

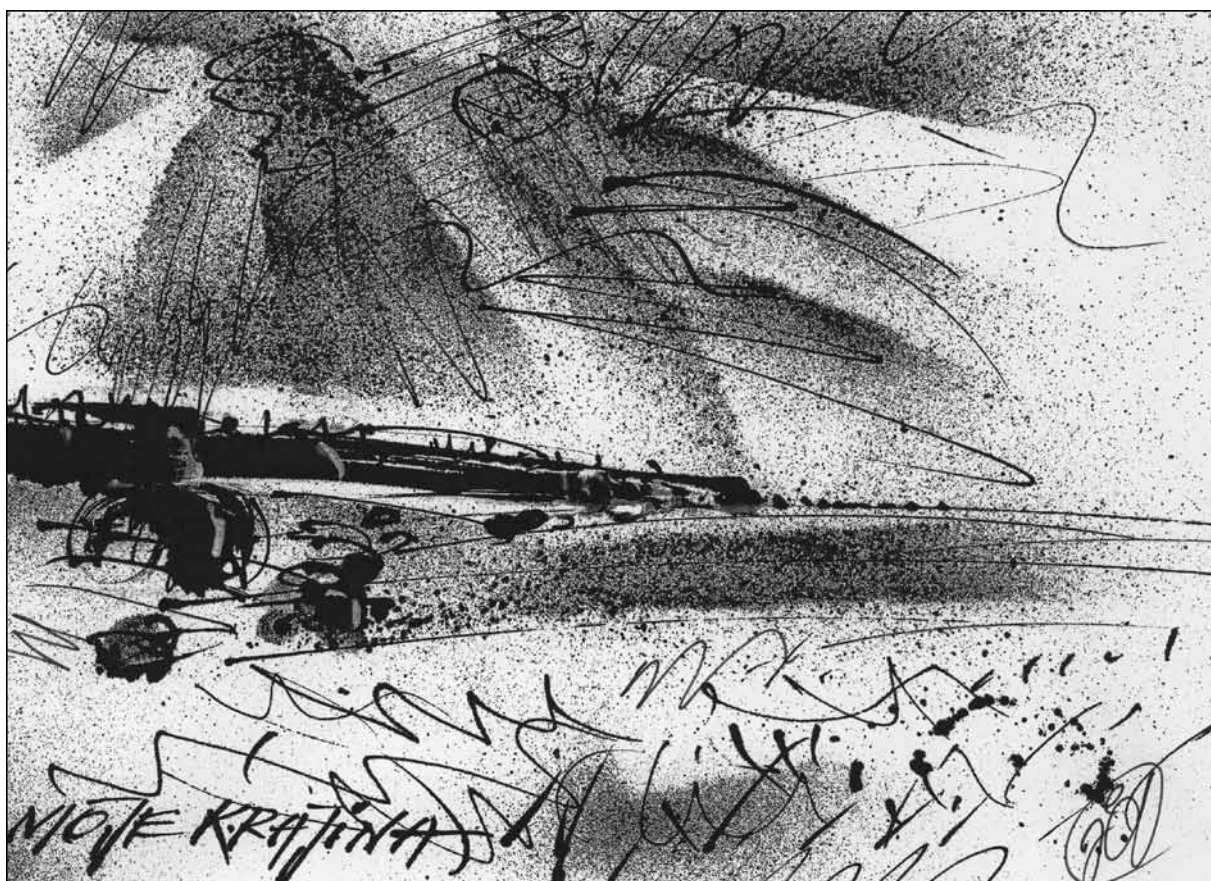
1/2007

10. ročník

cena 30 Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu

- Stará Voda po roce 1945
- Zimní houbaření
- Zemětřesení v Poodří
- Nevěsty Kristovy z Nové Horky
- Josef Ferdinand Kloss

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, Ostrava, 700 30

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Zeman Art s. r. o., Mošnov

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR. Registrační číslo: MK ČR E 12812.

Vychází 4x ročně

Cena jednoho čísla: 30 Kč, předplatné: 120 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

X. ročník, č. 1/2007

Tištěno na recyklovaném papíře (vyjma obálky).

Titulní strana obálky: Moje krajina – Jiří Dratva

Tato strana: Ráno v Poodří (Foto Rudolf Jarnot, 2005)

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000 Kč, A5 – 5 000 Kč, A6 – 2 500 Kč
Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry
- Ministerstvu životního prostředí
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Zimní houbaření v Poodří 2006/2007	4	Bernartický rodák Josef Ferdinand Kloss	39
Helena Deckerová		Radim Jarošek	
Slavík obecný – pták roku 2007	8	Obnovení jednoty bratrské r. 1727	44
Karel Pavelka, Jiří Šuhaj		Příspěvek k dějinám Moravských bratří (X. část)	
		Daniel Říčan	
Sova pálená (<i>Tyto alba</i>) v Poodří	9	Stará Voda. Osud poutního areálu po roce 1945. I. část.	47
Karel Poprach		Jana Krejčová	
Rybí přechod na Husím potoce	13	Region Poodří	61
Viktor Suchoň, Bohumír Lojkásek		Oldřich Usvald	
Historie a současnost zemětřesení v Poodří	14	Pověst O vzniku perel	67
Zuzana Skácelová		Petr Bill (překlad)	
Malíř a grafik Jiří Dratva – tichý poutník krajinou	18		
Radim Jarošek			
Divadelní ochotníci v Bartošovicích a Hukovicích	20	Vložené přílohy:	
Stanislav Macek, Josef Golda, Květa Majirková		- Moravská brána na obraze Jiřího Dratvy	
		- Krajské odrůdy ovocných dřevin v Poodří	
Nevěsty Kristovy v Ústavu sociální péče Nová Horka	25		
Kamil Moravec			

Vážení čtenáři,

právě otvíráte první číslo desátého ročníku POODŘÍ. Pravda deset let není ve srovnání s většinou vlastivědných časopisů příliš dlouhá doba, ale kulaté výročí to je!

Rekapitulací deseti let časopisu bychom se rádi krátce věnovali v posledním letošním čísle. Dnes dovolu, aby bychom uvedli několik informací. Především je to trochu slavnostnější barevná obálka časopisu, kterou bychom si chtěli připomenout kulaté výročí. Možná, že se v dalším ročníku vrátíme opět k bílé, uvidíme... Recyklovanému papíru vnitřních stran však zůstáváme věrni. Pravda, jeho struktura se projevuje na zhoršené kvalitě fotografií a obrázků, na druhé straně ji považujeme za docela zajímavou a hlavně se tímto chceme hlásit k šetrnějšímu přístupu k životnímu prostředí. U vybraných černobílých nebo barevných příloh však budeme dávat přednost bílému papíru.

Bohužel nový ročník přináší zvýšení ceny na 30 Kč za číslo, respektive 120 Kč za roční předplatné. Doufáme, že ani tato vyšší cena Vás neodradí a zůstanete našimi čtenáři i nadále. Nárůst finanční náročnosti výroby časopisu se budeme snažit kompenzovat i umístováním reklamy, kterou v tomto ročníku najdete na obálce. Není to opatření čtenáři asi zrovna zvlášť vítané, i nám se nelíbí, když při čtení časopisů hledáme texty ve spoustě reklam. To však POODŘÍ určitě nehrozí, nicméně jednu dvě strany bychom pro ně uvolnili. Hlavně bychom na nich uvítali inzerci jednotlivců nebo firem působících v Poodří.

Závěrem nám dovolu ještě prosbu – rádi bychom, aby poslední číslo ročníku bylo ještě více čtenářské, než je tomu doposud. Obecně platí stále, že velmi vítáme jakýkoliv zájem o autorský vlastivědný příspěvek do časopisu nebo zájem o inzerci. V č. 2/2007 si Vás, čtenáře POODŘÍ, však dovolu oslovit s konkrétním námětem. Podívejte se...

- redakce

Zimní houbaření v Poodří 2006/2007

Krásná a chutná hlíva ústříčná na padlém kmenu vrby v Polanském lese (26. 11. 2006).

Začnu zeširoka – letní houbařská sezóna v roce 2006 překonala všechna očekávání houbařského národa. Když to v srpnu vypuklo, daly se hříby v lesích kosit. I mykologové byli spokojeni, protože byly po dlouhé době v ČR nalezeny téměř všechny vzácné hřibovité houby satanem počínaje. V Poodří na hrázích rybníků kolem Jistebníka, Studénky a Bartošovic bylo možno kromě běžného hříbu dubového (*Boletus reticulatus*) najít například hřib plavý (*Boletus impolitus*), nahořklý hřib medotrpký (*Boletus radicans*), tmavě zbarvený hřib bronzový (*Boletus aereus*) a nádherný hřib le Galové (*Boletus legaliae*) s modrající dužninou.

Teplý a suchý podzim pochopitelně růst hub utlumil. S příchodem vláhy se vše koncem listopadu jako mávnutím čarovným proutkem změnilo a od té doby jsme se mohli v celém Poodří setkat s houbami po celou zimu s výjimkou několika dnů, kdy ležel sníh. Mykologové i botanici na svých toulkách „zimní“ přírodou často nevěřili svým očím. Jen tak mimochodem – při výletu Poodřím dne 26. 12. 2006, tj. mezi svátky vánočními a novoročními, jsme na několika místech obdivovali kvetoucí blatouchy.

Z lužních lesů se daly donést nejenom typické „vánoční“ houby, jakými jsou penízovka sametonohá (*Flammulina velutipes*) a hlíva ústříčná (*Pleurotus ostreatus*), ale i mnoho dalších jedlých druhů. V nadprůměrně vysokých teplotách se až do poloviny ledna dařilo houbám typickým pro pozdní podzim. V místech se silnější vrstvou hrabanky to byly čirůvka fialová (*Lepista nuda*), oranžová strmělka přehrnutá (*Lepista flaccida*) i statná strmělka mlženka (*Lepista nebularis*). Na loukách a světlých okrajích lesů rostla zase v čarokruzích čirůvka dvoubarvá (*Lepista saeva*). Zmíněné čtyři houby jsou velmi aromatické; nejoblíbenější z nich je mezi houbaři čirůvka fialová. Na větvích bezu černého, ale i jiných listnáčů, mohli příznivci

čínské kuchyně sbírat plodnice ucha Jidášova (*Auricularia auricula-judae*). Po spaření a nakrájení na nudličky se tato houba používá jako přísada do zeleninových salátů.

Jednou z nejhojnějších hub byla po celé zimní období v listnatých lesích Poodří kržatka zimní (*Tubaria hiemalis*). Tato houba roste na zbytcích dřeva, kterého je v lužních lesích kolem Odry dostatek, ať už opadaného ze stromů, nebo připraveného při zvýšené hladině vody. Je vysoce životaschopná a obsazuje velmi rychle a úspěšně hromady štěpky tam, kde se rozhodli řešit úklid větví a tenčích kmínků po prořezávkách štěpkováním. Konkurenčním druhům hub téměř nedovolí na stejné hromadě vyrůst. Další poměrně hojnou jedlou houbou byla v prosinci a počátkem ledna penízovka kuželovitá (*Collybia asema*), která často rostla v čarokruzích čítajících desítky plodnic. U obou výše zmíněných hub se jejich sběr ke konzumaci příliš nedoporučuje, jednak proto, že nejsou tak kvalitní jako předchozí druhy, jednak při jejich sběru hrozí záměna za podobně zbarvené nejedlé nebo dokonce jedovaté druhy.

O jedlosti hub v zimním období se vedou mezi houbaři vášnivé spory. Mykologové a hygienici však vědí, že s houbami se to má jako s masem, takže pokud opakovaně zmrznou a rozmrznou, jejich kvalita se prudce sníží, začnou se rozkládat a mohou způsobit žaludeční a střevní potíže nebo dokonce otravy. Počet těchto případů byl v letošní zimě poměrně vysoký a byly zaznamenány i případy otrav ze sušených hub, které byly zplesnivělé. Z toho plyne poučení, že v zimním období by si houbaři měli sběr a konzumaci hub rostoucích v přírodě raději odpustit, hlavně kolísají-li teploty kolem bodu mrazu.

Řasnatka krátkonohá je v lužních lesích poměrně vzácná (Polanský les, 26. 11. 2006).

Jedovaté druhy bylo ovšem možno v zimě najít v Poodří také. Mezi nejnebezpečnější patřila čepičatka jehličnanová (*Galerina marginata*), která

vzdor svému jménu roste v lužních lesích především na dřevu listnáčů. V Polanském lese je pravidelným hostem na padlých kmenech stromů po celý podzim a v letošní zimě to vydržela až do počátku února. Způsobuje stejně závažné otravy jako muchomůrka zelená. Zaměnit ji bylo možné s velmi podobnou trsnatě rostoucí opeňkou měnlivou (*Kuehneromyces mutabilis*), která roste v Poodří ještě v prosinci. Ta však velmi příjemně voní a má šupinkatý třeň (nožku). K další záměně této nebezpečné houby by mohlo dojít při hrubé nepozornosti či neznalosti za oblíbenou penízovku sametonohou. V lesích i křovinách roste i mírně jedovatá helmovka ředkvičková (*Mycena pura*), drobnější houba s nepříjemnou vůní a slabě halucinogenními účinky, která rozkládá opad listnáčů i jehličnanů. Velmi hojné byly v opadu i drobnější druhy strmělek (*Clitocybe*), z nichž zejména bílé zbarvené druhy obsahují často velké množství muskarinu a mohou být příčinou rychle probíhající otravy již do hodiny od jejich požití.

Z hub, které byly v dobách našich prababiček používány v lidovém léčitelství, rostly v celém Poodří hojně černorosoly a rosolovky. Tyto houby se přikládaly na zanícené oči i různé otoky. Využívalo se tak pravděpodobně jejich chladivého účinku. K těmto účelům sloužilo i ucho Jidášovo. Ostatně léčivé účinky má řada dalších druhů hub rostoucích na dřevu, příkladem může být březovník obecný (*Piptoporus betulinus*), šedobělavý choroš rostoucí výhradně na břízách. V Poodří je zcela běžný. Prášek vzniklý po jeho usušení a podrcení byl užíván v Polsku k přípravě čaje, který pomáhal při léčení žaludečních a dvanácterníkových vředů. Ke sběru se užívaly jen mladé měkké plodnice. Dalším léčivým druhem, který byl v Poodří k vidění, je lesklokorka lesklá (*Ganoderma lucidum*). Tato houba je doslova uctívána východními národy jako symbol dlouhého a šťastného života a je uměle pěstována například ve Vietnamu. Roste zejména u kořenů listnatých

Voskovička černavá – imperfektní forma, silně ohrožená houba (Polanský les, 26. 11. 2006).

stromů, ale i kolem pařezů a je nápadná svým vzhledem – vypadá jako malý kopáč a její klobouk i nožka mají červenohnědou barvu, za čerstva krásně lesklou. Některé jedlé houby snižují hladinu cukru v krvi – z výše zmíněných například čirůvka fialová a dvoubarvá, mnohé mají antibakteriální účinky – penízovka sametonohá, hlíva ústříčná, čirůvka fialová, strmělka mlženka aj.

Dřevomor Howeův tvoří často keříčkovité útvary zvané *Nodulisporium* (Polanský les, 2. 2. 2007).

Tolik k jedlým, jedovatým a léčivým druhům hub. Těch nejedlých bylo v lese po celou zimu jako naseto. Zhruba do poloviny ledna překvapovalo návštěvníky lesů zejména neobvyklé množství drobných tzv. podeštných druhů, jako jsou například helmovky (*Mycena*), špičky (*Marasmius*, *Marasmiellus* aj.) a trepkovitky (*Crepidotus*). Z větších druhů byly hojně zastoupeny křehutky, houby hnědavého zbarvení s tmavě zbarvenými lupeny a křehkou lámavou dužninou. Příkladem může být křehutka útlá (*Psathyrella corrugis* f. *gracilis*) hromadně rostoucí v Polanském lese. Poměrně často jsme mohli najít i modrozeleně zbarvenou límcovku měděnkovou (*Stropharia aeruginosa*).

Začátkem ledna rostly i různé druhy hnojníků včetně pověstného hnojníku inkoustového (*Coprinus atramentarius*), který se stal postrachem alkoholiků (po jeho požití není možno až po dobu jednoho týdne pít alkohol, jinak nastane poměrně prudká otrava spojená s nevolností, zvracením, nepříjemnými stavy úzkosti, poruchami zraku, bušením srdce a podobně). Zaznamenány byly i další trsnaté druhy jako například hnojník třpytivý (*Coprinus micaceus*), který roste na tlejícím dřevu či na poraněných kořenech stromů. Nepříjemně páchnoucí třepenitka vlhkožijná (*Hypholoma subericaeum*) roste na blátivých březích vodních ploch (např. u Kališoku u Bohumína) nebo na okrajích vypuštěných rybníků kolem Jistebníka i ve starých korytech Odry v Polanském lese. Hojná byla i hořce chutnající třepenitka cihlová (*Hypholoma sublateritium*), rostoucí v bohatých trsech zejména

na tlejících pařezech a padlých kmenech. V Polanském lese byla nalezena řasnatka krátkonohá (*Peziza micropus*), jedna z mála řasnatek, rostoucích na dřevu. V lužních lesích tato řasnatka není příliš hojná, vyskytuje se hlavně v bučinách. Ve velmi dobré kondici se v lužních lesích v letošní zimě představily tvrdohouby (pyrenomycety). Hlavní dobou jejich růstu je pozdní podzim a začátek jara, takže letošní mírná zima jim neobyčejně vyhovovala. Nejhojnější z nich byly dřevomory, zejména dřevomor načervenalý (*Hypoxylon rubiginosum*) a dřevomor plazivý (*Nemania serpens*). Zajímavé keříčkovité útvary na opadaných větvích listnáčů prozrazovaly, že tu chystá vyrůst dřevomor Howeův (*Hypoxylon howeianum*). Některé větve byly doslova pokryty shluky červeně zbarvených rážovek rumělkových (*Nectria cinnabarina*) nebo jejich imperfektní formou hlívenkou obecnou (*Tubercularia vulgaris*).

Kdo má opravdu dobré oči, nebo nosí do přírody lupu, mohl po celou zimu pozorovat drobné druhy hub rostoucí na zbytcích dřeva či bylinách. Na tlejícím dřevu, zejména ze spodní strany, rostla v lužních lesích Poodří zcela běžně terčenka popelavá (*Mollisia cinerea*). Její drobné mističky rostou v početných skupinách čítajících mnohdy stovky plodniček. Na lodyhách kopřiv tvoří červenooranžové skvrnky kalorka kopřivová (*Callorina fusarioides*) a černé maličké plodničky patří drobničce špičaté, latinsky *Leptosphaeria acuta*. A protože kopřivy jsou v Poodří bylinou velmi hojnou, vyhynutí těmto druhům hub rozhodně nehrozí.

Ve vlhčích porostech kopřiv a ostružiníku se v poslední době šíří v Poodří houba naopak olbřímích rozměrů. Jedná se o vatovec obrovský (*Langermania gigantea*). Jeho bílé kulovité plodnice dosahují často velikosti kopacího míče. Z mladých tuhých plodnic se dají připravit chutné řízky. V zimním období se samozřejmě setkáme už jen se starými hnědavými plodnicemi s potrhaným obalem, které jsou překvapivě lehké a mnohdy je vítr zakutálí daleko od místa růstu. Jistě

Ohňovec obecný, nebezpečný parazit na vrbách, s novými přírůstky (Polanský les, 2. 2. 2007).

Hlívenka obecná je imperfektní formou rážovky rumělkové (Polanský les, 2. 2. 2007).

nebezpečí v sobě skrývá výtrusný prach při hrách dětí, kdy může způsobit při neopatrné manipulaci nebo kopání či dokonce hlavičkování silné záněty spojivek i astmatické záchvaty. Zajímavé je, že se uschlého vatovce i jiných břichatkovitých hub (pýchavky, prášivky) užívalo za válek k zastavování krvácení.

Velkou skupinu hub tvoří dřevokazné choroby, kterým se v Poodří velmi daří. Mykologové při svých průzkumech mají tyto houby rádi, protože jejich plodnice vytrvávají na stromech po celý rok. Během zimy víceleté choroby nepřirůstají, což ale v letošní zimě neplatilo. Tak například ohňovec obecný (*Phellinus igniarius*), nebezpečný parazit na stromových vrbách, měl již počátkem února na staré plodnici znatelné letošní přírůstky.

Houby byly v Poodří k zastižení téměř po celou zimu i na aluviálních loukách. Velmi hojně tam rostla čepičatka travní (*Galerina graminea*). Další pěkná houbička límcovka věnčená (*Stropharia coronilla*), vypadající jako zmenšenina pečárky (žampionu), byla nalezena v trávě na hrázích Polanských rybníků 26. 12. 2006. Díky obnově chovu koní a vypásání luk bylo možno sledovat i koprofilní druhy hub na koňském trusu. Z nich byla ještě počátkem února velmi hojná límcovka výkalová (*Stropharia semiglobata* var. *stercoraria*).

V zimě 2006/2007 jsme se v Poodří mohli setkat i s houbami chráněnými, které jsou zařazeny v Červeném seznamu hub ČR. Je to například silně ohrožená vřeckatá houba voskovička černavá (*Holwaya mucida*), která je vázána na padlé kmeney lip. Roste na nich většinou v mechu od září do února ve dvou podobách – imperfektní a perfektní. První z nich připomíná malé zápalky se slizovitou hlavičkou, druhá pak malé černé kužely. Občas můžeme nalézt obě formy na jednom kmeni pohromadě. V lužních lesích Poodří je tato houba poměrně hojná zvláště od povodně v roce 1997, vzhledem k vysokému počtu padlých kmenů lip. Dalším vzácným nálezem byla čepičatka hlízonohá

(*Phaeogalera oedipus*). Tato chladnomilná houba je vázána na tlející listí a dřevo a roste zejména pod jasany a topoly v lužních lesích a údolích potoků či řek. Její výskyt je málo prozkoumán, protože se jedná o drobnější houbovité tělo nevýrazného hnědavého zbarvení, která uniká pozornosti. V letošní atypické zimě byla však objevena na více místech v ČR. Její první nález na Ostravsku sice pochází z Bohumína-Záblatí, je však jen otázkou času, kdy bude nalezena i na podobných místech v Poodří. Věrným, ale vzácným průvodcem vrb je čirůvka kroužkatá (*Tricholoma cingulatum*), jedna z mála čirůvek, které mají na třeni prsten. Je ohrožena vysoušením podmáčených vrb a kácením vrbových porostů. Tato pozdně podzimní houba rostla počátkem ledna v Polanské nivě, a to ve vrbínách kolem Polanských rybníků.

Na mnoha místech Poodří byly letos již v únoru k vidění zářivě červeně zbarvené miskovité nebo pohárkovité plodnice ohnivce rakouského (*Sarcoscypha austriaca*). První z nich byl objeven na vycházce do přírodní památky Hraniční meandry Odry. Tento skvost předjarní přírody zvěstuje obvykle brzký příchod jara. Že by tedy zima už končila, když ještě ani pořádně nezačala, rokovali jsme nad tímto nálezem. Shodli jsme se ale všichni, že takovou zimu, jaká byla ta letošní,

Čepičatka hlízonohá, první nález na Ostravsku – Bohumín-Záblatí, 6. 1. 2007 (Foto Jiří Šuhaj).

nikdo z houbařů ani mykologů opravdu nepamatuje. Houby zkrátka a dobře rostly, jako by se nechumelilo. Však ono se taky po celou zimu chumelilo jenom na horách, a to ještě zřídka. A tak zatímco si vlekaři a hoteliéři rvali vlasy, mykologové i houbaři nad svými nálezy plesali.

Helena Deckerová
(text a foto)

Křehutka útlá – skupinka plodnic v opadu listnáčů v Polanském lese (26. 11. 2006).

Slavík obecný – pták roku 2007

Akci Pták roku každoročně vyhlašuje již od roku 1992 Česká společnost ornitologická. Jejím posláním je upozornit na zajímavé ptačí druhy žijící kolem nás a vybídnout veřejnost k jejich sledování a praktické ochraně, zvýšit zájem o ptactvo a přírodu vůbec. Výbor ČSO každoročně vybírá jeden ptačí druh, který musí splňovat několik kritérií: měl by být veřejnosti sympatický, něčím by pro ni měl být zajímavý (např. způsobem hnízdění), důležité je také, aby se s ním lidé mohli snadno setkávat, proto to často bývají např. ptáci synantropní či ptáci žijící v zemědělské krajině. Rozhodně by to neměl být velmi vzácný druh či druh žijící skrytým způsobem života. Většinou se jedná o ptáka, který, ač není příliš vzácný, přesto je něčím ohrožen a zaslouží si tak lidskou pozornost a pomoc.

Pro rok 2007 byl vybrán jeden z našich pěvců – slavík obecný (*Luscinia megarhynchos*).

Slavík je symbolem krásného zpěvu a námětem pro umělce nejrůznějších žánrů – od spisovatelů, básníků, dramatiků až po výtvarníky a hudební skladatele. Přitom jeho zpěv široká veřejnost prakticky nezná, nemluvě o jeho podobě. Díky skrytému způsobu života a nenápadným barvám uniká pozornosti i tam, kde žije v těsné blízkosti lidí – v parcích, velkých zahradách i chatových

koloniích. A právě tam mu vlivem redukce jeho biotopu – keřového patra – hrozí největší nebezpečí.

Akci doprovází především vydání výpravné barevné brožury plné zajímavých informací, fotek a ilustrací. Další informace jsou pak k dispozici na internetových stránkách České společnosti ornitologické: www.birdlife.cz. Výsledky akce Pták roku jsou také pravidelně uveřejňovány na stránkách časopisu Ptačí svět.

Partnery kampaně Pták roku 2007 jsou: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Český svaz ochránců přírody, Českomoravská myslivecká jednota, Správa Chráněné krajinné oblasti Kokořínsko, Správa Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví a Správa Chráněné krajinné oblasti Pálava.

Radim Jarošek

Slavíci v CHKO Poodří

Slavík obecný je v CHKO Poodří na mnoha místech pravidelným hnízdičem. Vyskytuje se především v údolní nivě Odry, nejraději v okolí rybníků, potoků a odvodňovacích kanálů, které doprovází bohatá liniová vegetace. Upřednostňuje místa se soliterními duby. Byl však zjištěn i v blízkosti železniční trati. Nejhojněji se vyskytuje v přírodní rezervaci Bartošovický luh, v nivě mezi Bartošovicemi a Studénkou a mezi Studénkou a Jistebníkem.

Jeho příbuzný, slavík tmavý (*Luscinia luscinia*), bývá zjišťován na jarním tahu podle zpívajících samců. Byl zjištěn také v červnu, a to v roce 1979 v Polance nad Odrou, v roce 1980 v Bartošovicích, Jistebníku a Polance nad Odrou a v roce 1981 v Jistebníku. V pohnízním období byl samec chycen na odchytové akci v Bartošovicích. Kříženci obou druhů zatím nebyli v naší oblasti zjištěni.

Výskyt slavíka modráčka středoevropského (*Luscinia svecica cyanecula*) v CHKO Poodří je záhadou. Bývá zjišťován na tahu, občas se chytne i do sítí při odchytové akci *Acrocephalus*, ale jeho hnízdění zatím nebylo potvrzeno. Přitom hnízdí v území od Ostravy po Karvinou. Jediným dosud známým údajem o výskytu druhu v hnízdním období je zjištění dvou zpívajících samců koncem května 2005 na dvou polovypuštěných rybnících u Jistebníku (vlastní zjištění). Další kontroly lokality výskytu byly negativní. Druh je velmi nenápadný a ani nyní (v letech 2005–2007) prováděný noční monitoring bukače velkého a dalších ptačích druhů s noční aktivitou v místech s typickými biotopy modráčka jeho další hnízdní výskyty, případně hnízdění, zatím v CHKO Poodří neodhalil.

Karel Pavelka

Literatura

- Kondělka D. (ed.) 1980: Ornitologická pozorování v Severomoravském kraji v roce 1979. *Acrocephalus* (Ostrava), 1 (1): 13–35.
 Anonymus. (ed.) 1981: Ornitologická pozorování v Severomoravském kraji v roce 1980. *Acrocephalus* (Ostrava), 2 (2): 7–26.
 Anonymus. (ed.) 1982: Ornitologická pozorování v Severomoravském kraji v roce 1981. *Acrocephalus* (Ostrava), 3 (3): 1–18.

Slavíci v okolí Odry na Ostravsku a Bohumínsku

Slavík obecný

Ještě v 80. letech poměrně vzácný druh, postupně jeho stavy narůstaly. V současné době je hojný v příbřežní vegetaci kolem Odry od Ostravy-Přívozu až po soutok s Olzou. Na Bohumínsku je běžný v okolní nivě i kolem potoků a v polních remízích. V zarostlých zahradách a parcích žije na několika místech přímo v Bohumíně.

Slavík tmavý

Je na Bohumínsku zjišťován vzácně, pouze občas na tahu. Na jaře lze zjistit samečky podle zpěvu,

který je zcela odlišný od zpěvu slavíka obecného. Snad někdy nepozorován zahnízdí, protože jsem slyšel zpívajícího samce ještě v červnu. Občas je chycen při odchytových akcích. Naposled byl okroužkován 1 ex. 3. 9. 2005 v přírodní památce Hraniční meandry Odry (Stolarczyk & Šuhaj 2005).

Slavík modráček

Do 80. let 20. století byl z Bohumínska znám pouze z tahu. Později začal hnízdit v rybníčních soustavě u Bohumína a také na řadě dalších lokalit v ČR. Dnes hnízdí pravidelně na mokřadu v Bohumíně-Pudlově a několik párů v Evropsky významné lokalitě Heřmanický rybník (Lesník a Heřmanický rybník v Ostravě-Heřmanicích).

Jiří Šuhaj

Literatura

- Stolarczyk J. & Šuhaj J. 2005: Odchyty ptáků v přírodní památce Hraniční meandry Odry v roce 2005. *Acrocephalus* (Ostrava), 21: 48–50.

Sova pálená (*Tyto alba*) v Poodří

Dospělá sova pálená, dle zbarvení náležející k poddruhu *Tyto alba guttata*, typické zbarvení našich sov, kdy spodina je žlutohnědá se skvrněním, závoj bílý.

Sova pálená (*Tyto alba*) je druh žijící v otevřené kulturní zemědělské krajině s tradičními prvky vesnických osad (církvní a hospodářské objekty). V tomto typu krajiny se celoročně vyskytuje, hnízdí a nachází svou tradiční potravu. V průběhu 50. a 60. let 20. století proběhly u nás výrazné změny v krajině zemědělského venkova a ve způsobu jejího využívání. Tyto změny, z hlediska ekologie krajiny většinou negativního charakteru, měly za následek slučování bloků orné půdy, rozsáhlý úbytek lučních porostů, rozptýlené a zapojené zeleně v krajině. Současně se také odrazily ve vesnické a sedlácké architektuře, ve změnách způsobu hospodaření a využívání hospodářských

objektů. Slučování bloků orné půdy a úbytek rozptýlené zeleně způsobily zánik biotopů, kde sova pálená nachází dostatek alternativních zdrojů potravy v letech nízké populační hustoty hraboše polního (hlavní kořisti sovy pálené) na ostatních zemědělských kulturách.

Současně při změnách využívání zemědělských objektů došlo k úbytku tradičních hnízdních možností pro sovu pálenou a podobně tradiční hnízdiště na církevních objektech zanikaly v důsledku uzavírání kostelních věží proti zdivočelé populaci domácích holubů (*Columba livia f. domestica*). Uvedené negativní faktory byly dále umocněny synantropizací a nárůstem početnosti kuny skalní (*Martes foina*), jejíž potravu tvoří vejce či mláďata ptáků, tedy i sovy pálené. Nelze opomenout negativní vliv stále vzrůstajícího autoproduktu, neboť zejména mladí a nezkušení ptáci po vyvedení z hnízda hynou na silnicích v důsledku střetů s automobily. Statistiky v Evropě včetně naší země uvádí mortalitu sovy pálené v důsledku střetů s automobily až ve výši 74 % z celkové mortality. V tomto směru je však nutno poznamenat, že sražené sovy jsou na silnicích nápadné a procentuální výše tohoto faktoru může být mírně nadhodnocena. Jednotliví ptáci mohou dále hynout na zemědělských farmách v různých technických nástrahách – utonutím v nádržích s melasou anebo uvíznutím a následným vyhladověním ve vertikálně stojícím potrubí vzduchotechniky.

Vzhledem k úzké a dlouhodobě trvalé vazbě sovy pálené na zemědělskou krajinu a tradiční urbánní prvky a také vzhledem k výše uvedeným

Někteří sourozenci sovy pálené na našem území vykazují významné rozdíly ve zbarvení a také příslušnost k jednotlivým poddruhům.

negativním faktorům došlo v ČR a dalších zemích k výraznému snížení početnosti sovy pálené, přičemž tento druh vymizel i z některých rozsáhlých oblastí, kde dříve pravidelně hnízdil. Na základě uvedených skutečností byla sova pálená zařazena vyhláškou MŽP č. 395/1992 Sb., mezi silně ohrožené druhy živočichů a je chráněna zákonem č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Oblast Poodří byla v letech 1996–1998 součástí rozsáhlého projektu „Ochrana a podpora genofundu sovy pálené na Moravě“. Cílem projektu bylo nabídnout sově pálené nové hnízdní možnosti (hnízdní budky) instalované zejména na tradičních hnízdních lokalitách – v hospodářských objektech na zemědělských farmách a minoritně v sakrálních objektech. Předpokladem úspěšnosti projektu bylo důsledné zabezpečení všech instalovaných budek proti predaci kunou plechovým vikýřem po celém obvodu vletového otvoru a dále eliminace nebezpečných technických nástrah pro sovu pálenou na zemědělských farmách ve spolupráci s hospodařícími zemědělci.

V rámci tohoto záchranného projektu bylo na území okresu Nový Jičín v letech 1996–1998 instalováno celkem 114 hnízdních budek pro sovu pálenou (v současnosti je to celkem 118 budek). Na instalaci budek se podílelo občanské sdružení TYTO (90 budek), Stanice pro záchranu živočichů v Bartošovicích na Moravě (22 budek) a ZO ČSOP Valašské Meziříčí (6 budek).

V několika následujících letech probíhala každoročně kontrola a údržba instalovaných budek, budky byly čištěny od vývržkové drtě, poškozené opravovány, zničené nahrazovány novými, v případě uzavření objektu po rekonstrukci byly budky z těchto objektů přemístěny do náhradních lokalit. Následně pak probíhalo vyhodnocení realizovaných opatření. Takto rozsáhlé záchranné aktivity byly finančně podporovány MŽP do roku 2002. V letech 2003–2005 se již finanční prostředky

zajistit nepodařilo a základní údržba budek nebyla prováděna. V roce 2006, díky podpoře AOPK ČR, střediska Ostrava, bylo možno na předchozí aktivity opět navázat.

V průběhu let 1999–2002 a 2006 bylo v Poodří (k.ú. Stará Bělá, Proskovice, Stará Ves nad Ondřejnicí, Košatka, Petřvaldík, Albrechtický, Nová Horka, Bartošovice, Hukovice, Kunín, Bernartice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Hůrka, Polouvsí, Hrabětice, Blahutovice, Vražné, Hynčice, Emauzy, Odry, Veselí, Dobešov, Klokočůvek, Spálov, Heřmánky, Jakubčovice nad Odrou, Vítovka, Tošovice, Pohoř, Mankovice, Suchdol nad Odrou, Hladké Životice, Pustějov, Butovice, Studénka, Jistebník a Polanka nad Odrou) prokázáno hnízdění sovy pálené celkem na 26 lokalitách z celkového počtu 50 hnízdních lokalit zjištěných v uvedeném období na území okresu Nový Jičín. Počet zjištěných hnízdních párů sovy pálené, počet druhých hnízd téhož páru v tomtéž roce a preferenci hnízdních objektů shrnuje tab. 1.

Tab. 1 Počet hnízdních párů sovy pálené a typů hnízdišť v Poodří v letech 1999–2002, 2006

Rok	Hnízdění v roce		Využití budek		Typ hnízdiště	
	první hnízdění	druhé hnízdění	budka	mimo budku	farma	kostel
1999	6	1	6	0	6	0
2000	7	2	7	0	7	0
2001	14	3	11	3	13	1
2002	7	2	5	2	7	0
2006	6	1	6	0	6	0
CELKEM	40	9	35	5	39	1

Budka pro sovu pálenou důsledně zabezpečená plechem proti predaci kunou. Budky bez tohoto zabezpečení se kuny naučí brzy kontrolovat a dobře míněné záchranné opatření může sovám pak spíše uškodit než pomoci.

Dospělá sova pálená, dle zbarvení náležející spíše k poddruhu Tyto alba alba, spodina je téměř bílá, ovšem s výrazným skvrněním, závoj také bílý, toto zbarvení je v naší populaci sovy pálené podstatně vzácnější.

Průměrné zastoupení druhých hnízd v populaci sovy pálené v Poodří v letech 1999–2002, 2006 činí 22,5 %, což je poměrně málo. V některých oblastech se počet druhých hnízd pohybuje mezi 30–40 %, příp. i více, procentuální výše však každoročně kolísá.

K hnízdění téhož páru dvakrát v roce dochází v potravně příznivých letech, zejména pak v letech gradace populace hraboše polního. Samec sovy pálené již v předjaří intenzivně loví dostupnou potravu a přináší ji na hnízdiště samici, a to v množství několikanásobně vyšším, než jsou oba ptáci schopni zkonsumovat. Takto lze pak poblíž hnízda nalézt i několik desítek ulovených a „netknutých“ hrabošů. Samice reaguje na tuto příznivou situaci časnějším hnízděním (koncem března, počátkem dubna). Přetrvává-li tato příznivá potravní situace do léta, hnízdí pár podruhé v roce, kdy samice snáší vejce již koncem července nebo v průběhu srpna. Často se pak stává, že v jedné budce (hnízdě) se nachází dospívající mláďata z prvního hnízdění krmená pouze samcem, zatímco samice, která je krmena samcem, již inkubuje druhou snůšku. Často první a druhé hnízdění probíhá ve dvou odlišných budkách, pokud jsou na farmě instalovány. Mláďata z druhých hnízd rodiče vyvádějí v říjnu až listopadu.

Je poměrně častým jevem, že ve druhých hnízdech sova pálená snáší vyšší počet vajec

(7–10) a vyvádí vyšší počet mláďat oproti hnízdění prvnímu. Tato zvláštní situace je reakcí na zvyšující se populační hladinu hraboše polního v létě a na podzim, kdy sovy mají v okolí hnízdiště dostatečné množství potravních zdrojů.

V kontextu potravních vazeb je vhodné poznamenat, že sovy loví také menší až středně velké potkany na zemědělských farmách a stávají se tak významnými pomocníky zemědělců, zabývajících se zejména chovem prasat. Skutečnost, že na lokalitě s výskytem sovy pálené významně klesl počet potkanů na farmě, byla shodou okolností potvrzena hospodářcím zemědělcem na Novojičínsku v roce 2006.

Na základě výsledků z okolních okresů (Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Ostrava) včetně Novojičínska je možno konstatovat, že v širší oblasti Poodří se nachází nejsilnější populace sovy pálené na severní Moravě a Slezsku. Tuto skutečnost lze přičíst zejména kvalitnímu biotopu CHKO Poodří s rozsáhlými nivními loukami a úrodnou půdou, kde sova pálená nachází dostatek potravy – drobných savců. Na rozdíl např. od oblastí Frýdku-Místku a Karviné, kde jsou sice také zastoupeny luční porosty, ovšem na půdách více písčitéch, je potravních zdrojů pro sovu pálenou podstatně méně a populační exploze drobných savců nejsou tak intenzivní, což odpovídá i jejímu výskytu v těchto oblastech.

Důležitým aspektem pro posílení populace sovy pálené v Poodří byla instalace proti predaci bezpečných hnízdních budek na tradičních hnízdních lokalitách. Určitou roli může hrát vypouštění dospělých sov pálených (z chovů) volným letem ve stanici v Bartošovicích na Moravě.

Silné populace sovy pálené se nacházejí i v intenzivně zemědělsky obhospodařované krajině, ovšem zde hnízdní početnost velmi významně kolísá v závislosti na gradačních cyklech hraboše

Mláďata sovy pálené v hnízdní budce na farmě ve stáří asi 43–58 dnů. Délka hnízdní péče trvá 3 měsíce (měsíc inkubace vajec, 2 měsíce krmí rodiče mláďata na hnízdě) a další 1–1,5 měsíce krmí rodiče mláďata mimo hnízdo. Delší doba hnízdní péče je z našich opěrenců známa pouze u velkých druhů orlů.

Jeden z tradičních hnízdních objektů sovy pálené v Poodří.

polního, neboť zde chybí alternativní biotopy (louky) pro období strádání v letech latence (minimální početnosti) hraboše polního. V Poodří je v tomto směru hnízdní populace sovy pálené relativně stabilní, významné výkyvy hnízdní početnosti nejsou zřejmé. Vzhledem k ekologické stabilitě krajiny v Poodří zde však zřejmě nedochází k významným populačním explozím hraboše polního, v důsledku

čehož jsou pak méně zastoupena druhá hnízdní sovy pálené.

Co se týče perspektivy ochrany sovy pálené v ČR, jeví se v posledních letech jako velký problém rozsáhlá transformace zemědělství, kdy nezanedbatelné množství starších zemědělských objektů zůstává po krachu některých farem opuštěno a následně se hroutí, část starších objektů je přebudována na různé průmyslové výroby a část objektů je v důsledku uskladnění obilovin po vstupu do EU dle zpřísněných hygienických norem ve vazbě na dotace hermeticky uzavírána proti vstupu všech ptáků, včetně sovy pálené a sýčka obecného.

Ideální podmínky pro sovu pálenou (a také sýčka obecného) vytváří zemědělská farma či zemědělský dvůr provozující živočišnou výrobu, s dostatkem tradičních zemědělských objektů a také vhodných a proti predaci bezpečných hnízdišť (budek).

Karel Poprach, o.s. TYTO (text i foto)

<http://mujweb.cz/www/tyto/>

www.tytoos.eu

Mlád'ata sovy pálené v kostelní věži. Mlád'ata se líhnou v odstupu 2–3 dnů, a to v intervalech, jak byla snesena jednotlivá vejce. Samice totiž zasedá na snůšku hned po snesení prvního vejce. Rozdíly ve stáří mlád'at mezi nejstarším a nejmladším sourozencem pak mohou být až 30 dnů.

Rybí přechod na Husím potoce

Mnohé druhy ryb obývajících naše tekoucí vody mají v různých fázích života rozdílné nároky na prostředí. Největší rozdíly jsou v nárocích na místa rozmnožování, místa vývoje larev a juvenilních jedinců a místa vhodná k zimování. Pokud ryby nemají možnost příslušná prostředí v toku najít, přirozená obnova jejich populací je narušena, klesá početnost juvenilních jedinců až po stav, kdy daný druh z toku zmizí nebo se stane závislý na umělém rozmnožování a vysazování. Tak je tomu zejména v tocích, které jsou ve svém podélném profilu fragmentovány spádovými objekty. Ty tvoří překážku v protiproudě migraci ryb a dalších vodních živočichů.

Asi nejznámější jsou migrace atlantských i pacifických lososů z moře do řek za rozmnožováním (anadromní migrace) a migrace úhoře říčního v opačném směru, kdy výtěr probíhá v moři a juvenilní jedinci migrují do řek (katadromní migrace). Tam dospívají a přibližně po deseti letech táhnou zpět na místa rozmnožování, po němž hynou.

Znemožnění migrace negativně ovlivňuje nejen populace ryb, ale i o vodních mlžů, jako jsou škeble a velevrubi. Jejich larvální stádia na žábrech ryb parazitují a v této fázi spolu s migrujícími rybami osídlují nová stanoviště a šíří se v toku. Migrační bariéry ve formě jezů a dalších spádových objektů tak významně narušují celá společenstva vodních organismů.

Podle platné legislativy (zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon) není v současnosti možné (až na specifické případy) postavit ve vodním toku příčnou stavbu, která by znemožňovala migraci vodních živočichů. K zachování migrační prostupnosti těchto objektů se staví několik typů migračních zařízení. V konkrétní lokalitě by každý příčný objekt měl být vybaven takovým migračním zařízením, které vyhovuje nárokům živočichů, kteří v daném toku žijí.

První migrační zařízení v Poodří bylo vybudováno správcem toku Povodí Odry s. p. v roce 2006 v rámci rekonstrukce jezu na Husím potoce pod Hladkými Životicemi.

Základní charakteristiky ryбіho přechodu

Jez na Husím potoce, jehož součástí je i nová stavba migračního zařízení, je situován v ř. km 1,475.

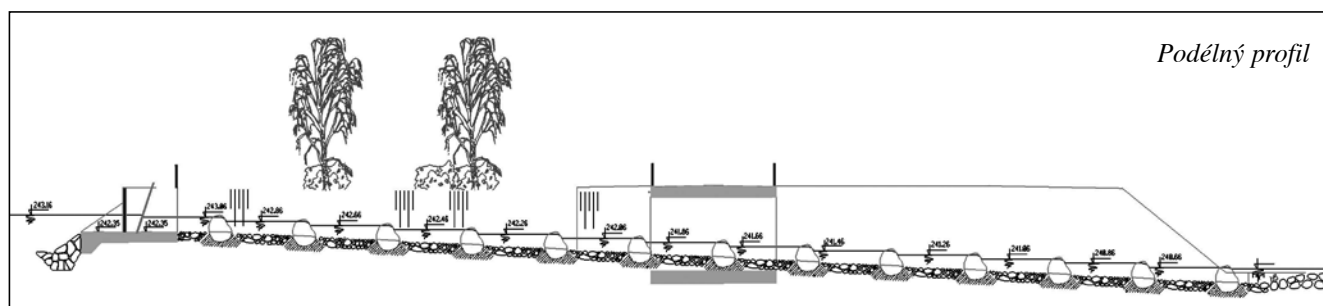
Těleso ryбіho přechodu je založeno na vrstvě izolační folie a ochranné geotextilie, na kterých je podkladní vrstva z říčního substrátu, do něhož jsou ukládány kameny zpevňující břehy jednotlivých nádržek.

Jedná se o pravobřežní objekt typu obtokového kanálu, v němž jsou zejména z důvodu jeho stability zkombinovány přírodní a technické prvky. Vstup ryb do ryбіho přechodu ze spodní vody je umístěn ve vývaru jezu. Výstup do horní vody je situován v nadjezí cca 30 m od přepadové hrany jezu. Průměrný sklon ryбіho přechodu je 5,0 %.

Přepokládané množství vody trvale protékající rybochodem s předpokladem udržování hydrostatické hladiny na kótě 243,16 m n. m. je navrženo v rozmezí $Q = 100\text{--}500$ l/s.

Vnitřní uspořádání ryбіho přechodu odpovídá parametrům vhodným pro společenstvo ryb parmového pásma. V podélném profilu je vytvořena soustava 13 příčných kamenných přeprážek vytvářejících tůňky o výšce vodního sloupce 0,5 m. Možnost průchodu ryb mezi tůňkami je dána štěrbinami o šířce cca 0,15 m mezi kameny každé přeprážky. Štěrbiny jsou umístěny nepravidelně střídavě na levé a pravé straně ryбіho přechodu.

Práh vtoku o šířce 1 m je opatřen osazením

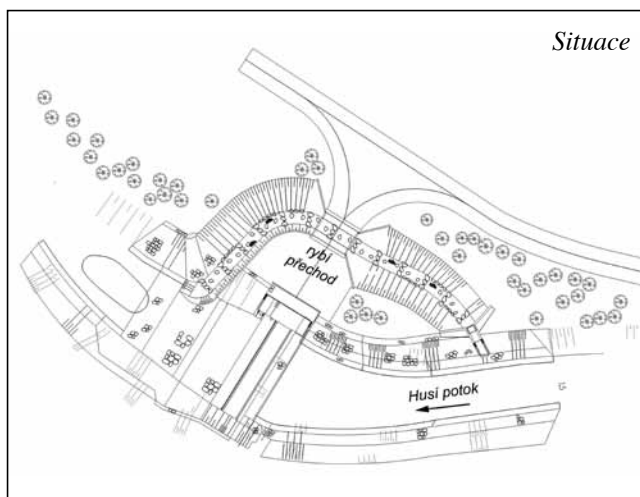

pro hradící prvky tak, aby mohla být prováděna kontrola funkčnosti rybího přechodu z ichtyologického hlediska. Pro možnost manipulace s hradítky je práh vtoku opatřen obslužnou ocelovou lávkou.

Svahy navazují na kamenné opevnění ve sklonu 1 : 1,5 jsou ohumusovány a osety travním semenem. V trase rybího přechodu je přemostění

Rybí společenstvo toku

Husí potok je poměrně málo vodným levobřežním přítokem Odry v jejím parrmovém pásmu. Hydrologické poměry a návaznost na určitý profil kmenového toku zásadně ovlivňují rybí společenstvo jeho dolního úseku o délce přibližně 5 km. Při terénním šetření v červenci 2005 bylo zjištěno, že tamní rybí společenstvo je tvořeno níže uvedenými druhy ryb: plotice obecná (*Rutilus rutilus*), jelec tloušť (*Leuciscus cephalus*), hrouzek obecný (*Gobio gobio*), ouklej obecná (*Alburnus alburnus*), mřenka mramorovaná

(*Barbatula barbatula*), okoun říční (*Perca fluviatilis*).

Populace všech uvedených druhů vykazují přirozené věkové parametry s převažujícím množstvím juvenilních jedinců. Výrazně nejpočetnějšími druhy jsou jelec tloušť a hrouzek obecný, jejichž početní zastoupení v tamní ichtyocenóze je vyšší než 30 %. Procento zastoupení plotice z celkového počtu ulovených ryb činilo 16 %, u hrouzka obecného a okouna říčního se jednalo o shodných 9 %.

V jarních měsících roku 2005 byly u ústí Husího potoka do Odry pozorovány další druhy ryb, a to štika obecná (*Esox lucius*), cejn velký (*Abramis brama*), jelec tloušť (*Leuciscus cephalus*), ostroretka stěhovavá (*Chondrostoma nasus*), ouklej obecná (*Alburnus alburnus*).

Z uvedených výsledků terénních šetření je tedy zřejmé, že rybí přechod na Husím potoce může během roku zabezpečovat migrace nejméně deseti druhům ryb. Lze tedy předpokládat, že jeho využití rybami bude nejvyšší v době jarních migrací za rozmnožováním. Ty v dané lokalitě za průměrných klimatických i hydrologických podmínek a při uvedené struktuře rybního společenstva budou probíhat nejintenzivněji v období od poloviny března do poloviny června.

Na základě všech výše uvedených faktů můžeme tedy očekávat, že výstavba prvního rybního přechodu v Poodří bude skutečným revitalizačním krokem, který obnoví ekologickou funkci Husího potoka jako biokoridoru pro vodní živočichy.

Viktor Suchoň, Povodí Odry, s. p., provozní odbor
Bohumír Lojkásek, Ostravská univerzita

Historie a současnost zemětřesení v Poodří

Účinky zemětřesení v oblasti Oderských vrchů a Moravské brány byly popisovány v městských kronikách již od středověku. Jeden z nejstarších otištěných záznamů (jak uvádí Remeš, 1902) nalezneme v brněnských novinách *Brünner Zeitung* v roce 1789 o zemětřesení v Kelči, kde byl uveřejněn dopis, líčící některé podrobnosti: „O 1. hodině v noci na 27. února byli jsme vyděšeni zemětřesením, které plnou čtvrt hodinu trvalo; však naše úzkost vzrostla, když o 3/4 4, dva tak prudké nárazy následovaly, že jsme nuceni byli z domů prchnouti. Toto zemětřesení zasáhlo celou krajinu, bylo však nejsilnější v osadách Všechovicích a Malhoticích. V první obci způsobilo na tamním teprve nově vystavěném kostele tak velkou trhlinu, že se obáváti jest zřícení klenby; v druhé jevílo se zemětřesení nejprudčeji v tamním zámku tím, že nejenom několik zrcadel a obrazů ze stěn strženo, nýbrž i budova utrpěla mnoho trhlin.“

Většina popisovaných zemětřesení má svůj zdroj mimo naše území, ale protože se jedná o silné tektonické otřesy, jsou jejich účinky zaznamenány na velké vzdálenosti od hypocentra (ohniska). Lidmi jsou pociťovány především makroseismické projevy (pohyb drobných i větších předmětů, praskání omítky nebo budov, rozhoupaní kostelních zvonů, pohyb vodní hladiny apod.) často doprovázené zvukovými efekty (hřmění), ze kterých lze stanovit tzv. intenzitu otřesu. Tyto projevy jsou úzce spjaty s geologickou stavbou území, v prvé řadě se jedná o tektonické poruchy (zlomy), kde závisí na jejich směru, délce a hloubkovém dosahu a zadruhé na mocnostech sedimentárního pokryvu. Poodří má v tomto případě velmi vhodnou geologickou charakteristiku pro šíření seismických účinků zemětřesení – existenci významných regionálních zlomových struktur na kontaktu dvou

hlavních střeoevropských geologických jednotek (Českého masívu a Karpat) a sedimentární pokryv, který v oblasti karpatské předhlubně (Moravská brána) dosahuje mocnosti až několika stovek metrů. V této oblasti jsou patrné především projevy karpatských tektonických otřesů šířících se od jihu a z oblasti Žiliny a Tater.

Historická zemětřesení a jejich projevy na Moravě a ve Slezsku jsou velice podrobně popsána a shrnuta v pracích Maurice Remeše (1902), Františka Koláčka (1916, 1921a, 1921b) a Josefa Špačka (1931). Novodobě zpracovali všechna střeoevropská zemětřesení Schenková, Kárník a Schenk (1983).

V Poodří se v minulosti projevila zemětřesení zejména z oblasti linie Vídeň – Žilina ve směru JZ–SV, která patří k dosud seismicky nejaktivnějším ve střední Evropě. Tato zemětřesení se šíří do velkých vzdáleností jednak podél zlomů karpatské předhlubně a jednak zlomů přesahujících z Českého masívu do karpatské soustavy ve směru SZ–JV. Jak už bylo dříve zmíněno, silné projevy mělo zemětřesení z 27. února 1786, které mělo zdroj právě mezi Vídní a Komárnem a rozšířilo se až na Moravu a do Slezska. Zaznamenali jej lidé nejen v Kelči, Malhoticích a Všechnovicích, ale i v nedaleké Hůrce u Nového Jičína a v Odrách.

5. května a 3. prosince 1786 následovaly další dva silné otřesy z okolí Komárna, které se opět rozšířily až do Oderských vrchů.

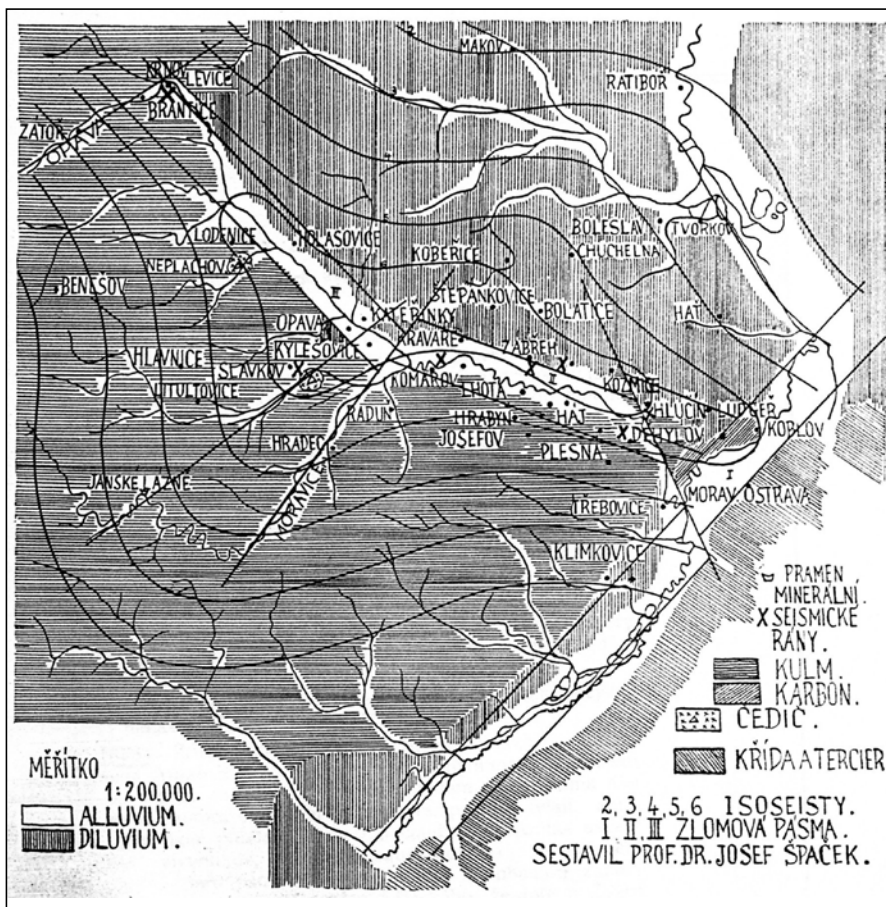
Druhou oblastí vzniku silných zemětřesení jsou Malé Karpaty a Pováží. Odsud se pravděpodobně šířily účinky otřesu zaznamenané 15. září 1590 až ve Fulneku.

Nejbližší situovanou seismicky aktivní oblastí k Poodří je okolí Žiliny. Jedno z nejsilnějších zemětřesení vzniklo 15. ledna 1858 v blízkosti vrcholu Minčol (Malá Fatra) a rozšířilo se po celé Moravě a Slezsku. Byly zaznamenány poměrně silné projevy; např. v Hranicích, kde „otřesy trvaly několik vteřin, byly doprovázeny hučením a rozezněl se zámecký zvon“, v Černotíně, Drahotuších, Zbrašově, v Novém Jičíně, „kde se řítily různé předměty“, ve Starém Jičíně, Hůrce u Nového Jičína, Odrách, Polomi a Klimkovicích, „kde bylo slyšet dunění a voda ve studni na čas zmizela“. Toto zemětřesení bylo již v té době velice

podrobně zpracováno astronomem olomoucké hvězdárny J. Schmidtem, který nashromáždil velkou řadu dat. Ze získaných časových údajů vypočetl rychlost pohybu a určil jako místo vzniku (epicentrum) právě horu Minčol.

Kromě karpatských zemětřesení byly v Oderských vrších pocítěny také silné tektonické otřesy, které měly svůj zdroj na Opavsku. Na podzim r. 1931 vznikla řada otřesů v seismicky aktivní oblasti mezi Opavou a Hlučínem. Intenzita některých zemětřesení dosáhla až 4° MSK (intenzita je udána ve stupnici Medvědův, Sponheuer, Kárník, má 12 stupňů) a projevovala se především zvukovými efekty (hřmění, dunění) a pohybem drobných předmětů.

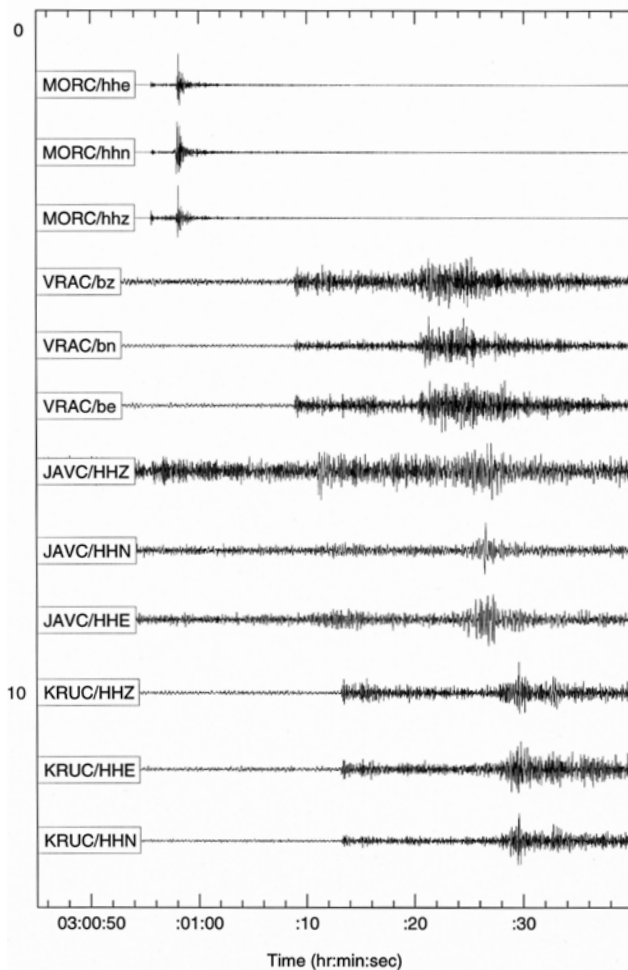
Na rozdíl od historických zemětřesení jsou současné registrace seismické aktivity založeny na záznamech přístrojů seismologických stanic. Během 20. století nastupuje prudký rozvoj počítačové techniky, která umožnila sledovat pohyby zemského povrchu pod možnosti lidského pozorování. Velikost zemětřesení se pro přístroje registrovaná zemětřesení udává tzv. magnitudem, které je definováno matematickým vztahem závislosti na amplitudě signálu registrovaného otřesu. Magnitudo jako první definoval v roce 1930 Charles Richter při měření zemětřesení v jižní Kalifornii. Pro určování velikosti blízkých zemětřesení používal záznamů vysokofrekvenčních

Dobové zpracování makroseismických údajů opavského zemětřesení z r. 1931.

Odra Hills (ML=1.6) - February 28th, 1997

Ukázka záznamu signálu mikrozemětřesení z oblasti Oderských vrchů na přístrojích seismologických stanic Ústavu fyziky Země Masarykovy University v Brně.

seismografů. Toto magnitudo bylo pojmenováno jako MI, lokální magnitudo, také označované jako Richterovo.

První seismologické (seismografické) stanice, které byly schopny registrovat jevy na našem území, byly vybudovány ve Vídni (1899), v Chebu (1908) a v Praze (1927). Tyto stanice byly schopny pozorovat silnější zemětřesení ze severní Moravy a Slezska, jako např. zemětřesení v r. 1935 z oblasti Hrubého Jeseníku (Zátopek 1939). Na počátku 60. let zřídil Geofyzikální ústav Akademie věd ČR další dvě seismologické stanice – Průhonice a Kašperské Hory. Od 90. let pak postupně začaly přibývat i stanice na Moravě a ve Slezsku – Ostrava/Krásné Pole a Ústav fyziky Země Masarykovy University v Brně zřídil stanice Vranov u Brna, Moravský Beroun, Moravský Krumlov a Velká Javorina. V současné době existuje na území České republiky více než 10 stálých seismologických observatoří České regionální seismické sítě, které registrují a vyhodnocují veškeré jevy nejen na našem území a z nichž je vytvářen katalog regionálních zemětřesení (Skácelová a kol. 2005) dostupný na Internetu na adrese www.ig.cas.

cz/cz/seismicka-sluzba/katalogy-regionalnich-zemetreseni/. V některých oblastech vznikají také lokální seismické sítě (několik stanic, které jsou vyhodnocovány společně). Jejich úkol může být různý: sledování seismicky aktivních území (např. západní Čechy), sledování důlních otřesů ohrožujících hornickou činnost (Ostravsko, Kladno) nebo sledování otřesů v oblastech plánovaných či existujících jaderných elektráren (Blahutovice, Temelín). Některé sítě byly provozovány jen dočasně, přesto poskytly cenné informace o přirozené seismické aktivitě některých oblastí.

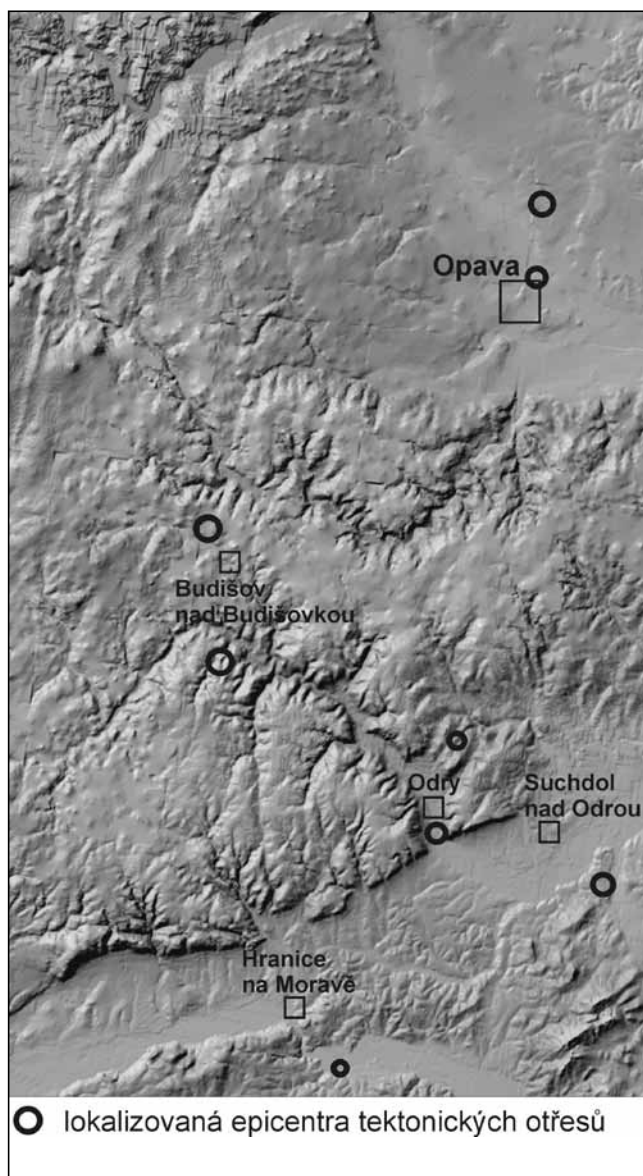
Současná zemětřesení, která mají zdroj na území severovýchodní Moravy a Slezska, lze rozdělit do několika mikroregionů (Skácelová & Havíř 1998). Neaktivnější oblastí je Opavsko, kde vznikají roje otřesů (1993, 1999, 2000, 2005). Další tektonicky aktivní je oblast Oderských vrchů, kde byly první mikrootřesy (velmi slabé jevy registrovatelné pouze přístroji) registrovány v r. 1986 během seismického monitoringu plánovaného staveniště jaderné elektrárny Blahutovice (Firbas a kol. 1986). Od r. 1993, kdy byla uvedena do provozu seismologická stanice Moravský Beroun, byla zaregistrována již celá řada dalších mikrootřesů. Silnější z nich byl např. jev z 28. února 1997 (lokální magnitudo 1,6) u Budišova nad Budišovkou, 13. září 1999 (MI 0,8) a 20. srpna 2005 (MI 1,1) u Oder a 6. června 2004 (MI 1,9) v údolí Odry jižně od Budišova nad Budišovkou.

Také v Moravské bráně jsou registrovány ojedinělé mikrootřesy, z nichž některé mají rojový charakter – např. během 9. srpna 1994 bylo registrováno 9 jevů (nejsilnější měl MI 1,5) v blízkosti Hranic a pravděpodobně ve stejné oblasti vzniklo mezi 20.–26. srpnem 2004 dalších 14 slabých otřesů (MI 0,5). Ojedinělé silné tektonické otřesy byly zaznamenány v údolní nivě řeky Odry např. 23. září 2001 u Suchdola nad Odrou, který měl lokální magnitudo 1,4.

Tektonické otřesy na severovýchodní Moravě a ve Slezsku lze interpretovat v návaznosti na širokých znalostech geologické stavby a průběhu jednotlivých tektonických poruch. Celá řada významných geologů a geofyziků se zabývá touto problematikou a snaží se vyřešit recentní pohyby jednotlivých horninových masívů, jejich vzájemné pozice a vztahy ke geodynamickým procesům nejen v samotném Českém masívu (např. Buday a kol. 1995, Kaláb a kol. 1995, Schenk & Schenková 1997).

V opavské oblasti je seismická aktivita pravděpodobně vázána na dvě výrazné zlomové linie: okrajový jesenícký zlom a opavickou střížnou zónu.

Složitější je situace v Oderských vrších a Moravské bráně. Tam jsou epicentra lokalizovaných mikrootřesů vázána jednak na zlomy tzv. „sudetského“

Epicentra lokalizovaných mikrozemětřesení z širší oblasti Poodří zaznamenaná od r. 1997.

směru SZ–JV, které probíhají celým územím Nízkého Jeseníku tvořeného horninami kulmu (břidlice a droby spodnokarbonského stáří), jednak na jejich křížení se zlomy karpatské předhlubně ve směru SV–JZ. V Nízkém Jeseníku je také známa mladá (kvartérní) vulkanická činnost v blízkosti Bruntálu (Malý a Velký Roudný, Venušina sopka a Uhlířský vrch).

Z dosavadních registrací se zdá, že častěji dochází k uvolnění zemětřesné aktivity na jihovýchodním okraji Oderských vrchů, kde svah horninového masívu Nízkého Jeseníku prudce upadá pod sedimentární výplň karpatské předhlubně v prostoru Moravské brány. Také tektonické mikrootřesy registrované u Suchdola nad Odrou a v blízkosti Hranic leží pravděpodobně na zlomech v horninovém masívu jeseníckého kulmu, což napovídá i vypočítaná hloubka hypocenter (> 10 km).

Zemětřesení, která mají svůj původ v Poodří, jsou z pohledu vědeckých studií velmi cenná, neboť nám

poskytují informace o tom, že zemský povrch pod našima nohama je stále živý.

Z hlediska seismického ohrožení pro nejbližší stovky let je registrovaná seismická aktivita pravděpodobně málo významná, takže obyvatelé tohoto nádherného koutu naší země nemusí mít obavy z rozsáhlých katastrof. Velikost projevů tektonických otřesů, které leží v karpatské oblasti, nelze dopředu odhadnout. Vzhledem k historickým pozorováním nelze vyloučit škody, které by mohly následovat po silných zemětřeseních např. z oblasti Žiliny, Malých Karpat nebo Komárna. S optimismem lze předpokládat, že díky moderním stavebním technologiím a informačním možnostem nebudou v médiích uveřejněny zprávy jako např. v r. 1931 při opavském zemětřesení: „V Levicích popraskalo zdívo na kostelní věži a věž se naklonila tak, že musí býti snesena“ nebo pozorovateli hlášené „plameny ze sopečného vrchu mezi Litultovicemi a Loděnicemi“.

Zuzana Skácelová, Česká geologická služba, Jeseník

Pramen

Firbas P. a kol. 1986: Geofyzikální průzkum lokality jaderné elektrárny severní Morava. Detailní seismické rajónování. MS Geofyzika Brno.

Literatura:

- Buday T. & Ďurica D. & Opletal M. & Šebesta J. 1995: Význam bělského a klepáčovského zlomového systému a jeho pokračování do Karpat. Uhlí, rudy, geologický průzkum 2, 9, pp. 275–281, Praha.
- Kaláb Z. & Kumpera O. & Müller K. 1995: Seismická aktivita a geofyzikální obraz severní části moravsko-slezské oblasti. In Kaláb ed.: Nové poznatky v seismologii a inženýrské geofyzice. Ostrava.
- Kolářek F. 1916: Zemětřesení na Moravě a rakouském Slezsku. Sborník České společnosti zeměvědné, roč. XXII., Praha.
- Kolářek F. 1921a: Karpatská zemětřesení na půdě republiky Československé. Spisy přírodověd. fak. Masaryk. Univ., 6, pp.3–31, Brno.
- Kolářek F. 1921b: Seznam otřesů pozorovaných na půdě republiky Československé. Spisy přírodověd. fak. Masaryk. Univ., 7, pp.3–11, Brno.
- Remeš M. 1902: Zemětřesení na Moravě pozorovaná. Věstník klubu přírodovědeckého v Prostějově, roč. V., Prostějov.
- Schenková Z. & Kárník V. & Schenk V. 1983: Earthquakes catalogues and maps of epicentres. Geophys. Institut. Slovak. Acad. Sci., p. 9, Bratislava.
- Schenk V. & Schenková Z. 1997: Maps of Seismic Zones in Recent Czech National Codes. Exploration Geophysics, Remote Sensing and Environment, IV. 2., Brno.
- Skácelová Z. & Havíř J. 1998: Earthquakes on the Eastern Margin of the Bohemian Massif Recorded by the Stations of the IPE Brno. Exploration Geophysics, Remote Sensing and Environment, V. 2., Brno.
- Skácelová Z. & Pálenský P. & Zedník J. 2005: Atlas krajiny ČR – seismická aktivita v databázovém systému MŽP. Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava. Řada stavební. 2, roč. V., pp.175–178. Ostrava. ISSN 1213-1962.
- Špaček J. 1932: K zemětřesení ve Slezsku. Vesmír č. 5, roč. X.
- Zátopek A. 1939: Zemětřesení v severní části Země Moravskoslezské 24. července 1935. Ročenka č.-s. státního ústavu geofyzikálního za rok 1930–38. III, Praha.

Malíř a grafik Jiří Dratva – tichý poutník krajinou

(* 16. 3. 1946 Zlín)

Vyučen ofsettiskařem v Grafii Zlín a poté v l. 1964–1968 studoval obor grafika na Střední uměleckoprůmyslové škole v Uherském Hradišti u prof. Karla Hofmana, Jiřího Jaška, Jana Hanáčka, Františka Nikla a dalších. Ve vlastní tvorbě převládá krajinářská kresba a malba a jeho životním tématem je krajina Poodří a Moravské brány. Maluje pastely, oleje, kreslí tuší, tvoří grafiky.

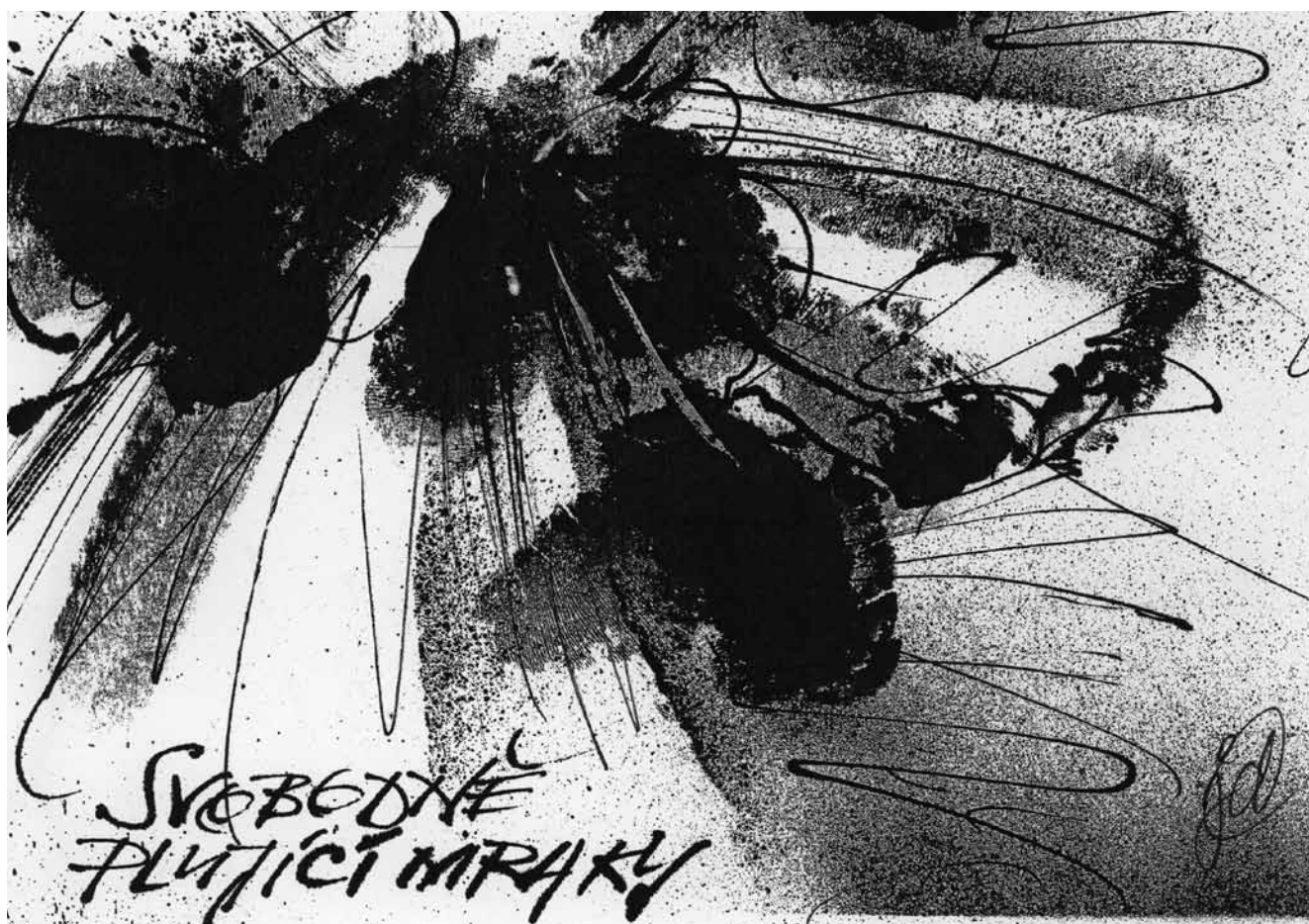
Žil mnoho let v Odrách, ateliér měl nejprve v Hynčicích a později v budově obecního úřadu ve Vražném. Od roku 2006 bydlí a pracuje v Ostravě-Porubě.

Výběr samostatných výstav

Odry, Nový Jičín, Ostrava, Opava, Luhačovice, Olomouc, Příbor, Přerov, Prostějov, Vražné-Hynčice, Starý Jičín, Brušperk

Jiří Dratva ve svém porubském ateliéru.

Tak nějak by možná mohlo vypadat stručné slovníkové heslo – Jiří Dratva, malíř a grafik. Je faktograficky možná poměrně bohaté, přesto vůbec nemůže vystihnout člověka a v případě výtvarníka především jeho dílo.

Dovolte proto, abych připojil pár slov, spíš vlastních dojmů a pocitů, které se však myslím k výtvarné tvorbě možná hodí lépe.

Mé první seznámení s tvorbou Jiřího Dratvy proběhlo před více než deseti lety u starosty Vražného Ing. M. Nipperta v jeho kanceláři. Pastel na stěně mne zaujal svými čistými, odvážnými barvami a především zvláštní kombinací konkrétního i abstraktního. Byl to nějaký statek, selský grunt, jakých je v Poodří zachováno ještě dost. Mohl být odkudkoliv, ale nějak mi bylo zřejmé, že je z Poodří. Vystižení podstaty místa, zachycení toho hlavního a jeho malířské ztvárnění svým specifickým způsobem – možná tak by se to dalo nazvat.

Pak jsem jeho kresby a malby viděl ještě porůznu, několikrát a vždy to bylo podobné – čisté tóny barev, kontrasty, jednoduchost zvládnutých linií reliéfu krajiny, motivy osamocенých stromů, polí, cest ubíhajících do dále, zachycení krátkého světelného okamžiku, kdy se slunce najednou prudce rozzáří zpod mraků, ticho, samota ... A především krajina, kterou dosti důvěrně znám – Hrabětický les, Hynčice, Vražné, cesta do Lučic

– Železná brána v místech, kde Moravská brána nabírá prudce výšku do svahů Nízkého Jeseníku a mírněji stoupá dále k rozvodí u Bělotína. Na druhé straně pak výrazná silueta starojického hradu a za ním tmavý horizont Beskyd.

Pak jsme se potkali v jeho ateliéru v Ostravě-Porubě. „Krajina dalekých výhledů v okolí Hynčic a Vražného je mým životním malířským motivem. Nachodil jsem pěšky a naježdil na kole stovky kilometrů, za každého počasí, v létě v zimě. Asi tam není už místo, kde bych za ty roky nebyl.“ Tisíce pohledů a zastavení, mhouření očí v protisvětle, tak vznikají rychlé skici, které jsou pak v ateliéru Jiřím Dratvou přetvářeny ve výsledná díla.

Myslím, že rozumím tomu pocitu postupného přibližování k místu, které se tak nějak pomalu, ale zato natrvalo dostává pod kůži ...

Ale pro úplnost – Poodří je hlavním, ne však jediným tématem v tvorbě Jiřího Dratvy. Jsou to i krajiny odjinud – z Valašska, z malířsky vděčné Paříže i jiných míst. Pak jsou zde portréty a opět se vracíme do Poodří s jeho slavnými osobnostmi příborského Sigmunda Freuda nebo J. G. Mendela a aby také ne, vždyť doslova pár kroků od jeho rodného domu v Hynčicích a tamější školy, kam Mendel chodíval, J. Dratva roky pracoval.

Na jeho obrazech se často objevuje osamělý strom. Samotáři odolávající rozmarům počasí jsou

mu výtvarně blízcí. Kolem Hynčic roste několik stromů, které byly vysazeny jeho rukama, jako vzpomínka na místa, kam zavítal, na chvíle zde strávené.

V květnu 2007 probíhala v Domě knihy Librex v Ostravě výstava jeho obrazů. Petr Pavlíňák v katalogu k výstavě o J. Dratvovi mimo jiné výstižně píše: „Autor je nejenom vnímavým pozorovatelem, ale především pohotovým zaznamenavatelem proměňující se poezie a krásy přírodní scenérie. Svými obrazy vypráví příběhy, které mu krajina sděluje. Jejich děj není mnohvrstevnatý, jsou to spíše komorní příběhy o stromu, skále, slunci, mlze a o jejich nekonečně se opakujících proměnách.

Jsou to drobné příběhy o osamocném stromu, o černém mraku spojujícím oblohu se vzdáleným horizontem, o slunci, které uvízlo v koruně stromu anebo o rozoraném, promáčeném poli, ubíhajícím do nekonečné dálky k vysokému horizontu. Setkání s uměleckými díly tichého pozorovatele krajiny je vždy příjemným uměleckým zážitkem, ale i pohlazením po duši a obohacením o nové zkušenosti, poznání a dojmy.“

Rád bych mu popřál ještě mnoho vysazených stromů a hlavně hodně radosti z malování.

Radim Jarošek

Vložená barevná příloha – Moravská brána, Jiří Dratva

Divadelní ochotníci v Bartošovicích a Hukovicích

Bartošovice byly jednou z obcí, v kterých byla před r. 1938 česká národnost v menšině, i když v r. 1920 zde byla česká menšinová škola se 45 žáky. V letech 1921–1927 v ní byla hrána dětská divadla žáky české menšinové školy v Butovicích za vedení svého učitele Aloise Šlezara, rodáka z Bartošovic, bydlicího tamtéž. Ten se svými žáky nacvičoval pohádkové hry, které mimo své premiéry v Butovicích byly všechny reprizovány v bartošovické škole. Podle výpovědi jeho bývalých žáků byl nejen režisérem, ale zhotovoval a maloval i potřebné kulisy a rekvizity. Údajně po každém školním divadle uskutečněném v české menšinové škole v Butovicích uvolňoval ze své třídy 10 až 15 žáků (chlapců), kteří pak potřebné kulisy, kostýmy a rekvizity příslušné divadelní inscenace odnesli do bartošovické školy, kde byla hra reprizována. Které hry to byly jmenovitě, si však bývalí žáci již vzhledem ke svému vysokému věku nepamatovali.

Nahoře zleva Dagmar Michnová, Zdeněk Demel, Alois Rynda, Karel Vrba, Zdeněk Vyškovský, Marie Luštinská (stojící zcela vpravo), řada uprostřed Ladislav Vidomus, František Bittner, Jarmila Jurečková, František Jiříček, Blažena Vrbicová, dole zleva Jana Sedláková, Zdenka Melčáková, Jana Orságová, Margita Špalková.

Prvním českým divadlem v Bartošovicích bylo tedy divadlo dětské, i když bylo hráno cizím souborem.

Český živel v té době a v předchozím století byl v Bartošovicích ve výrazné menšině, jak dokazují statistické údaje o počtu obyvatel. V r. 1890 zde žilo celkem 3 032 osob, z toho jen 114 české národnosti. Ještě 1. června 1945 podle sčítání bylo z celkového počtu 1 643 obyvatel jen 349 Čechů. Tento počet v následujících letech postupně narůstal přistěhováním řady rodin volyňských Čechů ze Sovětského svazu. Z toho je zřejmé, že český spolkový život, jako předpoklad

V červnu 1962 sehráli učitelé, členové ZO ROH z Bartošovic a Hukovic, veselohru J. Vrchlického „Noc na Karlštejně“.

vzniku českého ochotnického divadla v místě, se mohl rozvinout teprve po r. 1945, kdy došlo k dosídlování českými občany. K 1. říjnu 1946 zde již bylo registrováno 1 292 obyvatel české národnosti.

16. listopadu 1947 byla Divadelním odborem Národní jednoty v Bartošovicích představena lidová hra Boženy Rajske-Smolíkové o 3 jednáních Zelené království a 25. prosince 1947 sehraja divadelní hra Aloise Jiráska o čtyřech jednáních Lucerna. Obě tato představení byla režirována farářem Jindřichem Weihrichem. Dalším zaznamenaným českým ochotnickým divadlem po r. 1945 bylo vystoupení divadelního spolku „Nové divadlo“ z Butovic dne 22. května 1949 se hrou „Maryša“. Tento spolek i v dalším roce uvedl v Bartošovicích dne 17. března inscenaci P. Pavlíka „Nikdy“. Uvedení hry v Bartošovicích je spojeno se dvěma zajímavými skutečnostmi dokazujícími jednak složité ekonomické podmínky pro ochotnickou divadelní tvorbu v padesátých letech minulého století a jednak sílu emotivního působení dramatického díla na diváka.

Abý toto představení bylo možno uskutečnit, bylo na žádost vystupujícího divadelního souboru ředitelem podniku Vagónka Studénka povoleno odebrat z továrních zásob uhlí potřebné k vytopení šaten a hlediště, poněvadž v tehdejší poválečné době bylo uhlí pro otop limitováno přidělovým systémem, který veřejné akce příliš nezohledňoval.

Druhá skutečnost se týkala samotné hry. Uvedená hra s dějem z doby německé okupace obsahuje výstupy s dramatickými konflikty mezi německou policií a českými občany. Zřejmě naturalistické pojetí těchto situací na jevišti vyvolalo u přítomných diváků již během představení bouřlivé reakce. Po jeho ukončení se několik mužů snažilo násilím vniknout do zákulisí, aby si to vypořádali s představitelům důstojníka policie ze situace předváděné ve shlédnutých dramatických scénách. Pořadatelům se sice podařilo rozvášněnou skupinu uklidnit, ale přesto bylo hercům doporučeno, aby hostinec opustili zadním vchodem, aby nedošlo ke skutečnému fyzickému napadení, což také herci provedli.

K této příhodě je třeba bližší vysvětlení. Mezi diváky byla četná řada dosídlených volyňských Čechů. Ti ještě nikdy nebyli v divadle a ve svých bývalých domovech za války prožívali podobné scény, jaké viděli na jevišti. Do předváděných situací se pocitově vžili tak silně, že jejich děj se pro ně stal realitou, na kterou na základě svých bývalých zkušeností a prožitků pocítili nezbytnou potřebu fyzické reakce, v daném případě likvidaci nenáviděného důstojníka.

Tato příhoda dokazuje sílu působení dramatického díla, kterou může vyvolat i ochotnické divadlo, které je dobře nastudované.

Dalo by se konstatovat, že tato hra vyvolala velký divácký zájem o divadelní tvorbu, jak dokazují počty představení uskutečněných v následujících letech. Tak v r. 1951 měli místní diváci možnost shlédnout v časovém sledu sedm divadelních ochotnických představení: 17. 2. Štolba „Na letním bytě“, 21. 4. Tyl „Pražský flamendr“, 9. 6. Gow „Hluboké kořeny“, 4. 8. Šamberk „Jedenácté přikázání“, 25. 8. Priestley „Půlnoční vlak“, 29. 9. Kozík „Přátelství a 17. 11. Gogol „Ženitba“.

Byla to asi představení cizích ochotnických souborů, nejsou blíže určena. Existence místního ochotnického souboru nebyla doložena.

Z „vlastních zdrojů“ je kronikářsky zaznamenána pouze inscenace hry J. Urbana „Tesařiči“, kterou sehraji žáci místní školy 11. března 1951 ve dvou představeních (pro děti a pro dospělé). Režisérem byl tehdejší ředitel školy Ladislav Prusenovský. Z dalších pramenů bylo v tomto roce zaznamenáno vystoupení divadelního souboru Česk. svazu mládeže z Butovic se hrou Al. Jiráska „Otec“.

Teprve po r. 1952 vznikl místní divadelní soubor. Místní skupinou ČSM byla dne 14. června sehraja hra P. Pavlíka „Nikdy“. V téže roce pak byly ještě hostující ochotnickým souborem Vojan z Hrabové sehraja další dvě hry – 26. dubna Tylův „Strakonický dudák“ a 19. července Shakespearův „Sen noci svatojánské“. Ochotnické divadlo v Bartošovicích v r. 1953 zastupoval jednak ostravský Ochotnický divadelní spolek Beskyd hrami: Štolba „Peníze“ (28. března), F. Hervé „Mamselle Nitouche“ (11. dubna) a dramatický kroužek Pionýra při střední škole hrou J. Janovského „Velký komediant“ uskutečněnou dne 26. dubna t. r.

Uvedený repertoár doplnilo vystoupení profesionální scény Beskydského divadla dne 12. června s ruskou komedií A. Tokareva „Pět ženichů na jedné svatbě“. V r. 1954 byla v místě hrána tři divadelní představení v podání cizích ochotnických souborů a to: 15. ledna divadelní soubor ZK Vagónka Studénka „Jedenácté přikázání“, 6. března divadelní soubor Beskyd při VPZ Ostrava „Palackého třída 27“ a 10. dubna divadelní soubor KD VŽKG Ostrava dramatizace románu K. V. Raise „Kalibův zločin“.

Stejně tak chudý na počet divadelních vystoupení byl i r. 1955. To zde vystoupil jen vojenský divadelní soubor posádkové správy z Nového Jičina-Šenova se hrou J. B. Moliéra „Jeho veličenstvo pan měšťák“ (26. února) a divadelní soubor Osvětové besedy z Kunína se hrou Al. Jiráska „Otec“ (30. dubna).

Divadelní rok 1956 zahajovalo dne 30. března představení žáků místní školy báčkorkou V. Nejedlého „Sirotek v Radhošti“, kterou nacvičil místní učitel Zdeněk Demel. Hra měla velký

divácký úspěch jak v místě, kde byla sehraána dvě představení, tak i při vystoupením v Albrechticích, kde byla sehraána rovněž dvakrát. Její úspěšnost i po stránce umělecké úrovně dokládá účast ve výběrové krajské soutěži dětských divadelních souborů.

Pro dospělé diváky byla 19. dubna divadelním souborem ZK Vagónka Studénka inscenována satirická hra Jaroslava Bartončíka „Papírové panoptikum“, ve které vystupoval i sám autor – jako režisér a herec.

Určitým přelomovým rokem v divadelním životě Bartošovic byl r. 1957, kdy nastalo výrazné oživení v počtu uskutečněných divadelních představení, která byla diváky hojně navštěvována. Byla zaznamenána účast přes 250 diváků, což bylo k počtu obyvatel obce v té době poměrně dobré. Převažovala však představení profesionálních divadelních souborů. Pro úplnost pohledu na divadelní život jsou z Bartošovic uváděna i tato: 5 inscenací Beskydského divadla (26. 2. Musset „Se srdcem divno hrát“, 7. 6. Tajovský „Ženský zákon“, 24. 8. Hugo „Ruy Blass“, 1. 11. Gladkov „Věčně mladá historie“ a 3. 11. „Milostné bláznovství“), dále jedno vystoupení Vesnického divadla Praha s hrou Tajovského „Statky-zmatky“ dne 15. února, jedno představení ochotnického souboru ZK Jeremenko Ostrava s Macháčkovou hrou „Ženichové“ (11. května) a konečně 25. května se uskutečnilo vystoupení Divadla pracujících Suchdol n. Odrou s hrou „Podskalák“ od autorů Šamberk a Hašler.

Projevený divácký zájem nebyl však dostatečným impulsem ke vzniku vlastního ochotnického souboru. Příslib určité změny naznačoval r. 1958. Vedle dvou inscenací profesionálního Vesnického divadla Praha („Manželství Lorencových“ a „Taková láska“) a vystoupení ochotnického souboru z Mošnova s hrou „Kubo“ (24. května), vznikla při tamější osmiletce maňásková scéna vedená učitelkou Demlovou. Kromě toho při učňovské zemědělské škole vznikl divadelní kroužek SČM, který za vedení Libuše Knoppové nastudoval hru Sylvie Stambergové „Lípa“. Tyto příklady divadelní iniciativy mládeže však zřejmě nebyly dostatečně inspirativní.

K založení domácího ochotnického souboru došlo až v r. 1959 po změně vedení divadelního odboru místní Osvětové besedy, kterého se ujal ředitel osmiletky Alois Rynda (zároveň i obecní kronikář), v jehož režijním vedení byla v následných letech až do r. 1963 sehraána vlastním místním souborem řada inscenací hodnotného repertoáru. Z té doby je také výrazně více podrobnějších informací o ochotnickém divadle v Bartošovicích. V obecní kronice jsou uváděny nejen datové údaje premiér, názvy her, ale i jména účinkujících a jejich divadelní role.

Žánrovou pestrost dokazuje jejich výčet:

opereta R. Piskáčka „Tulák“ (11. 1.), drama V. Havláka „Jakub Oberva“ (18. 4.) a komedie D. Dobricanina „Společný byt“ (31. 10.). Mimo tyto domácí inscenace zde vystoupil Divadelní soubor z družební obce Priekopa (okr. Martin) s hrou „Statečný Valach“ (11. 4.) a v září Divadelní soubor ZK Vagónka s hrou „Chudák manžel“.

Rok 1960 začal pro ochotníky slibně. Dne 12. března uvedli komedii J. Pětivokého „Není čert jako čert“. K této hře se váže zajímavá příhoda. Při její produkci ochotně vypomáhali vojáci z Mošnova při vytváření kouřových efektů pekelné scény pomocí dýmovnic tak důkladně, že po tomto výstupu museli diváci sál opustit. Reakce diváků je si jistě možno představit. V té době nebylo totiž pro ochotníky běžné, pro jejich těžkou dosažitelnost, používání neškodných látek pro vytváření kouřových efektů, jako je tomu dnes.

Po této hře bylo nastudováno drama J. Havláka „Kamenný řád“. K její ohlášené premiéře v červnu t.r. však z neznámých důvodů nedošlo. Pravděpodobně to bylo z nějakých osobních důvodů členů souboru, neboť kronikář k tomu poznamenává: „Snad se v příštích letech najde mezi 19 učiteli (vč. ředitele) aspoň jeden divadelník, na kterého by přešla tíha divadelních zkoušek.“

Nestálá stagnace v divadelní činnosti souboru trvala i v r. 1961 z důvodů „nešťastných směrů“, jak poznamenává kronikář v zápise z tohoto roku bez bližšího vysvětlení.

Koncem r. 1961 zřejmě ony „nešťastné směry“ pominuly, neboť již 20. ledna 1962 byla v sále kina uvedena premiéra veselohry F. X. Svobody „Poslední muž“.

Ojedinelou divadelní iniciativu v témže roce projevila pedagogický sbor místní školy a školy v Hukovicích. Za režie ředitele školy Aloise Ryndy nastudovali učitelé Vrchlického veselohru „Noc na Karlštejně“, která měla premiéru 19. května 1962. Hra měla velký divácký úspěch jak v místě, tak i v družební obci Priekopa, kde byla sehraána 23. června téhož roku. Mimo to i učitel Zdeněk Demel s žáky své školy nacvičil pohádku Zd. Horynové „Zkoušky čerta Belínka“, která po premiéře 7. dubna a dalších třech reprízách v Bartošovicích byla hrána i v Albrechticích (5. května) a 23. června v Priekopě společně se hrou „Noc na Karlštejně“.

Vedle tohoto čistě „učitelského“ divadelního souboru existoval současně i divadelní soubor Osvětové besedy, který v sále kina uskutečnil 9. června premiéru dramatu Fr. Frýdy „Sylva“ a 15. prosince premiéru satirické komedie B. Nušiče „Paní ministrová“. Z cizích ochotnických souborů vystoupil v Bartošovicích ještě 24. listopadu divadelní soubor ZK Tatra Příbor s dramatem P. Karvaše „Antigona a ti druzí“, které režíroval bartošovický učitel Fr. Bittner.

Místní divadelně-ochotnická aktivita vydržela

i v prvním pololetí r. 1963, kdy opět učitelský kolektiv sehrál 6. dubna detektivní komedii R. Thomase „Past“. Dále 20. dubna hráli členové místní skupiny ČSM komedii „Šestka z mravů“ režírovanou A. Ryndou, v které ze 16ti účinkujících měli jen dva nějaké divadelní zkušenosti. Uvedené představení bylo proto možná z těchto důvodů také jediné, které tento soubor sehrál.

Následné školní představení „Popelky“ uvedené v červnu téhož roku uzavíralo jednu etapu ochotnického divadla v Bartošovicích.

Podmínky pro divadelní činnost v obci nebyly nijak příznivé. Většina divadel se hrála v Národním domě s víceúčelovým sálem. Ještě v r. 1957 kronikářský záznam uvádí, že: „Sál je poměrně málo vybaven a herecká šatna je mimo jeviště, takže herci musí na ně přecházet přes dvůr, což zvláště při večerních představeních za nepříznivých povětrnostních podmínek přináší pro herce řadu komplikací.“ I když v následujících letech došlo k podstatnému zlepšení podmínek, je třeba alespoň na tomto místě ocenit obětavost

tehdejších ochotníků, kteří svůj volný čas věnovali hraní divadla. Jejich scéna by neměla být zapomenuta, neboť jsou součástí divadelní historie v Bartošovicích.

Ze širokého počtu zaznamenaných divadelních ochotníků patřili k těm nejaktivnějším:

Režiséři – uč. Zdeněk Demel, uč. Libuše Knoppová, řed. školy Ladislav Prusenovský, řed. školy Alois Rynda, Bohumil Vácha. Připomenout je třeba velmi obětavého divadelníka Františka Jalůvku, který organizoval zkoušky, obcházel herce, zajišťoval kostýmy, apod.

Z převažujícího počtu herců to byli: uč. František Bittner, Antonín Hrachovec, Jaroslav Hubáček, František Jalůvka, Zdeněk Malucha, Zdeněk Pospíšil, Jaroslav Spáčil, uč. Karel Vrba, Zdeněk Vyškovský.

Dámskou část souboru představovaly: Libuše Holzknechtová, Zdenka Hrachovcová, uč. Jarmila Jurečková, Žofie Jurečková, Zdenka Kubošová, Marie Sárová, uč. Marie Měsíčková, Marie Petřivalská.

Opereta „Tulák“ (leden 1959):

V neděli 11. ledna 1959 večer ve 20 hodin překvapil Divadelní soubor osvětové besedy v Bartošovicích všechny návštěvníky. Sehrál s úspěchem operetu Rudolfa Piskáčka: Tulák. Sál byl téměř vyprodán. Diváci byli nadšeni, tleskali a povzbuzovali mladé herce při každém výstupu, v němž se zpívalo. A závěrečná píseň tuláková se musela dvakrát opakovat, za potlesku a dokonce i zpěvu z hlediště. Na bartošovicím jevišti se zase po mnoha létech hrála opereta. Úspěch o to významnější, že se všeobecně tvrdilo, že to v Bartošovicích nejde. Divadelní soubor je si vědom svých nedostatků a bude z nich vycházet při další činnosti. Od mladých herců nemůžeme očekávat vynikající výkony, jako od zkušených ochotníků.

Všem, kteří na jevišti vystupovali, bych chtěl za všechny občany stisknout ruku a blahopřát. Hráli dobře a opereta byla o týden později znovu opakována na přání mnoha lidí. Poděkování patří i celému orchestru Osvětové besedy i učitelům místní osmiletky, kteří v orchestru hráli. Uznání a dík náleží režiséru i dirigentovi, řediteli školy s. Aloisu Ryndovi.

Z článku „Bartošovická premiéra“ Miroslavy Kaly, Vesnické noviny Novojicka, ročník X., číslo 8–9.

Nahore zleva: dva stojící muži ?, Dagmar Michnová, Zdeněk Vyškovský, Blažena Vrbicová, František Bittner, Karel Vrba, Zdeněk Demel, dole sedící zleva Jarmila Jurečková, Libuše Holzknechtová.

Jména výše uvedených divadelních ochotníků zůstala zachována díky obecnímu kronikáři Al. Ryndovi, který ve svých záznamech o divadle uváděl velmi přesné údaje. Jejich divadelní předchůdci neměli to štěstí, a tak jsou jejich jména dnes již těžko zjistitelná. Přesto ale i jim patří vzpomínka na jejich záslušnou činnost.

Po r. 1964 chybí jakékoli záznamy o divadelním dění v obci s výjimkou dvou inscenací profesionálních souborů v r. 1971 a vystoupení dětského divadelního souboru Klíček ze Studénky v r. 1974 se hrou „Jak děti zachránily svět“.

Kdysi bohatá divadelní činnost jak ochotnická tak i vystupování cizích divadel skončila v té době zřejmě proto, že se v Bartošovicích nenašla osoba, která by převzala iniciativu v jejím pokračování.

V **Hukovicích**, které jsou od 1. ledna 1976 součástí obce Bartošovice, existují zatím jen záznamy z r. 1956 o vystupování ochotnických divadelních souborů z Butovic, kterými byly inscenace: 14. dubna Oto Minařík „Zorka“ v podání souboru dobrovolných hasičů, 19. května Miloš Zbavítel „Čarovné dudy“, soubor ČSM Butovice a 2. června Fraye „Ztracená pozice“, soubor OURZ Butovice.

Stanislav Macek

Poznámka k období po roce 2000

Žáci základní školy – divadelního kroužku školního klubu v Bartošovicích nacvičili ve školním roce 2002–2003 dvě pohádky: „Mrazík“ a „Princezna ze mlejna“. Obě divadelní představení

předvedli žákům školy, dětem mateřské školy a veřejnosti v květnu a červnu 2003. Hrál se na sále OB Bartošovice. O rok později vystoupili žáci školy u příležitosti oslav Dětského dne s parodií „Kleopatra“ (režie David Kodad).

Mgr. Josef Golda

Paní Květa Majírková se přistěhovala do Bartošovic v roce 1946 jako sedmnáctiletá. Na divadelní život v letech po válce vzpomíná:

„Můj otec měl v nájmu Národní dům, kde byla hospoda a sál s jevištěm. Tam se scházeli mladí lidé, dohromady nás dal Václav Krůpa, řídicí učitel. Pod jeho vedením se začaly nacvičovat divadelní hry, později je nacvičoval kněz Jindřich Weihrich. Během roku jsme nacvičili několik her, vzpomínám např. na hru Její pastorkyňa, hlavní roli hrála Irma Houšková, s touto hrou jsme zajížděli i do vedlejších obcí. Názvy dalších her si již nepamatuji, ale vzpomínám na občany Bartošovic, kteří se v těchto letech nejvíce zapojili do dění. Byli to např. manželé Jurečkoví, Ludmila Pospíšilová, Leopold Faltýnek, Irma Houšková, Ludvík Petřek, Karel Kyška, Květa Majírková, bratři Janotovi, správce lihovaru pan Pešek, Josef Snopek, František Červenka, Miluše Foffová, Drahomíra Vaňková a další. Náповědu dělala Marie Krumpochová.

Nacvičovali jsme také programy na Silvestra, zažili jsme při tom spoustu legrace a lidé se dobře bavili. V roce 1948 jsem se vdala a divadlu jsem se dále nevěnovala.“

Květa Majírková

Záběry z divadelní hry „Past“, kterou sehráli členové učitelského kolektivu ZDŠ Bartošovice a Hukovice v květnu 1963, a to dvakrát v Bartošovicích a po jednom představení v Sedlnicích, Palačově, Libhošti a Albrechticích.

Nevěsty Kristovy v Ústavu sociální péče Nová Horka

V domácím úkole, v textu na téma „Nevěsty Kristovy¹⁾ v ÚSP Nová Horka“, jsem si nezakázal být patetický. Je zde dovoleno používat slova necenzurovaného obdivu, protože život řeholnic po únoru 1948 k tomu provokuje. Současně je mi ale jasné, že milosrdné sestry by ve své skromnosti a plachosti před tímto literárním stylem utíkaly, červenaly by se a vnímaly by ta slova respektu jako nezasloužená. Žily jen svůj zasvěcený život, jen nezapřely svou víru, Krista a vše co následovalo, jako internace, dozor církevních tajemníků a šikana Stb přijaly jako Boží milost.

Tento text nemá ambice se tvářit jako objektivní historická studie. Nosnou myšlenkou bylo poskládat ze slov pomník „Mariinu vojsku“, které v době „studené války“ obstálo a nedezertovalo; mým cílem bylo vzpomenout tiché „ženy modlitby“, které se režimu nepodařilo zkorumpovat. Nekolaborovaly a tím se staly „svědomím národa“.

Zámek v Nové Horce – dějiště událostí (Foto Rudolf Jarnot).

... „služebnice Boží“ v Nové Horce

Dne 15. dubna 1945 opustil poslední majitel zámku MUDr. Moric Josef Maria Vetter von Lilie s vnukem Karlem a jeho matkou Novou Horku a před postupující frontou prchli do Rakouska. Na sklonku války byl opuštěný zámek v Nové Horce vyrabován, sbírky obrazů a porcelánu, drahé koberce a vzácné knihy byly zničeny nebo rozkradeny. Rodině Vetterů, která byla německé národnosti, byl její majetek na základě dekretů presidenta Beneše zkonfiskován. Sociálním účelům začal zámek sloužit dva roky po válce.

Charitní domov Nová Horka vznikl v roce 1947 a zpočátku tento ústav pro staré a nemocné ženy spravovala Česká katolická charita (ČKCH).²⁾ Provoz zajišťovaly řeholnice Kongregace milosrdných sester sv. Františka od Blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci,³⁾ které zde začaly působit 3. prosince 1947. Sestry pracovaly jako smluvní

síly pro ČKCH a v Nové Horce ošetřovaly šedesát nevyлéčitelně nemocných pacientů.

Milosrdná sestra sv. Františka od Blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci Bohdana Pudichová nám o povolání k řeholní službě přívozských františkánek napsala: „Vzorem starosti o bližního je pro nás řeholnice Maria, kterou jsme si zvolily za svou hlavní patronku a uctíváme ji jako Blahoslavenou Pannu Marii Ustavičné Pomoci. Maria jak nikdo jiný pronikla do tajemství Ježíše Krista a žila jeho životem. Jako Služebnice Páně spěchá na pomoc všem potřebným. Tuto povahu Služby nám předala ve své závěti a stanovách Matka Anna, která po vzoru sv. Františka žila každý den Evangeliem a dokázala v každém člověku na své cestě vidět Boha, žít pro něho a tak naplňovat své povolání.“⁴⁾

Nová Horka patřila k farnosti Albrechtický, kde působil jako farář P. Antonín Dominik, synovec Dr. Františka Šuránka. Později na jeho místo nastoupil P. Antonín Bilík.

... atmosféra 50tých let

První konkrétní úvahy o zabránění klášterů a potlačení mužských a ženských řádů se objevily na nejvyšší vládní a stranické úrovni v dubnu 1949, kdy s nimi přišli církevní pracovníci Akčních výborů Národní fronty. Ústřední výbor KSČ schválil hrubé obrysy akce „K“ na svém zasedání 22. srpna 1949 a 20. ledna 1950 byla schválena konkrétní podoba akce „K“, která byla odůvodněna rozhodnutím, že řády a jejich představení musejí být v očích veřejnosti zdiskreditováni a obviněni z činů proti republice a dalších ničemností. V rámci této diskreditační kampaně bylo rozhodnuto, že bude uspořádán monstrproces s významnými představiteli řádů. Předseda Státního úřadu pro věci církevní (SÚC) Alexej Čepička osobně vybral sedm čelních představitelů řeholí. Během března 1950 byli pozatýkáni jezuité P. František Šilhan, P. Adolf Kajpr, P. František Mikulášek, redemptoristé P. Jan Mastiliak a P. Jan Blesík, františkán P. Jan E. Urban a dominikán P. Silvestr Braitto. K nim byli přidáni již dříve zatčení premonstráti P. Vít Tajovský a P. Augustin Machalka. Za pomoci drog, mučení a falešných slibů byli zatčení přinuceni sepsat doznání k protistátní činnosti a počátkem dubna 1950 byli odsouzeni k těžkým trestům od doživotí po 9 let těžkého žaláře.

Vlastní akci „K“ předcházela pečlivá příprava, jejíž součástí bylo nucené dosazení státních zmocněnců do klášterů. Ti měli dohlížet na dění v klášteře a získat informace, které by usnadnily a zajistily její hladký průběh. Prvá etapa akce „K“ („K1“) se uskutečnila v noci z 13. na 14. dubna 1950. Během akce ozbrojení příslušníci StB SNB a

lidových milic obsadili kláštery a řeholní zařízení sedmi nejpočetnějších řeholí v Československu, přinutili mnichy vstát, vzít si osobní věci a odvezli je do centralizačních táborů. Druhá etapa („K2“) byla provedena v noci z 27. na 28. dubna a zlikvidovala prakticky vše, co zbývalo.⁵⁾

... akce „R“

Milosrdné sestry sice mohly nosit v charitním domově řeholní hábit, slavit denně mši svatou, přijímat svaté přijímání a vykonávat klášterní cvičení – modlitbu i po schválení proticírkevních zákonů a nařízení, ale už v roce 1950 na řeholnice dopadla nová tvrdá administrativní opatření, jako přesná registrace sester, kterou vedla z nařízení SÚC Česká katolická charita. Podobně i přijímání dorostu se stalo předmětem schvalování pracovníky na poli církevní politiky a až na malé výjimky nebylo dále povolováno. Stávajícím novickám bylo zakázáno složit sliby a vedení řeholí bylo uloženo vyvázat je z kongregací. Byl vydán zákaz shromažďování na exerciciích a kapitulách. Ty se směly konat pouze v domovech pro staré sestry, musely však být předem nahlášeny a schváleny a to se týkalo i programu a přítomných. Byla zavedena evidence návštěv, které přicházely za sestrami. Zpočátku byly úplně omezeny, později ojediněle povoleny kontakty s generální správou v mateřinci a se sestrami v zahraničí, byla zavedena kontrola korespondence i všech ostatních poštovních zásilek. Ale Pánu se oběť „Božího lidu“ ženského rodu jistě líbila a zvláště je v těch časech chránil a sílil.

Po úspěšném provedení akce „K“ a realizaci proticírkevních zákonů a nařízení vydal SÚC v Praze tajný, velmi podrobný pokyn okresním národním výborům také k tzv. reorganizaci ženských řádů. V srpnu 1950 byla zahájena akce „R“. Cílem mělo být „účelné využití klášterních budov, zaměstnání všech řeholnic užitečnou prací a zabránění rozvratné činnosti některých z nich“.

První část akce „R“ proběhla v srpnu až říjnu 1950 a měla za cíl soustředit ženského řehole do co nejmenšího počtu objektů v politicky výhodných oblastech. Vykližení konkrétních objektů zajišťoval církevní tajemník příslušného okresního národního výboru (ONV) a Náboženským fondem v Praze jmenovaný zmocněnec, jenž měl dohlížet na „plánovité, nerušené a včasné přestěhování“. V listopadu a prosinci proběhla druhá část akce „R“ a byla zaměřena na snížení vnitřní disciplíny jednotlivých institutů a k ovládnutí jejich vedení.

Pokračováním státem organizovaného šikanování řeholnic byly také normy SÚC upravující otázku svobody pohybu, které začaly platit i v Nové Horece. 1. prosince 1950 obdržely také milosrdné sestry sv. Františka od Blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci dopis od SÚC v Praze, kterým

nařídil všem ženským řádům a kongregacím ohlašovací povinnost řeholnic: „*Řeholnice, žijící ve schválených řeholních domech (kláštěrech, ústavěch a nemocnicích), jsou povinny vyžádati si od příslušného úřadu, jenž vykonává dozor nad církevními a náboženskými společnostmi, předchozí souhlas ke každému vzdálení se z místa svého bydliště, pokud hodlají zmíněnou obec opustiti na dobu delší 24 hodin. Tento souhlas uděluje církevní oddělení ONV, jde-li o vzdálení se na dobu od jednoho dne do 14 dnů, církevní oddělení KNV, jde-li o dobu od 14 dnů do 1 roku, a Státní úřad pro věci církevní, jde-li o dobu delší než 1 rok nebo o trvalé přesídlení. Návrat do svého řeholního domu nechť řeholnice oznámí do 24 hodin tomu úřadu, který udělil souhlas ke vzdálení se z řeholního domu. Řeholnice, které jsou v jakémkoliv pracovním poměru a nastupují zákonnou dovolenou na zotavenou, nežádají o předběžný souhlas, nýbrž pouze prostřednictvím svého zaměstnavatele oznámí u příslušného ONV datum nástupu dovolené, její délku a místo, kde dovolenou stráví.*“⁶⁾

V poslední části akce „R“ od ledna do března 1951, mělo dojít k redukci nemocnic a soc. ústavů s řeholním personálem. S osudy a zkušeností řeholnic sv. Kříže během „Akce vyklizení ženských klášterů“, z nichž mnohé v letech následujících v Nové Horece pokorně sloužily, nás seznámila křížová sestra Pavla Křivánková: „*Tři měsíce po internaci členů mužských řádů nastalo soustředování ženských kongregací. Sestry sv. Kříže byly vystěhovány ve dvou etapách: 13. a 27. září 1950. V centralizačním klášteře v Bohosudově bylo umístěno kromě 266 sester sv. Kříže také 170 sester dominikánek. V Bohosudově soustředěné sestry pracovaly v různých továrnách v místě i okolí, např. v kaolince, ve Frutě, ve šroubárně, v textilních závodech, v domácí výrobě a také na polích. Žily pod dozorem zmocněnkyň a pod kontrolou církevních tajemníků. O přesunu sester rozhodovala státní správa. Protesty a námítky představených nebyly brány v úvahu. Během roku bylo velké bohosudovské společenství rozděleno do 17 míst. Odloučením od představených a od společenství měly být snadněji získány pro vystoupi z řádu. Každou skupinu doprovázel na místo určený člen Stb. V soustředovacím klášteře v Bohosudově nastal ještě tvrdší režim. Byl vydán zákaz návštěv, zákaz telefonování, vycházek, cestování, zavedena přísná cenzura odesílané i došlé pošty. Pokračovalo se v akcích, jimž se v politickém slovníku příštích let říkalo „rozptyl řeholnic“. Koncem září pracovalo v různých továrnách českého pohraničí celkem 310 sester sv. Kříže. V továrnách pracovaly i sestry jiných řádů i kongregací. Stejný osud nás sblížil, vzájemně jsme se posilovaly ve věrnosti, navzdory zastrašování, přemlouvání a šikanování ze strany státních orgánů. 28. června 1952 byla provinční představená sestra Kamila Gelingová internována v Hejnicích. Odloučení od sester trvalo 3 roky. Deset sester sv. Kříže bylo v letech 1950–53*

odsouzeno do vězení. V rámci plánované likvidace řeholnic bylo v letech 1954–60 přeřazeno 290 sester sv. Kříže z 8 nemocnic (Litomyšl, Uherské Hradiště, Vsetín, Nové Město na Moravě, Ostrava-Fifejdy, Ostrava-Zábřeh, Nový Jičín, Kroměříž) do charitních a státních sociálních ústavů. V nich stejně jako v centralizačních klášterech byly pod dozorem státu, který vydával stále nové předpisy, např. o povinnosti hlášení pobytu mimo bydliště, o povolení k cestování, ke změně působiště, ke jmenování představené nebo zpovědníků. Styk s mateřským domem ve Švýcarsku byl velmi omezen, nebylo dovoleno přijímat dorost, studium bylo znemožněno,... ale milosrdné setry dál žily ve věrnosti svůj zasvěcený život a radovaly se za tolik Boží ochrany a zvláštní pomoci v těch nepřejících časech.⁹⁷⁾

Jako duchovní vůdce a zpovědník v ústavu působil, po svém propuštění z komunistického kriminálu a následné rekonvalescenci v roce 1954, Otec Agathangelus František Sovadina. V literatuře jsem dohledal příběh jeho kriminalizace.⁹⁸⁾ P. Hubert Šula mi prozradil, že slavný „mošnovský farář“ P. Jan Willisch, člověk mimořádných léčitelských schopností a respektovaný bylinkář, když poprvé viděl bývalého „mírovského mukla“ P. Agathangela řekl: „... sestřičky, ten Vám tu dlouho nepobude“. Otec Agathangelus si ale upravil denní režim tak, aby mohl každý den, v létě i v zimě, podniknout svou ozdravnou koupel v řece Odře a své křehké dlouhým komunistickým žalářováním zubožené tělo zocelil natolik, že slova P. Jana Willische se nenaplnila.

... milosrdné sestry sv. Kříže v Domově

V pozůstalosti Otce Agathangela se zachovala dobová fotografie Milosrdných sester sv. Františka od Blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci, které působiley v ÚSP Nová Horka.

důchodců Nová Horka

Dne 8. srpna 1957 byly řeholnice Kongregace sester sv. Františka od Blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci v Domově důchodců Nová Horka vystřídány milosrdnými sestrami sv. Kříže,⁹⁹⁾ které nám o svém řeholním poslání prozradily: „Kříž, který neseme ve znaku, není pro nás pouhým symbolem utrpení. Řeholní křížek, který nosíme, vypovídá o Kristově velikonočním vítězství nad smrtí. Vírou ve výkupný smysl utrpení chceme být blízko všem, kdo trpí a pomáhat jim. Mariánská úcta má v našem duchovním životě pevné místo. Snažíme se jako Maria naslouchat čistým srdcem Božímu Slovu, sloužit Bohu ve svých bližních a vytrvat i pod křížem.“¹⁰⁰⁾

Sestry sv. Františka od Blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci byly přeloženy do Zaoopatřovacího ústavu Charity v Ostravě-Přívoze na ulici Habrmanově 5/203 (nyní ul. Na Mlýnici), který byl do roku 1968 jejich řádovým domem – mateřincem. O svém působení v Nové Horce nám sestry františkánky bohužel nemohly podat podrobnější informace, protože kroniky uložené v mateřinci v Ostravě-Přívoze byly při povodních v roce 1997 zničeny.

Sestry sv. Kříže přišly do Nové Horky z nemocnic v Ostravě. V čele zástupu dvaceti devíti řeholnic šla sestra Pankrácie, která při vstupu do zařízení nesla kříž. Představenou komunity se stala sestra Zikmunda Vodičková (1957–1965). První noc byla veliká bouře a blesk udeřil do mohutného kaštanu. Sestry neměly kde ulehnout, první noc spaly na krabicích a kufrech. První snahou křížových sester bylo zlepšovat ubytovací podmínky obyvatel domova. V ústavu se konaly rozsáhlé stavební úpravy, pro sestry byl zřízen byt v podkroví, bylo zavedeno ústřední topení. Řeholnice sestra Bernadetta na začátky působení sester sv. Kříže v Nové Horce vzpomíná: „V ostravské nemocnici na Fifejdách jsme pracovaly do roku 1957. V tomto roce jsme jako řádové sestry musely nemocnici opustit. Reakce lékařů a primářů byla taková, že žádali, aby sestry v nemocnici zůstaly, protože oni byli nadmíru spokojeni s jejich výkony. Ale tato prosba nebyla vyslyšena. Rozhodnutí státních úřadů bylo nekompromisní. Skupina sester a my kandidátky jsme byly umístěny do Ústavu sociální péče v Nové Horce. Bylo nás celkem pětadvacet. S radostí jsme se ujaly práce u přestárlých lidí. Hned jsme se zde cítily jako doma, ačkoli zařízení celého domova bylo velmi ubohé. Topení uhlím, v prádelně primitivní zařízení, ale pomalu se všechno zlepšovalo. Hlavně jsme byly vděčné za krásnou kapli, ve které jsme mohly denně být přítomné na mši svaté a vykonávat si modlitby. A toto nás posilovalo. Já jsem zde prožila sedm krásných let mého řeholního života, od roku 1957 až do roku 1964.“¹⁰¹⁾

Sestry se staraly nejen o svěřenkyň, ale pracovaly také poli, pečovaly o zámeckou zahradu a skleníky, chovaly dobytek, sekaly dřevo a zajišťovaly

chod zařízení. Práci v ústavu chápaly jako službu potřebným pro jejich dobro časné i věčné. Církev a svět od nich očekávali odvážnou otevřenost pro každou chudobu a bídu doby.

... „ženy modlitby“ v disentu

Ani v letech pronásledování se sestry nesmiřovaly

Sestry svatého Kříže v Nové Horce, 1957.

První řada: zleva s. Bohumila, s. Tolentina, s. Chrysanta, s. Zikmunda – představená společenství, s. Salome, s. Celina, s. Pankrácie

Druhá řada: zleva s. Arkádie, s. Konkordie, s. Hortulana, s. Ilona, s. Alfonsa, s. Pudentiana, s. Vojtislava, s. Reginalda, s. Gerarda, s. Majella, s. Sylvína

Třetí řada: zleva s. Kristofora, s. Beáta, s. Ildefonsa, s. Oldřiška, s. Bernadetta, s. Aniceta, s. Vendelína, Bonaventura, s. Bohumíra

Fotka milosrdných sester sv. Kříže před branou ústavu z 60 let z archivu P. Huberta Šuly.

Nahoře zleva stojí: s. Juvenala, s. Beata, s. Ilona, s. Bonaventura, s. Silvina, s. Majela, s. Dagmar, s. Ildefonsa, s. Kristofora, s. Pankrácie, s. Bohumila,

Dole zleva sedí: s. Gerarda, s. Bohumíra, s. Alfréda, s. Konkordie, s. Irenea, s. Cecilie, s. Hortulána

s násilím a bezprávím kolem sebe. Jak dokázaly trpělivě a v tichosti snášet nespravedlnosti páchané na nich, stejně tiše a trpělivě dokázaly účinně pomáhat pronásledovaným kněžím a věřícím. V rozsudku ostravského krajského soudu v trestní věci „*Neuwirth a spol.*“¹²⁾ z roku 1961 lze nalézt zajímavý detail z dějin III. domácího odboje v krajině Poodří.

Z rozsudku vyplývá, že dějištěm „*politické diverze a protistátní činnosti*“ kapucínů Sovadiny, Vichy a spol. byly i prostory ústavu v Nové Horce. Ale dejme slovo protokolu: „*Jiří Vicha udržoval též styky s členy řádu Trojkem, Novákem, Sovadinou, Bartoňem, Segeťou, Tkačíkem a dalšími, které sloužily k posílení a utužení pravidel a stanov řádu za současné situace v provádění činnosti v ilegalitě a tím udržení členů řádu pro činnost po zvratu státního zřízení Tak v roce 1958 uskutečnil společnou schůzku v charitním domě řeholních sester v Nové Horce s členy řádu, jejichž cílem bylo oslavit svátek řádu a posílit jednotlivce v dodržování pravidel a stanov řádu ... V charitním domě v Nové Horce uskutečňoval též tajné schůzky se svým zástupcem pro vedení bohoslovců Josefem Sládkem ... V červnu 1960 ... tajně pokřtil ... Věru Freudlovou s níž v červnu 1960 provedl v charitním domě v Nové Horce tajné biřmování, za přítomnosti kapucína Františka Sovadiny...“; čímž naplnili skutkovou podstatu trestného činu maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi, protože „*všichni na různých místech Čech a Moravy vykonávali duchovenskou činnost jako sloužení mší a provádění náboženských úkonů bez státního souhlasu.*“*

Kapucíni Otec Agathangelus Sovadina a P. Jan Vicha také mívali pro sestry pravidelné zakázané exercicie, cvičení pro duševní obnovu, při nichž sestry v tichém ústraní pod vedením duchovního vůdce rozjímalý o pravdách věčných. Promýšlely uplynulý život svůj, na hodné přijetí svatých svátostí se připravily a takto svůj vnitřní život obcerstvily.

Kromě tajných, nepovolených exercicií naplňovaly, optikou Stb, řeholnice „*protistátní činnost a velezrádné aktivity*“ v ústavu ještě opisováním a šířením „*ideologicky závadných a nepřátelských*“ tiskovin a poslechem „*štvavých vysílačů Svobodné Evropy a Rádia Vatikán*“. Skutky lásky byly v tom čase spojeny s nebezpečím tvrdých trestů a jen jediný Svědek ví, čeho se musela ta která sestra odvážit pro třeba jen nepatrnou pomoc pronásledovanému nebo trpícímu.

V roce 1962 se ústav v Nové Horce stal bojištěm „*studené války*“, rozhořela se zde aféra ve stylu „*Třicet případů majora Zemana*“. Během ní vedoucí domova, paní Škopková, podezírala milosrdné sestry, že na půdě přechovávají tajnou vysílačku, za kterou považovala starý pletací stroj. Věc se později vysvětlila, tajná vysílačka byla zjištěna v jednom nákladním autě, které se často pohybovalo v blízkosti domova. Zda šlo o provokaci Stb s cílem kriminalizovat milosrdné sestry, nebo zde skutečně v blízkosti prostoru vojenského letiště Mošnov operoval špion se mi zatím nepodařilo zjistit.

Panující paranoidní společenské poměry reálného socialismu zajímavě pojmenovala ve svém duchovním deníku ústavní řeholnice sestra Celina.¹³⁾ 1. dubna 1962 si udělala poznámku: „*Pán Ježíš mi po svatém přijímání řekl: „Pověz zpovědníkovi, aby*

*nic psaného strojem neměl ve svém pokoji. Ani ne škapulíčky. Ďábel soptí. Chystají udělat prohlídku.*¹⁴⁾ ... a osobní prohlídka pokojů StB opravdu uskutečnila.

Další zápis je z 29. října 1963, kdy byl ústavní duchovní správce Otec Agathangelus Sovadina opakovaně odvážen na vyšetřovnu Stb k výslechu. „K tomu mi řekl Pán: „*Toto jeho utrpení je pravé mučednictví, které je účinnější a záslušnější než mučednictví krve.*“¹⁵⁾ Duchovní život ústavních řeholnic se prohluboval obětmi a utvrzoval v naději, že s Boží pomocí se situace změní.

... arogance moci v čase politické schizofrenie

Ke konci roku 1959 bylo v Nové Horce 29 sester, šest z nich v důchodovém věku. 1. ledna 1960 byl domov předán pod kompetenci Okresního národního výboru (ONV) v Novém Jičíně a přejmenován na Okresní ústav sociální péče pro duševně nemocné. Výraznou nevýhodou tohoto opatření bylo zásadní zdražení provozu ÚSP. Řeholnice zde totiž do té doby místo platu pobíraly vestiář,¹⁶⁾ což byla částka výrazně nižší než řádný plat. Aby se zabránilo tomu, že prostředky z výplat sestry použijí k podpoře pronásledovaných kněží a vydávání náboženské literatury, bylo přijato opatření vyplácet řeholnicím prokazatelně nutné prostředky a zbytek ukládat na vkladní knížky s omezenou dispozicí s penězi. Sestry také nepřestaly dotovat provoz ústavu a finančně se podílely na jeho modernizaci i opravách.

Pro sto obyvatel ústavu byl stanoven počet 21 zaměstnanců. Při této příležitosti přednosta odboru sociálního zabezpečení v Novém Jičíně pan Galia nařídil vedoucí domova paní Miladě Škopkové odstranění křížů a soch z chodeb a schodiště. Na žádost chovank mohly zůstat kříže na pokojích a na první pátky bylo dovoleno přinášet svaté přijímání jednotlivým nemocným na pokoje. V červnu 1960 vydal církevní tajemník ONV v Novém Jičíně zákaz bohoslužeb v době mezi 7 hodinou ranní a 18 hodinou. Tento projev nadutosti moci nám ve svém dopise popsala křížová sestra Regina Podolská¹⁷⁾: „*Zvlášť mě však provází nemilá vzpomínka, jak jednou, když jsme byly na povinné pracovní a do ní vmíšené politické schůzi, se během nepřítomnosti řádových sester na odděleních ztratily z pokojů obyvatelek všechny kříže a nedověděly jsme se, kam a kým byly odstraněny. Také byl zakázán přístup chovank do kaple ráno na mši svatou. Dveře se musely zamknout. Chovanka Zdenka Horáková bušila na dveře tak mohutně, že se rány ozývaly celým domem. Muselo se jí otevřít. Záležitost se donesla panu doktorovi Mazancovi ze Studénky, který měl ústav na starosti a ten radikálně rozhodl, že se chovankám nechá volný přístup do kaple, byly jsme mu za to vděčny.*“¹⁸⁾

Při vizitaci v květnu 1962 se provinční představená sestra Kamila Gelingová vyjádřila pochvalně o relativně dobrých možnostech duchovního života a nabádala sestry, aby toho dobře využily a pamatovaly v modlitbách na spolusestry, které žijí ve ztížených podmínkách. Apoštolát sester spočíval především ve svědectví zasvěceného života. Každá sestra, která se snažila prožívat své povolání vážně a s vytrvalou oddaností, se účastnila poslání církve, totiž viditelně hlásat radostnou zvěst.

V lednu 1964 byl nařízením Krajského národního výboru v Ostravě domov důchodců změněn na Ústav sociální péče pro duševně nemocné ženy. Milosrdné sestry v důchodovém věku se stěhovaly do řádových charitních domů, čímž se počet sester snížil. Mladším sestrám bylo umožněno v roce 1967 dálkové studium na ošetrovatelské škole v Ostravě. Uvolnění státního dozoru přineslo návštěvu sestry generální představené Matky Elen Giorgetti v doprovodu provinční představené sestry Kamily Gelingové 18. května 1964. Setkání s Matkou Elen oživila u řeholnic vděčnost za povolání do kongregace sester sv. Kříže a povzbudila k další snaze o věrnost v nelehkém čase reálného socialismu.

Po tragické smrti řádové provinciální představené Kamily Gelingové, při autohavárii u Hradce Králové 25. května 1964, si křížová sestra Celina Palinská do svého duchovního deníku 29. května 1964 poznamenala: *Ježíš mi řekl: „Na svátek mého Božského Srdce půjde paní představená do nebe.“ „Pane Ježíši, byla tak dobrá a tolik modlíteb se za ni koná ...“ Pán Ježíš řekl: „Ano, ale je to vše nedokonalé. Všechno vaše konání zde na zemi nese pečeť nedokonalosti. Duše v očištění to poznamenává a cítí, že není ještě zcela čistá, a ačkoliv tak vroucně touží spočinout na Srdci Božím, přece sama touží po očištění, aby na ni nebyl ani prášek, a tak čistá mohla do nebe.*“¹⁹⁾

Ve svém deníku u data 3. června 1964 pokračuje slovy: *Pán Ježíš mi řekl: „Ve svátek mého Božského Srdce uzavři do oběti mše svaté a svatého přijímání, kterou budeš obětovat mému Nejsvětějšímu Srdci na smír, i Paní představenou. Po této mši svaté opustí očištec, půjde do nebe, kde spočine na mém Nejsvětějším Srdci, aby vzala svou odplatu. V nebi budete mít o jednu přímluvkyni víc.“ – „Ó, jak ti za to děkuji, drahý Pane Ježíši.*“²⁰⁾

Novou představenou místní komunity se pro roky 1965–1972 stala sestra Bohumila Bočková. Problémem, který ve druhé polovině 60. let začal být pomalu aktuální, byl pozvolný úbytek sester vinou absence dorostu, což mohlo znamenat také nedostatek kvalifikovaného personálu v ÚSP a domovech důchodců. Kvůli alespoň částečnému pokrytí těchto pracovišť uzavřelo 26. srpna 1967 Ministerstvo kultury ČSR se Státním úřadem sociálního zabezpečení dohodu o vymezení práce

řeholnic pouze na oblasti: ÚSP pro nevzdělavatelnou mládež a duševně postižené dospělé, domovy důchodců a zařízení České katolické charity.

S církví se sestry těšily z naděje, kterou přinesl rok 1968. Revize postoje strany a vlády k církvím přinesly rozhodnutí ustavit 7. dubna 1968 Konferenci představených řeholních společností. Cílem bylo zastupovat řeholní zájmy v jednáních mezi státem a církví, zastupovat řehole na církevních konferencích, koordinovat činnost řeholí dle zásad II. vatikánského koncilu, soustředit se na obnovu řeholního života, navrácení majetku, zahájit intenzivní apoštolát a podílet se na pastoraci. Prvním výsledkem bylo, že dne 13. srpna 1968 bylo umožněno přijímání tzv. „starých novicek“ tzn. žen, které projeví zájem o řeholní život do roku 1950.

Také vedoucí ústavu v Nové Horce byla ochotna přijmout do zaměstnání civilní zaměstnankyně, které chtěly zblízka poznat řeholní život a posléze se staly našimi kandidátkami a spolu s jinými byly po prvních slibech přijaty do pracovního poměru. Čilý náboženský život se rozvinul i ve farnosti. Církevní slavnosti, životní výročí, řeholní jubilea a svátky sester, společné poutě a zájezdy, vizitace a návštěvy představených, exercicie, společné duchovní snažení, to vše řeholní společenství stmelovalo a napomáhalo nést tíhu nesvobody, potíže stáří, různé úrazy i velmi vážná onemocnění. Sestry nesložily ruce v klín, ale snažily se pomáhat v domě i v kostele. Řeholnice připravovaly děti na první svaté přijímání a ve volném čase vypomáhaly na farnostech v okolí např. v Bartošovicích, Libhošti a ve Fulneku, ale i na dómě a na arcibiskupství v Olomouci a v Liběšicích v severních Čechách. Sestry udržovaly přátelský vztah s farníky, ale také s věřícími a duchovními jiných církví. P. Hubert Šula rád vzpomíná „na příležitostná divadelní jednoaktová představení pro chovanky, ve kterých vynikala díky své výborné paměti velká trpitelka sestra Bonaventura. Mám jen slova upřímného obdivu pro trpělivou účast a laskavý

Zleva sestra Alfréda Šmoldasová a sestra Celina Palinská s chovankou při přípravě výrobků na výstavu, r. 1962.

dohled řeholnic na přípravě pravidelných výstav výrobků ručních prací chovanek. Sestry z Nové Horky byly a jsou příkladné řeholnice.“ Lidé z farnosti se rádi účastnili začátkem května tradiční pouti v den svátku Nalezení sv. Kříže.

... čas normalizace

Po okupaci republiky vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 postupně docházelo ke změně společenského klimatu, nastalo období „Husákovské normalizace“. Stručná definice nastalé politické situace by mohla znít: „čas masové sociální korupce, jehož výsledkem byla postupná depolitizace společnosti“. Dne 22. května 1970 přijalo předsednictvo ÚV KSČ novou koncepci církevní politiky. Dne 23. listopadu 1970 musel ukončit svou činnost Sekretariát představených Kongregace řeholních společností. K 31. březnu 1971 byl vydán zákaz přijímat dorost pro ženské kongregace. Některé kongregace stihly své kandidátky ještě včas obléci, další naopak pokračovaly v přijímání dále. Tyto „neoprávněně“ přijaté řeholnice musely posléze bez ohledu na sliby odejít do civilu. Také Kongregace milosrdných sester sv. Kříže v 70. letech přistoupila k budování komunit tajných řeholnic, nazývaných sorority. 14. června 1971 stát definitivně odmítl právní existenci řádů a řeholních kongregací.

Atmosféra občanské kolaborace a ochoty ke kompromisu s režimem se promítla také do deníkových záznamů sestry Celiny. Například 21. února 1971 si zapsala: „... tak mnozí kněží i osoby řeholní v této době sešli na scestí. A proč? Modlili se špatně, mechanicky, povrchně a nakonec se přestali vůbec modlit.“⁽²¹⁾

Zápis z 1. listopadu 1971: Pán Ježíš se mi ozývá a praví: „... je to maličkost, když tisíce duší mně zasvěcených mne opouštějí, mnou pohrdají, pohrdají mou láskou a dávají se na širokou cestu? Ó, kolik pohoršení dávají a kolik slabých duší strhují za sebou...“⁽²²⁾

Zajímavý pohled na režim v ÚSP Nová Horka nám v dopise nabídla křížová sestra Regina Podolská, která v letech 1972–1978 a 1989–1995 vykonávala funkci představené v místní řeholní komunitě: „3. ledna 1972 jsem přišla do Nové Horky a byla jsem provinční správou ustanovena představenou řeholního společenství, které čítalo 23 sester zaměstnaných v tomto domově. Pracovně jsem byla zařazena jako diplomovaná sestra. Protože jsme se snažily svědomitě plnit své povinnosti, nebylo ze strany nadřízených námitek proti tomu, abychom žily jako řeholnice. Ráno jsme obvykle vstávaly ve 4.30 hodin, v pět hodin jsme se sešly k modlitbě, v šest byla mše svatá, po ní snídaně a v sedm hodin jsme už nastupovaly na oddělení. I ve sváteční

den jsme pracovaly na oddělení a světily jsme jen podle možností, podle toho, jak jsme byly zařazeny do služby. V té době, co jsem byla v Nové Horce už vše probíhalo v normalizaci.“⁴²³⁾

... „křížová cesta“ Otce Agathangela Sovadiny

V době vážného onemocnění Otce Agathangela v roce 1974 jej obětavě zastupovali „pétépácký duchovní“ P. Hubert Šula z Hladkých Životic

Foto řeholnic sv. Kříže z roku 1972 z archivu s. Reginy.

První řada: zleva s. Regina, s. Konkordie, s. Pankrácie a pod nimi ohnutá sestra Celina

Druhá řada zleva s. Bohumíra, s. Kristofora, s. Bonaventura a s. Alfréda

Třetí řada: zleva s. Majela, s. Ilona, s. Dagmar a s. Marisstella

a pan farář Antonín Bilík z Albrechtic. Dne 13. května 1975 duchovní správce v Nové Horce Otec Agathangelus František Sovadina zemřel. O jeho posledních dnech nám podala uhrančivou zprávu sestra Regina: „Na podzim v září 1974 pociťoval Otec Agathangelus jakýsi vřídek na jazyku. Ten mu 7. října vyoperovali, avšak výsledek rozboru byl CA. Následně se podrobil ozáření a na svátky Vánoční přišel domů v naději, že vše se bude upravovat a zlepšovat. Měl velkou důvěru v uzdravení téměř do poslední chvíle. Ještě 14 dní před jeho skonek, kdy jsme se vrátili od lékaře z převazu brady, která byla již ve značném rozkladu a on sám ubohost sama, řekl: „Věřím, že Pan Ježíš mě uzdraví“. Ovšem Pán měl na mysli již jiné uzdravení.

Na velikonoce 30. března řekl sestřám: „Pán Ježíš je už z kříže dole, ale já na něm ještě visím“. Utrpení snášel hrdinsky a přes kruté bolesti nenaříkal a nestěžoval si. Na otázku, jak se mu daří, odpověděl: „Jako na kříži“. Všechno přijímal jako Boží vůli. Když mu sestra chtěly v bolesti ulevit injekcí, odmítal ji s tím, že by byl omámený a nemohl by sloužit mši svatou. Naposledy sloužil, vlastně byl přítomný při oltáři jako koncelebrant s P. Janem Víchou, na svátek Nanebevstoupení Pána 8. května. Chvillemi se ztrácel úplně a jeho poslední zpěv byla modlitba „Otče náš ...“ a po svatém přijímání „Smrt tvoji zvěstujeme

...“ nastalo políbení oltáře na závěr a už ho sestry odnášely na stoličce do pokoje úplně vyčerpaného. Pět dní před smrtí, když mu naznačili, že jeho stav je velmi vážný, řekl: „Rád bych ještě pro Pána Ježíše pracoval, rád pro něj i zemřu, jen aby bylo více oslavené Pánovo srdce.“

V pátek po Nanebevstoupení Pána 9. května 1975 v poledne prožíval P. František Agathangelus utrpení téměř s Kristem Pánem na kříži a silně z ran na obličeji krvácel. Velké a stále trvajících bolesti snášel, po dobu nemoci, více jak 7 měsíců s hrdinnou trpělivostí, nenáročností a ve spojení s Pánem. Téhož dne před půlnoci se náhle na lůžku posadil a poprosil sestru ošetřovatelku, aby k němu svolala všechny sestřičky, jež v tu dobu mohou, že již půjde. Když se jej sestry zeptaly kam, odpověděl jim: „Vy to ještě nevíte? Já to již vím! Půjdu k Pánu Bohu, jedné chvíle budu mrtev, ale nebojte se. Jednou budeme všichni spolu“. Po chvíli pravil dále: „Moje milé děti, nastala chvíle, kdy se musíme rozloučit, ale neplakat“. A poté několikrát opakoval a to hlasem, jenž nejde popsat: „Jak je to krásné jít za Ježíšem ... moje děti ... moje děti ... teď teprve začíná čas“. Všechny sestry byly v tu dobu shromážděny u lůžka milovaného duchovního Otce. S každou zvlášť se srdečně rozloučil a s úsměvem na tváři jí požehnal. Byla to pro nás všechny dojemná a nezapomenutelná chvíle. Nebylo v ní smutku, protože pro jeho rozradostněnou tvář, oči i slova, jsme zapomněly na bolestné loučení. Z jeho dalších posledních slov, jež k nám promlouval: „Budte milosrdné, přineste Pánu Bohu tolik obětí, kolik jen můžete. Čím větší je láska, tím větší hodnotu má skutek, který konáme. Je zajímavé, že cítím, jak duše odchází, ale nebojím se“.

V neděli 11. května jsme slavili pouť. Smutně však vyzváněly zvony, smutný byl i celý den. Poprvé v tento slavný den nehrála hudba, hudební kapela nedoprovázela zvuk varhan. Ráno přijal Otec Agathangelus naposledy na této zemi Tělo Páně a vroucně se modlil: „Přijď Pane Ježíši, přijď, bez Tebe nemohu žít!“. Návštěva kněží, kteří přijeli na pouť, se vystřídala u jeho lůžka. A ač již ztrácel vědomí a orientaci, chtěl stále sloužit mši svatou. Jeho ústa byla plná modliteb a jeho ruce uctivě dělaly vstupní kříž. Mluvil málo, šlo mu to těžko, ale stále se přitom usmíval a nepřestával žehnat. Sestra ho prosila, aby nám vyprosil kněze, aby nebyl náš svatostánek opuštěný. Na to jí řekl „Sestřičko jednou bude.“

Den před smrtí řekl přítomné sestřičce: „Zítرا nebudete mít radost, zítra přijde ...“, ale nedopověděl kdo. Stále vstával z lůžka a říkal, že už musí jít. A když mu sestra řekla, že chce stále odcházet a neřekne kam, odpověděl: „Protože je mi vás líto.“ V modlitbě prosil: „Pane Ježíši, dej nám všem na přímluvu Panny Marie velkou důvěru k tvému Božskému srdci.“

V posledních okamžicích života Otce Agathangela jsme byli spolu s P. Janem Víchou shromážděni u lůžka umírajícího. Od páté hodiny ranní rozjímal hlasitě P. Jan o sestře smrti. Poté při tiché úvaze, kdy

naše srdce a orosené oči doprovázely milovaného duchovního Otce na cestu k věčnosti – důstojný pán Agathangelus vydechl 13. května 1975 přesně v 6. hodin ráno – právě v době, kdy denně začínal sloužit mši svatou.

Při jeho bezduchém těle jsme zazpívaly píseň „Aleluja! Zdráv buď náš milý Spasiteli, jenž vstal jsi z hrobu temných bran ... Potom jsme se všichni odebrali do kaple, kde se hned začala sloužit mše svatá. Byla obětována za pátera a začala přesně v čase, kdy on začínal sloužit mši svatou.“²⁴⁾

Zádušní mše v kostela sv. Petra a Pavla v Bartošovicích se konala 19. května 1975 a celebrou ji kapucín P. Jan Vícha a i když křížové sestry prosily pozůstalé, aby směly Otce Agathangelu pohřbit na hřbitově milosrdných sester sv. Kříže v Choryni, rodina trvala

P. Agathangelus František Sovadina, Nová Horka, 60. léta. Svědectví o této mimořádné osobnosti nám ve svém dopise podala sestra Regina: „... kapucín svatého života P. Agathangelus, člověk lidumil, kněz věrný a oddaný Bohu. Řeholník celou svou duší. Byl hlídán komunistickým režimem. Přesto byl vždy radostný, stále se usmívající a svou kněžskou rukou žehnající. Zvláště, když navštěvoval různá pracoviště, nikdy nezapomněl svolat Boží požehnání na práci i pracující, i když to byla jen pomocná chovanka. Zaměstnanci i obyvatelky ústavu ho měli všichni rádi, protože nikdy nikoho nezarmoutil. Ba naopak, potěšil, povzbudil a vždy to skončilo kněžským požehnáním.“²⁵⁾

na převozu těla do rodinné hrobky v Holešově ... na místo Otce Agathangelu nastoupil po zdoluhavém vyjednávání státního souhlasu salesián P. Josef Lepařík. Problémy se získáním „státního souhlasu k provádění duchovní činnosti“ byly zapříčiněny „problematickou minulostí“ P. J. Lepaříka.²⁵⁾ V době nepřítomnosti kněze vypomáhal profesor církevního práva Dr. Miroslav Zedníček, který ale musel také žádat o povolení státní úřady.

... čekání na zázrak

Od 1. ledna 1976 byl ústav zařazen do organizace Spojené správy okresních sociálních služeb v Novém Jičíně. Sestry se v té době horlivě věnovaly studiu Stanov a snažily se uvádět do života závěry II. vatikánského koncilu o řeholním zasvěcení a nové směrnice, týkající se liturgie. Dne 3. ledna odjela sestra Celina Palinská a sestra Alfréda Šmoldasová do charitního domova ve Štípkě. Na sestru Celinu vzpomíná P. Hubert Šula: „Sestra Celina se mi jevila jako osobnost nesmírně tichá, pokorná, pracovitá a nade vše milující Pána Boha, proto zbožná, i příkladně a stejně tiše snášející své těžkosti a nemoce postupujícího stáří. Uměla vnášet láskyplnou pohodu do sesterského společenství. V její přítomnosti bylo člověku dobře“. Novou představenou místní komunity řeholnic se stala sestra Bonaventura Kubátová (1978–1989).

Sestra Julie Dvorščáková nám o své řeholní službě v ÚSP Nová Horka v letech normalizace napsala: „V Nové Horce jsem pracovala od roku 1978 do roku 1995 na největším a nejtěžším oddělení a to více než pracovní doba vyžadovala, k tomu domácí práce. Potřebovala jsem ještě čas na modlitby, bez kterých by se těžko žilo, nebo vydrželo.“²⁷⁾

Při generální kapitule v červenci 1978 byla zvolena generální představenou Matka Gertrud Furger. V srpnu 1978 zemřel Svatý otec Pavel VI. Byl zvolen papež Jan Pavel I., který 28. září 1978 zemřel. V říjnu 1978 byl zvolen za papeže krakovský kardinál Karol Wojtyła, který přijal jméno Jan Pavel II. Všechny tyto události měly ohlas v duši každé jednotlivé sestry a byly výzvou k modlitbě a k obětem.

V roce 1980 dostaly dvě sestry pověření k podávání svatého přijímání. Návštěva generální představené Matky Gertrud Furger a generální vikářky sestry Marie Servetti dne 17. srpna 1981 znamenala pro devět zde působících sester novou vzpruhu k oddané službě Bohu a lidem. Sestry ochotně vypomáhaly při přípravě primice P. Josefa Janka v Bílovci (1981) a P. Josefa Říhy ze Sedlnic (1982). Dne 30. dubna 1982 odešla do důchodu vedoucí ÚSP paní Milada Škopková. Při loučení vyslovila přede všemi, i před soudruhy z okresního národního výboru, zvláštní dík řádovým sestrám za dlouholetou dobrou spolupráci.

Novou vedoucí se stala paní Zdenka Kubošová. V roce 1987 přijaly sestry s láskou nové Stanovy, schválené Kongregací pro řeholníky v Římě 16. června 1985. Když P. Josef Lepařík SDB v prosinci 1988 zemřel, nastoupil na jeho místo v šedesáti osmi letech „černý baron“ P. Jan Baščavský.

Dne 29. srpna 1988 vydal Sekretariát vlády ČSR pro věci církevní pokyn o přijímání členek do ženských řeholí. Sester totiž postupně ubývalo, snižoval se počet sester schopných práce a ještě méně bylo sester mimo důchodový věk, místo jedné řeholní sestry byly obvykle do ÚSP přijímány dvě civilní zaměstnankyně.

S velikým zájmem a radostně s vděčností Pánu sledovaly sestry převratné listopadové události roku 1989. V modlitbě prosily Boha za národ a církev v naší vlasti. Radovaly se ze změn, které měly nastolit náboženskou svobodu, spravedlivý řád a demokracii. Ještě koncem téhož roku 1989 zrušilo Federální shromáždění normy omezující náboženský život. Kronika sesterské rodiny v Nové Horce svědčí o tom, jak hluboce a vděčně prožívaly sestry všechny události té doby, např. volbu prezidenta Václava Havla, jmenování nových biskupů na uprázdněné biskupské stolce, návštěvu Svatého Otce v Praze a

Fotografie křížových sester u litinového latinského kříže z roku 1857 u příležitosti návštěvy generální představené Matky Gertrud Furger dne 17. srpna 1981.

Zleva s. Digna, s. Marisstella, s. Bonaventura, s. Regina, generální představená Matka Gertrud Furger, s. Bohumíra, s. Markéta, generální vikářka s. Marie Servetti, s. Julie, s. Konkordie a nejmenší v předu s. Pankrácie.

na Velehradě a jiné.

... období po listopadu 1989

Dne 23. ledna 1990 zrušilo Federální shromáždění udělování státního souhlasu k výkonu duchovní služby a dozor státu nad církvemi. 2. února 1990 byl slavnostní bohoslužbou v klášteře premonstrátů v Praze na Strahově oficiálně obnoven plnohodnotný řeholní život v Československu a 19. července 1990 Federální shromáždění schválilo zákon č. 298/90 o vrácení některých objektů řeholním řádům a kongregacím.

V roce 1993 se ÚSP v Nové Horce stal samostatným právním subjektem, jehož zřizovatelem byl Okresní úřad v Novém Jičíně. Ředitelkou byla jmenována dosavadní účetní paní Marie Vyškovská, která vystřídala paní Jarmilu Silberovou. Ještě v roce 1995 působilo v Nové Horce pod vedením představené místní komunity, sestry Digny Barošové (1995–2001) sedm sester, od roku 1996 už jen tři. Mnohé sestry, které v ústavu sloužily, přijaly odměnu od Pána, jiné svědčí o svém zasvěceném životě službou nebo trpělivým snášením nemoci a věku. Zbylé tři sestry byly v důchodovém věku. Staraly se o zámeckou kapli a kněze. I přes své zdravotní obtíže plnily v ústavu sociální péče pastorační službu. Farníci, chovanky i zaměstnankyně si mohly se sestrami pohovořit o těžkostech svého života, poprosit o modlitbu nebo o radu.

Ve Fulneku 28. září 1997 zemřel po dlouhé a těžké nemoci obklopen láskou a péčí svých bratří kapucínů a sester sv. Kříže „mučedník“ P. Jan Vícha.²⁸⁾ O jakou ztrátu pro ústavní řeholnice a církev šlo, nám napoví smuteční řeč křížové sestry Bernadetty: „Drahý otče Jene! ... Od trůnu Beránka Božího vidíte zde přítomné své spolubratry, kněze ..., ale vidíte také zde velký zástup řeholních sester. Je to krásné, je to pravdivé, je to svědectví, že jste byl naším otcem, že jste se o nás staral, že jste se nám věnoval. Kolik to bylo kurzů exercičních, kolik sester Vám vděčí za duchovní vedení. Kolik sester Vám vděčí, že jste v době nesvobody podpořil, upevnil jejich řeholní poslání, zasvěcení. Děkuji Vám za to, ale nejvíc chceme poděkovat za to, co jste vkládal do našeho řeholního života, když jste podpíral náš duchovní řeholní život čtyřmi pilíři. Ten první byla láska k Eucharistii, ten druhý byl stálé povzbuzování: „Sestry rozumějte Ježíšovu kříži! Snažte se porozumět také svému kříži a kříži svých bližních.“ A zdůrazňoval při každých exerciciích a duchovních vedeních stálý život s Pannou Marií, naší matkou. A ten čtvrtý pilíř bylo stálé zdůrazňování: „Bud'te bdělé, sestry, tomu, co jste slíbily! Bud'te věrné svým řeholním závazkům!“ Otče Jene, toto všechno jsme viděly žít ve Vašem kněžském a řeholním životě. To byl největší dar pro nás. Ve své závěti, kterou budeme číst, prosíte,

až Vás Pán zavolá, aby se za Vás řeholní sestry zvlášť modlily. Spoléháte na to, že Vám vyprosíme Boží tvář. A nakonec, otče Jene, rád jste se s námi modlil oslavu Nejsvětější Trojice a s touto modlitbou, kterou Vy už nyní prožíváte v nebi, se s Vámi rozloučíme: Sláva Otci, sláva Synu, sláva Duchu Svatému, skrze Neposkvrněné srdce Panny Marie se všemi anděly a svatými a s celým vesmírem a všemi dušemi v očistci, jako byla na počátku i nyní i vždy až na věky věků. Amen.“

Po smrti představené místní komunity sestry Pankrácie Cíchové (2001–2004) 11. června 2004 byly zbývající sestry důchodkyně, sestra Bonaventura Kubátová a sestra Digna Barošová přeloženy na nemocniční oddělení v provinčním domě v Kroměříži. V současnosti v ÚSP Nová Horka působí dvě milosrdné sestry svatého Kříže a představenou komunity je sestra Růžena Grombířová, ale příběh ústavních řeholnic v 21. století si necháme jako pokračování.

... na závěr

Historik Mgr. Vojtěch Vlček stručně shrnul v jednom ze svých rozhovorů osud ženských řeholních řádů v socialistickém Československu takto: „Ženské řehole chtěl komunistický režim nejprve k 1. červenci 1953 v rámci tzv. „Akce B“ jednorázově zrušit, ale vzhledem ke změně zahraničně

Sestry důchodkyně, které dříve působili v Nové Horce. Foto z roku 2006, provinční dům v Kroměříži.

Zleva s. Bohuslava Vaňková, ležící s. Bonaventura Kubátová, s. Bernadetta Růžičková (bývalá provinční představená kongregace), s. Bohumila Bočková, s. Jitka Lněničková.

politické situace po Stalinově smrti přistoupil k jiné strategii. Pro nepopiratelné přednosti řeholnic na poli zdravotnictví a v sociální sféře se je rozhodl ještě maximálně využít. Řeholnice nemohly nemocnice jednorázově opustit hlavně proto, že při odchodu 5 000 sester by se zhroutila zdravotnická péče. Komunisté je však postupně izolovali od veřejnosti, hlavně od dětí a mladých, a vykázali je do státních a charitních ústavů k „nevyužitelným“, tj. k lidem starým, nevyléčitelně nemocným a postiženým. S výjimkou krátkého období Pražského jara nesměly ženské řehole přijímat novicky a měly postupně „vymřít“. Do roku 2000 neměla být v socialistickém

Vstup do areálu zámku v Nové Horce – pohled zevnitř (Foto Radim Jarošek).

ČSSR jediná řeholnice.“

... ale nestalo se. Amen.

Upřímně děkuji sr. Marisstelle, sr. Regině, sr. Iris, sr. Julii, PhDr. Aleně Šimánkové a P. H. Šulovi za trpělivost a ochotu.

Mým tichým přáním je, aby tento text vyprovokoval pamětníky ke vzpomínání.

Moravec Kamil, Poštovní 736, Studénka PSČ 742 12
mobil: 605 320 516, e-mail: smutny.kamil@seznam.cz

Použité prameny a literatura:

Celina Palinská: Láska a smír, nakladatelství Wiener, Vimperk 1997

<http://privoz.hyperlinx.cz/sestricky/index.htm>

<http://www.sweb.cz/frantiskanky/3.htm>

http://kostelik.unas.cz/kostelik_81.php#6

Peteker Jaromír, Dějiny kapucínské kláštera a kostela sv. Josefa ve Fulneku, Fulnek 2000

Rukopis sestry Pavly Křivánkové, Ústav soc. péče pro ženy od roku 1957, 2007

Rukopis milosrdné sestry sv. Kříže Regíny Marie Podolské, 2007

Rukopis milosrdné sestry sv. Kříže Julie Dvorščákové, 2007

Vlček Vojtěch, Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964, Maticе Cyrilometodějská, Olomouc 2004

Ženské řehole za komunismu (1948–1989) Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze uspořádal Vojtěch Vlček,

Maticе Cyrilometodějská, Olomouc 2005

Pohřeb P. Agathangely Sovadiny

„Při jeho bezduchem těle jsme zazpívaly píseň „Aleluja! Zdráv buď náš milý Spasiteli, jenž vstal jsi z hrobu temných bran ..., již neděsí nás černé hroby, jež postrachem nám byly spíš ... a smrt, až oči naše zkalí a života nám zhasne svit, buď při nás tehdy nebes Králi, rač ruku svou nad námi mít. A duši uved“

v nebes říši, kde s Otcem svým a Matkou dlíš. Aleluja.“
(z rukopisu milosrdné sestry sv. Kříže Reginy Marie Podolské, 2007).

„Byl to kněz – člověk, lidumil, věrný a oddaný Bohu. Dovedl bořit přehradu a stavět mosty. Nikoho nezarmoutil, ba i v utrpení byl radostný, protože se vědomě ubíral k Pánu, kde jej zajisté čekala, za jeho příkladný, obětavý a krásný život, věčná blaženost. Věříme, že nyní může ještě víc, že již slouží věčnou mší a že nám, všem drahým vyprošuje Boží pomoci.“
(z rukopisu milosrdné sestry sv. Kříže Reginy Marie

U rakve zleva S. Anděla Šticová, S. Eventie Ptáčková, S. Monika Gábriková.

Zleva P. Hypolit Segeřa, P. Jan Vícha, P. Hubert Šula.
Zádušní mše za zesnulého P. Agathangela Sovadinu se konala 19. května 1975 v kostela sv. Petra a Pavla v Bartošovicích a celebrou ji kapucín P. Jan Vícha.

Zleva P. Hypolit Segeřa, P. Hubert Šula.

Smuteční hosté doprovázejí pohřební vůz s rakví Otce Agathangela „... a i když křížové sestry prosily pozůstalé, aby směly Otce Agathangela pohřbít na hřbitově milosrdných sester sv. Kříže v Choryni, rodina trvala na převozu těla do rodinné hrobky v Holešově.“ (z rozhovoru s P. Hubertem Šulou).

Zleva sestra Anděla Šticová z Choryně, z Nové Horky S. Bohumíra Dudešková, S. Bonaventura Kubátová, S. Regina Podolská a S. Kristofora Dioková.

„Účast na jeho pohřbu byla projevem opravdové lásky a vděčnosti všech, kdo se s Otcem Agathangelem poznali, kdo s ním pracovali, či s ním byli uvězněni. Všem zanechal něco z lásky Kristovy. Zúčastnilo se množství kněží, řeholních sester různých řádů, rodinných příslušníků a Božského lidu. Samozřejmě, že nechyběla stráž SNB a pana církevního tajemníka.“ (z rukopisu milosrdné sestry sv. Kříže Reginy Marie Podolské, 2007).

Zleva P. Bernard Josef Bartoň, P. Jan Vícha.

Podolské, 2007).

Poznámky

¹⁾ Katechismus v § 923 říká: „Když panny veřejně vyjádřily posvátné předsevzetí důsledněji následovat Krista a byly od diecézního biskupa podle schváleného liturgického obřadu zasvěceny Bohu, mysticky se zasnoubily Kristu, Božím Synu, a oddaly se službě církve“. Tímto obřadem „se panna stává zasvěcenou osobou, jako znamení

Zleva S. Česlava Pekařová, S. Michaela Fedorová, S. Radmila Bělíková, všechny z kláštera v Choryni.

„Odchodem našeho duchovního Otce P. Františka Agathangela jsme my všichni ztratili mnoho, ale v našich srdcích je stále. Jeho duch žije mezi námi. Tělo, po útrpné životní pouti a po vrcholu utrpení, již odpočívá v rodné zemi. Kéž jej Pán odmění věčným životem a věčnou slávou.“ (z rukopisu milosrdné sestry sv. Kříže Reginy Marie Podolské, 2007).

Zleva S. Věroslava Chrástková, S. Anděla Šticová, S. Česlava Pekařová, všechny z Choryně.

„Z pohřbu jsme se vrátily jako sirotci a úpěnlivě prosily P. Agathangela, aby nám vyprosil kněze podle svého vzoru.“ (z rukopisu milosrdné sestry sv. Kříže Reginy Marie Podolské, 2007).

lásky církve ke Kristu, eschatologického obrazu nebeské Nevěsty a budoucího života.“

²⁾ Organizační základy České katolické charity začaly vznikat na Moravě zhruba v roce 1919,

na čemž měli významný podíl kaplan na Svatém Kopečku Ludvík A. Bláha a olomoucký arcibiskup Antonín C. Stojan. V roce 1948 komunisté v krátké době cíleně vytlačili katolickou charitu z jejího sociálního a zdravotnického působení. Diecézní a arcidiecézní charity byly na základě nových zákonů nahrazeny jedinou dobrovolnou organizací Česká katolická charita, která byla podřízena státnímu dozoru a přišla o téměř všechna zdravotní a sociální zařízení. Její činnost byla omezena na produkci náboženského tisku a literatury, prodej devocionálií a péči o přestálé řeholníky, řeholnice a kněze.

³⁾ Kongregace sester sv. Františka od Blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci vznikla v Uhrách na konci 19. století. Zakladatelkou je Matka Anna Brunner (1851–1911). Matka Anna celý svůj život zasvětila službě bližnímu. Když viděla materiální a duchovní chudobu maďarského lidu, šla za hlasem povolání a odevzdala všechny svoje fyzické síly i duchovní bohatství, aby mohla pomoci potřebným. Pro velký nátlak vlády a církve musela Matka Anna v červnu 1901 Budapešť opustit. Odchází s pěti sestrami na Moravu. Dne 15. srpna 1901 se sestry usadily v Ostravě-Přívoze, kde se řeholnic ujal přívozský farář P. Josef Žídek. Sestry započaly s prací v malé nemocnici pro nakažlivé choroby v Přívoze. Koncem roku 1901 arcibiskup olomoucký Theodor Kohn požehnal dílu Matky Anny a dovolil, aby ve spolupráci s místním farářem sestry pracovaly „pro Boží slávu a k užítku lidí“. V roce 1913 sestry obdržely státní schválení pro svou kongregaci. Církevní schválení Kongregace Ubohých sester ošetřovatelek III. řádu sv. Františka má datum 29. března 1932 a schválení konstitucí 14. října 1932, ale protože mnoho sester bylo polského původu musely svůj generální dům – mateřinec přenést do wrocławské diecéze na zámek v Krzyzanowicích u Raciborza. Dnes pracují milosrdné sestry jako zdravotní sestry v dětských domovech, v domovech důchodců, v nemocnicích a jiných zařízeních. Sestry také hlásají Boží slovo jako učitelky náboženství, angažují se také ve školkách při výchově dětí. Jinou formou apoštolátu Kongregace je práce ve farnostech jako kostelnice a varhanice.

⁴⁾ <http://www.sweb.cz/frantiskanky/3.htm>

⁵⁾ <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/196783--akce-k>

⁶⁾ Ženské řehole za komunismu (1948–1989) Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR, uspořádal Vojtěch Vlček, Matice Cyrilometodějská, Olomouc 2005

⁷⁾ Ženské řehole za komunismu (1948–1989) Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR,

uspořádal Vojtěch Vlček, Matice Cyrilometodějská, Olomouc 2005

⁸⁾ Kvardián v klášteře ve Fulneku P. Agathangelus František Sovadina byl odsouzen Státním soudem v Praze 28. listopadu 1950 pro „zločin účastenství na zločinu nedokonaného neoprávněného opuštění území republiky“ na 4 roky nepodmíněně. V protokolu k procesu „Sovadina a spol.“ se dočteme: „24. července 1949 přišli do kapucínského kláštera Alois Šlezar ... se svou milenkou Věrou Hnilovou Žádali o krátkodobý úkryt před Bezpečností, jež jim byla na stopě ... 25. července 1949 došlo k tragické události. Alois Šlezar a Věra Hnilová ... byli na upozornění obyvatel ... sledováni předsedou ONV ve Vítkově Petrem Kadlčíkem ve chvíli, kdy ... opustili svůj úkryt a ubírali se do poli ... Přes Kadlčíkovy výzvy, aby se zastavili, neuposlechli. Nakonec je Kadlčík dohonal a doprovázel ... Když se přiblížili k cestě, pojednou se před nimi objevili příslušníci SNB s namířenými pistolemi. Když je Šlezar spatřil ... vytáhl z kapsy pistoli a spáchal sebevraždu ranou do pravého spánku. Šetřením se prokázalo, že kapucínský klášter byl přestupní stanicí pro kopečkáře, lidi, kteří se chystali uprchnout za hranice.“ Otec Agathangelus byl vězněn na Mírově a propuštěn byl na amnestii v červnu 1953. Vlček Vojtěch, Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964, Matice cyrilometodějská, Olomouc 2004, Peterek Jaromír, Dějiny kapucínského kláštera a kostela sv. Josefa ve Fulneku.

⁹⁾ Kongregace milosrdných sester sv. Kříže je pevně spjata s řeholí sv. Františka z Assisi. Radostně prožívaná dobrovolná chudoba byla životním stylem zakladatele kapucína Theodosia Florentiniho (1808–1865). Spolu s první generální představenou Matkou M. Terezií Schererovou (1825–1888, blahorečena 1995) usiloval o reformu školství ve Švýcarsku a řešení materiální a duchovní bídy. P. Theodosius položil základy charitativnímu dílu, které přesáhlo hranice Švýcarska. Téměř bez prostředků budoval jen ze sbírek veřejné nemocnice, školy, sirotčince a chudobince a neváhal zakročit proti bezpráví páchanému na dělnictvu v rozvíjejících se továrnách. Na podzim 1860 uvedl do provozu přádelnu Inu v Horním Litvínově v severních Čechách, kde zaváděl podílnictví zaměstnanců na zisku, kratší pracovní dobu, útulek pro děti a bezplatnou zdravotní péči. V tvrdé konkurenci nemohla továrna vedená řeholnicemi dlouho obstát, avšak obětavé nasazení sester způsobilo, že řád na přání obyvatelstva v Čechách zůstal. Na Moravu (dnešní Česká provincie Milosrdných sester svatého Kříže) povolala sestry hraběnka Luisa Šternberková z Malenovic u Zlína roku 1872. Přála si, aby se sestry ujaly výchovy dětí a mládeže na jejím panství. Z nepatrného počátku prvních tří

sester vyrostly kláštery v Napajedlích, Choryni, Štípě a z nich vycházely první ošetřovatelky do veřejných nemocnic. Rovněž školství, třebaže s přerušením za II. světové války, se slibně rozvíjelo. V roce 1949 měla provincie 637 sester. V současné době má provincie 163 sester, z toho devět s časnými sliby. Mateřský dům kongregace je v Ingenbohlu ve Švýcarsku, sídlo české provincie v Kroměříži.

¹⁰⁾ <http://privoz.hyperlinx.cz/sestricky/index.htm>

¹¹⁾ http://kostelik.unas.cz/kostelik_81.php#6

¹²⁾ Krajský soud v Ostravě odsoudil 25. července 1961 Jana Víchu za „velezradu“ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dobu 14 let, ke ztrátě občanských práv na 4 roky a k propadnutí celého jmění. Rozsudek zněl „... uznávají se vinnými, že ... na různých místech ČSSR stali se členy nebo aktivně pomáhali protistátní organizaci Společenství v cílech, soustavně bojovat proti socialismu a komunistickému hnutí ve smyslu nepřátelských papežských encyklik a získat k této činnosti další osoby za účelem rozvrácení státního zřízení v ČSSR“, jednalo se o činnost Společenství členů kapucínského řádu po jeho zákazu. Otcí Janovi komunistická justice nemohla odpustit, že vytvořil ilegální skupiny kleriků, zajišťoval a distribuoval náboženskou literaturu, poslouchal zakázané vysílání Rádía Vatikán, Svobodné Evropy a jiných, pořizoval záznamy a obsah dále šířil mezi členy Společenství. Prováděl také překlady a fotokopie knih pro potřeby Společenství. Protistátního činu se měli dopustit také tím, že přes likvidaci Řádu menších bratrů kapucínů dál tajně praktikovali a rozvíjeli pastorační činnost mezi věřícími. Otec Jan do Valdic nastoupil 13. října 1961. Dne 21. září 1967 byl otec Jan propuštěn na podmínku.

¹³⁾ Milosrdná sestra sv. Kříže Celina Palinská, pocházela ze Slezské Ostravy a byla absolventkou ošetřovatelské školy. Ve svých 24 letech vstoupila do kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, kde byla pro své zvláštní charisma svým zpovědníkem pověřena psát svůj duchovní deník, v němž zaznamenávala své rozhovory s Pánem. Od září 1928 do srpna 1957 působila v Městské nemocnici v Ostravě jako vedoucí šicí dílny. Svým vzorným řeholním životem byla příkladem ostatním sestřím a byly jí pod patronát svěřeny kandidátky řádu. Od srpna 1957 do prosince 1975 působila v charitním domově v Nové Horce. V lednu 1976 byla se sestrami – důchodkyněmi – přemístěna do charitního domova ve Štípě u Zlína, kde 8. listopadu 1986 ve věku 85 let zemřela.

¹⁴⁾ Celina Palinská: Láska a smír, nakladatelství Viener, Vimperk 1997

¹⁵⁾ Celina Palinská: Láska a smír, nakladatelství Viener, Vimperk 1997

¹⁶⁾ V nemocnicích došlo ke zrušení vestiáře, a jeho

nahrazení platem, vydávaným jednotlivým sestřím k 1. lednu 1952.

- ¹⁷⁾ Milosrdná sestra sv. Kříže Regina Marie Podolská pochází z Blýskavice na Znojemsku. Do kláštera vstoupila v únoru 1949. V září 1950 byly sestry internovány do Bohosudova, tam zahájila tajně noviciát. V březnu 1951 byla přemístěna do nemocnice v Rakovníku, aby nebyla společně se sestrami, absolvovala zdravotní školu. V roce 1955 jí byl povolen návrat mezi sestry. V roce 1958 složila řeholní sliby. V ÚSP Nová Horka působila od roku 1972 až do roku 1995. Od roku 1995 sloužila v arcibiskupské rezidenci v Olomouci a v roce 2004 nastoupila k otcům jezuitům na Svatý Hostýn, kde pracuje v kuchyni na faře.
- ¹⁸⁾ Rukopis milosrdné sestry sv. Kříže Reginy Marie Podolské, 2007
- ¹⁹⁾ Celina Palinská: *Láska a smír*, nakladatelství Viener, Vimperk 1997
- ²⁰⁾ Celina Palinská: *Láska a smír*, nakladatelství Viener, Vimperk 1997
- ²¹⁾ Celina Palinská: *Láska a smír*, nakladatelství Viener, Vimperk 1997
- ²²⁾ Celina Palinská: *Láska a smír*, nakladatelství Viener, Vimperk 1997
- ²³⁾ Rukopis milosrdné sestry sv. Kříže Reginy Marie Podolské, 2007
- ²⁴⁾ Rukopis milosrdné sestry sv. Kříže Reginy Marie Podolské, 2007
- ²⁵⁾ P. Josef Lepařík byl pro svůj nesmiřitelný postoj ke komunistickému režimu už na počátku 50. let izolován v internačním táboře Želiv, následně byl 2. dubna 1957 odsouzen Krajským soudem v Olomouci v kauze „*Tinka a spol.*“ za trestné činy podvracení republiky, „*neboť vyvíjeli trestnou činnost, jež vedla k utvrzování*

v naději na zvrát lidově demokratického zřízení a plné obnovení kongregace“ a maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi, protože „*všichni na různých místech Čech a Moravy vykonávali duchovenskou činnost jako sloužení mší a provádění náboženských úkonů salesiánské kongregace bez státního souhlasu.*“ na dva roky odnětí svobody nepodmíněně. Věznici na Mírově opustil v listopadu 1958. (Vlček V., *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Matice Cyrilometodějská, Olomouc 2004)

- ²⁶⁾ Rukopis milosrdné sestry sv. Kříže Reginy Marie Podolské, 2007
- ²⁷⁾ Rukopis milosrdné sestry sv. Kříže Julie Dvorščákové, 2007
- ²⁸⁾ „*Mučedník*“ P. Jan Vícha proto, že jeho „*křížová cesta*“ životem řeholníka k tomu provokuje. Otec Jan byl nejdříve pro svůj odmítavý postoj k režimu v dubnu 1950 internován v centralizačním táboře v Broumově, 33 měsíců na počátku 50. let strávil v trestné vojenské jednotce 54. PTP v Komárně a v roce 1961 by KS v Ostravě odsouzen na 14 let nepodmíněně z nichž si odseděl sedm v Nápravně výchovném ústavu – MV, III. nápravně výchovné skupiny, Valdice u Jičína.

Zámek v Nové Horce, vlevo kaple (Foto Radim Jarošek).

Bernartický rodák Josef Ferdinand Kloss

Zpěvák, sbormistr, varhaník, hudební skladatel, hudební publicista a pedagog

I tak můžeme poněkud pozměnit zevrubný příspěvek Marie Turkové¹⁾ z roku 1974. Nazvala ho „Zapomenutý hudebník minulého století“. Rádi bychom jej – i prostřednictvím tohoto příspěvku – připomenuli a přispěli tak k tomu, abychom mohli právem slovo „zapomenutý“ škrtnout... Jistě bude v budoucnu příležitost si jeho osobu a dílo ještě více přiblížit, nicméně v roce 2007 je k tomu jistě ta nejvhodnější doba, neboť před dvěma sty lety dne 10. února 1807 se v Bernarticích nad Odrou na čp. 4 Josef Kloß narodil.

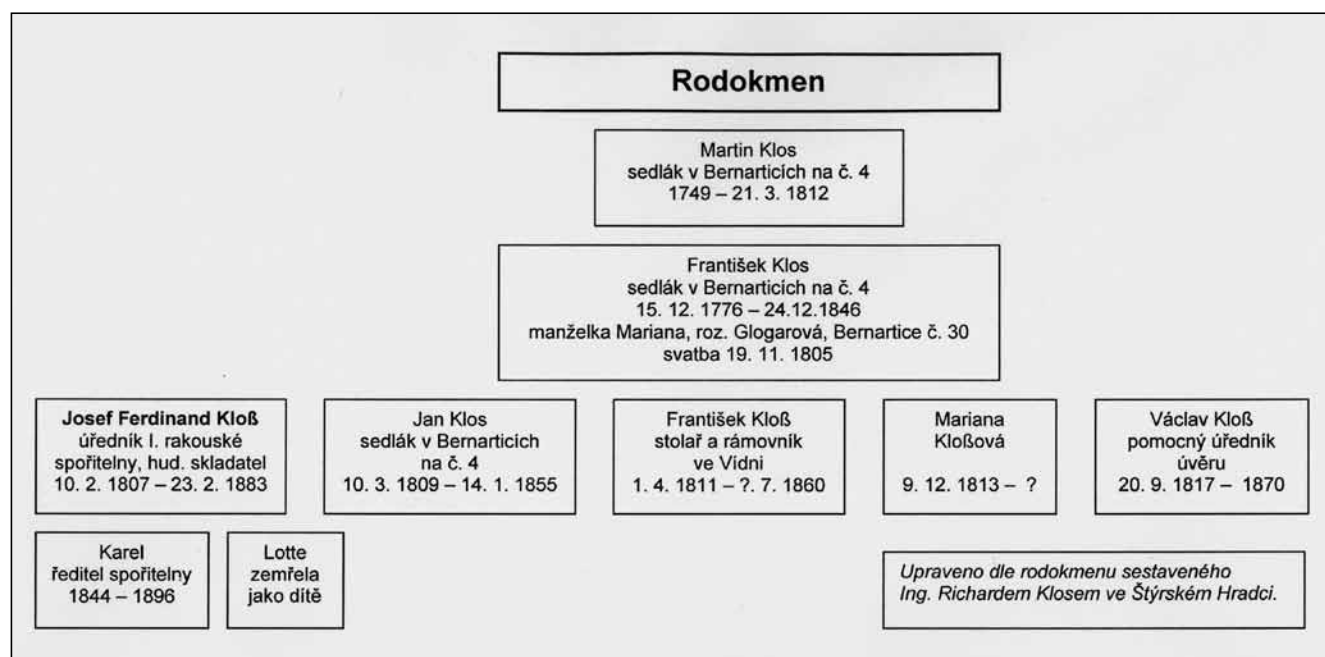
O jeho dětství není známo nic bližšího, jen to, že do školy nastoupil v Bernarticích nad Odrou 13. května 1813 a pak také to, že prý hrával v Bernarticích na varhany ještě jako malý chlapec, aniž by znal noty. Již tehdy se projevil jeho zájem o hudbu, služba hudbě, která se mu stala, aniž by prošel praktickým či teoretickým školením, naplní jeho celého života. Malý Josífek se učil velmi dobře, měl výborný prospěch, a není divu, že odešel v roce 1820 na piaristické gymnázium do Příbora. Do Bernartic se již na delší dobu nikdy nevrátil (respektive není o tom zpráv). Odešel, aby se mohl dále vzdělávat a později působit jako pedagog v hlavním městě mocnářství, ve Vídni. Na Bernartice však nikdy nezapomněl, jak o tom vypovídá jeho pozdější korespondence.

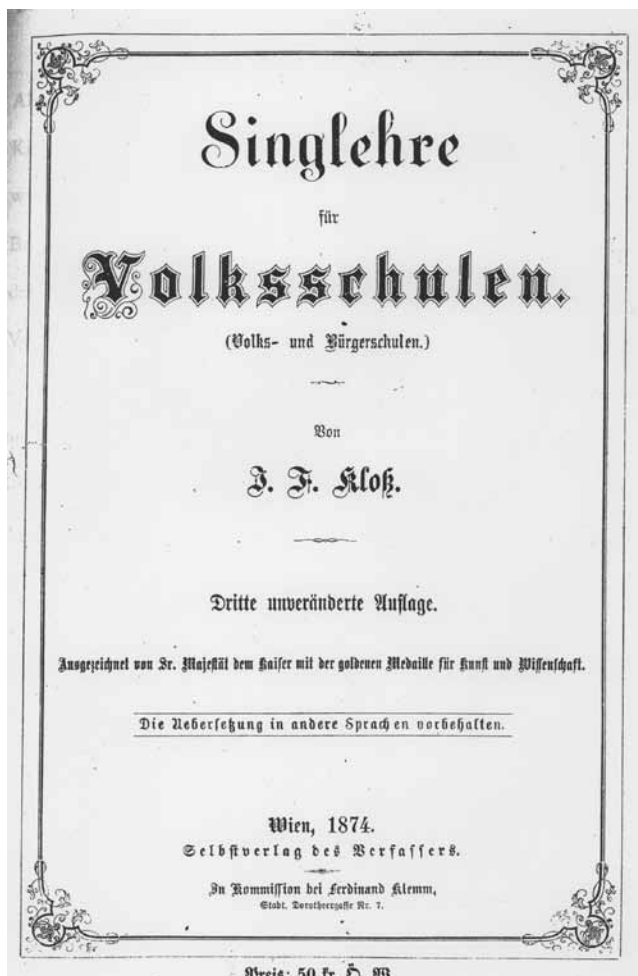
Nyní ho potkáváme v Příboře, i zde studuje s výborným prospěchem ve čtyřech třídách nižšího stupně a dvou stupních vyššího, humanitního. Šest let jistě rychle uběhlo a v roce 1826 odchází Josef Kloß na další studia do Olomouce. Rodiče si

Portrét J. F. Klose (z faksimile autografu skladby „Der Kunst ein Hoch“, uložen ve Slezském zemském muzeu).

tak přáli, chtěli z něj mít kněze. Nejprve dva roky studoval filosofii a pokračoval dále na teologické fakultě. V zápisech z fakulty se poprvé setkáváme se zmínkou o jeho znalostech cizích jazyků a rovněž hudebních nástrojů: „zpívá, housle, varhany, kontrabas, cello, kytara, flétna a jiné“ čteme mimo jiné v zápisech. V letech

Titulní strana Klossovy učebnice „Singlehre für Volksschulen“, vydání z roku 1874 (z diplomové práce Kathariny Altenburger).

1831–1834 pak pokračuje ve studiích na právnické fakultě. Po absolutoriu práv v roce 1834 neměl Kloss²⁾ možnost dosáhnout doktorátu, projevil se zhoršené studijní výsledky v té době, protože Kloss si musel přivydělávat kondicemi a hmotné starosti se na prospěchu projevil. Z Bernartice nemohl od otce dostávat příliš, rodina byla početná...

Posléze odešel pracovat do První rakouské spořitelny ve Vídni, kde vystřídal několik funkcí a nakonec se stal v roce 1851 generálním sekretářem. Dne 20. října 1838 si vzal za manželku Theresii, ovdovělou Helfertovou a v roce 1844 se jim narodil syn Karl Friedrich, který později pracoval jako ředitel spořitelny. Dcerka J. F. Klose Lotte zemřela ještě jako dítě.

Je pravdou, že se Klossova rodina poněmčila, Kloss sám však psal ještě v roce 1874 vybroušenou češtinou do pražských Hudebních listů³⁾ a pro Bernartice je jistě důležité, že se dochoval krásný česky psaný dopis představenstvu obce z roku 1879, kde se podepisuje jako upřímný rodák.

V průběhu života ve Vídni si Josef Kloss přibírá ke svému jménu Ferdinand a užíval jej oficiálně. Zda to bylo tím, že byl oblíbencem

císaře Ferdinanda (věnoval prý mu dokonce zlaté hodinky) jak praví rodinná tradice, se asi již nikdy nedozvíme...

Ve svých 76 letech dne 23. února 1883 večer J. F. Kloss umírá ve svém vídeňském bytě na Lackierergasse 4. Jeho ostatky byly uloženy na hřbitově v Sieveringu a odtud v říjnu 1921 přeneseny do rodinné hrobky v Hietzingu.

Tolik stručně o jeho životě. Věnujme se nyní jeho životnímu dílu – hudbě. Byť byl v tehdejší Vídni znám jako autor oblíbených skladeb, za jeho největší přínos lze nejspíš označit jeho práci hudebně-pedagogickou, a to jak teoretickou tak i praktickou. Svou činnost v tomto oboru započal ve Spolku pro pěstování pravé církevní hudby u sv. Anny, kde byly zřízeny kurzy pro kandidáty učitelství s důrazem na hudební výchovu. Své přednášky doplňované praktickými příklady zahájil v roce 1847. O sedm let později vyšly ve Vídni jeho přednášky dokonce tiskem jako učebnice se čtyřmi díly.⁴⁾

Jak bylo uvedeno, J. F. Kloss byl vlastně hudební samouk, vlastním povoláním byl úředník v oboru práv a peněžnictví, a tak jistě můžeme obdivovat jeho znalosti z dějin hudby, praktické vědomosti o hudebních nástrojích. Právě jeho učebnice – později napsal ještě další dvě – byly nejspíš důvodem, proč obdržel, císařskou medaili za umění a vědu. Nositeli této medaile byli z českých umělců například Antonín Dvořák nebo Jaroslav Vrchlický.

Zavedení zpěvu jako povinného vyučovacího předmětu věnoval Kloss nemálo úsilí. Byla to poměrně revoluční myšlenka, která došla svého naplnění po roce 1869. Nicméně již dříve byl zpěv zařazován alespoň dvakrát týdně do vyučování.

Vydát učebnici vlastním nákladem, věc v dnešní době těžko představitelná. J. F. Kloss si však byl vědom, že je nutno přistoupit k tomuto úkolu – hudební výchově na obecných školách – metodicky, a proto vlastním nákladem vydává „Singlehre für Volksschulen“, která je metodickým návodem k vyučování hudební nauky a intonace. Ohlas byl asi velký, protože v roce 1869 Kloss svůj „slabikář zpěvu“ vydává v rozšířené podobě podruhé. Učebnice „...měla co nevidět vyjít ve Vídni v jazyku českém“, psalo se v Hudebních listech z 6. března 1873. Jestli se tomu tak stalo, je prozatím nezodpovězenou otázkou, okolnosti dokonce naznačují, že původní znění učebnice bylo české a německá verze je překlad...

Nevysvětleny zůstávají osudy dalších sbírek, které byly Klossem připraveny k vydání – především pro české prostředí to byla sbírka 134 kostelních písní v češtině, které Kloss shromáždil během svého působení ve vídeňském chrámu Panny Marie Na Nábřeží (Maria am Gestade). Ani další sbírka čtyřhlasých zpěvů pro mužský sbor není doposud

známa, byť v dobovém tisku najdeme zprávy, že byla vydána.

Kromě uvedených přednášek pro budoucí učitele byl povolán i k práci s vysokoškoly při akademických bohoslužbách a rovněž v pracoval v Pazmaneu (Pazmán), což byl vídeňský alumnát pro bohoslovce z uherských zemí. Kloss zde nacvičil se sborem Pazmanistů zpěvy k církevním příležitostem, které sám zkomponoval.

Nástrojem, který byl J. F. Klossovi asi nejbližší, byly varhany a tak není divu, že jim věnuje samostatnou brožurku vydanou ve Vídni roku 1858.⁵⁾ Sám Kloss byl výborným varhaníkem a varhanám opravdu dobře rozuměl.

Snad stojí za zmínku, že působil v letech 1838–1843 jako hudební kritik pod pseudonymem Heinrich Aue ve vídeňském beletristickém časopise Der Sammler.

Hra na hudební nástroje byla jistě J. F. Klossovi blízká, nicméně nejvlastnějším hudebním projevem mu byl zpěv, a to ve všech jeho formách. J. F. Kloss, sám výborný tenorista, založil hned v roce svého příchodu do Vídně pěvecké kvarteto se svými přáteli, kterými byli Karl Nejebse, Franz S. Hölzel a August Schmidt. Nejprve zpívali pro vlastní potěšení, zájemců však přibývalo a často

jich pak bylo až na třicet. Vytvořila se stálá zpěvácká společnost a také jejich posluchačů a počet přátel umění dosahoval až 500 osob! A tak J. F. Kloss zakládá v roce 1834 první pěvecký spolek ve Vídni s názvem Liedertafel. Spolek pak působil až do zimy 1841–1842 a počátkem roku 1843 z něho vznikl Wiener Männergesangverein, který existuje dodnes. Jeho členem byl rovněž J. F. Kloss.

Podle tohoto vzoru bylo pak nejen ve Vídni, ale v celém Rakousku založeno mnoho jiných pěveckých spolků, je tedy skutečností, že na vzniku sborového hnutí v Rakousku měl významný podíl právě bernartický rodák J. F. Kloss.

Kloss působil samozřejmě hlavně ve Vídni, zajížděl ale občas i jina, navštěvoval Bratislavu, Brno, uvádí se, že byl čestným členem salzburského Mozarteu.

K dalším Klossovým aktivitám patřil Spolek pro pěstování pravé církevní hudby, který dle dobových zpráv působil od roku 1841 při sv. Anně. Zde přednášel kandidátům učitelství. Působil však i v podobném spolku při gymnazijním piaristickém kostele Maria Treu ve Vídni. Zdá se, že byl své lásce k hudbě skutečně oddán a neangažoval se za odměnu, dochovala se zmínka o koncertě,

Klossova skladba Splyňte vy slovanští jazykové! (Hudební oddělení Národní knihovny ČR).

Piaristický kostel Maria Treu, kde se 20. října 1838 J. F. Kloss oženil.

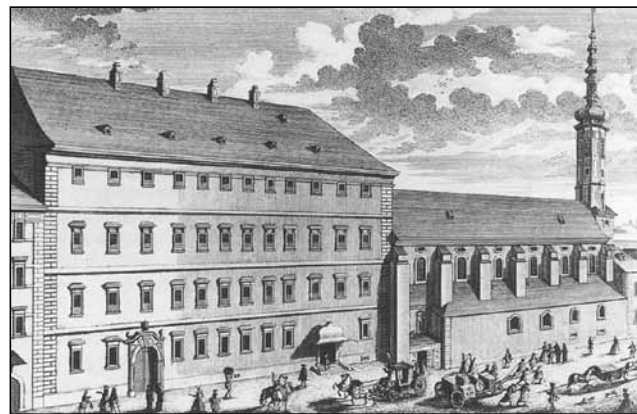
který sám uspořádal v kostele Maria Treu pro pokrytí výloh při stavbě nových varhan, které byly dílem byl J. F. Buckowa⁶⁾ a z jiných zpráv je zřejmé, že jako nadšený muzikant zpíval a hrál na varhany, kde toho bylo zapotřebí a nestaral se o slávu a mzdu. Shromáždil řadu kostelních písní, přidal k nim své vlastní skladby a vydal je tiskem roku 1854.⁷⁾

Jeho spolková činnost a zájem o církevní hudbu jej přivedly ke snaze reformovat chrámovou hudbu a to již počátkem 40. let 19. století, tedy o 20–30 let dříve než tomu bylo učiněno oficiálně profesorem Fr. Wittem z Řezna.

Není jasné, kolika skladeb je J. F. Kloss autorem, jeho písemnosti se jako celek nezachovaly a jsou rozptýleny na řadě míst v Rakousku, Maďarsku, Slovensku i u nás. Literatura jich uvádí více než sto...

Významnou součástí jeho života byla působnost v českém vídeňském kostele Panny Marie Na Nábřeží. Ředitelem kůru se stal jednak pro svou pověst znalce a jednak – a to hlavně – pro postoj, který měl základ v Bernarticích, které byly vždy silně národně uvědomělé. Kloss se zde horlivě věnoval českému lidu žijícímu ve Vídni a vynaložil spoustu mravenčí práce k jeho kulturnímu povznesení a vzbuzení pocitu sounáležitosti k českému národu. Nositeli vlasteneckého ducha byli tehdy ve Vídni, spolu s některými osobnostmi, především studenti, kteří se chopili úkolu probudit ve Slovanech národní hrdost. Z původních studentských schůzek se vyvinula tradice „slovanských besed“, které se postupně staly národními manifestacemi. Na besedě 30. září 1851 byl zpíván mimo jiné jeho oblíbený sbor „Pijácká“. Národní uvědomění se probouzelo dále recitacemi, hudbou na besedách, ale i na koncertech. Pravděpodobná je jeho účast jako zpěváka na prvním veřejném českém koncertě ve Vídni dne 20. května 1845, kterému byla přítomna i matka císaře Ferdinanda.

Pro obyčejný český lid však byly koncerty a besedy nedostupné. Pro ně byl místem setkávání především kostel – již výše uvedený starobylý gotický chrám Panny Marie Na Nábřeží, který byl

Kostel sv. Anny na vyobrazení Salomona Kleinera z roku 1724.

odevzdán Slovanům do užívání již roku 1812. Byl však zanedbán a později změněn ve vojenské skladiště a české bohoslužby v něm byly konány až od roku 1820. Zvláště po revolučním roce 1848 za působení P. Ignáce Fürsta (od 1. března 1849) se v něm mocně rozvinul český národní život. A J. F. Kloss k tomu nemálo přispěl, ostatně jak to sám uvádí ve svých zprávách. Byl od 8. listopadu 1849 jmenován varhaníkem se stálým platem a ihned se s nadšením pustil do práce. Vybavení bylo tristní, ale výsledky se začaly dostavovat a v dobovém tisku čtete: „K našemu potěšení

Chrám Panny Marie Na Nábřeží (Maria am Gestade) ve Vídni, kde Kloss působil jako varhaník.

Rodinná hrobka Klossových s plastickým reliéfem Orfea a Eurydiky na hřbitově v rakouském Hietzingu, kam byly ostatky J. F. Klose přeneseny dne 27. září 1921 (Foto Katharina Altenburger).

obdržel toto místo pan Jos. Kloss, rodilý Moravan.“ „Ten den (pozn.: nástupu varhanického úřadu) zůstane nám všem tehdá přítomným Slovanům památným.“ A jinde „Musíme vyznati, že při postupném zvelebování v krátkém čase český kostel stane se střediskem posvátných zdejších Slovanů všech tříd...“

Kloss zde sestavil sólové kvarteto nejprve smíšené, později mužské, v němž zpíval i František Pivoda, který byl známý z pozdějšího pražského hudebního života. Kvarteto se časem rozrostlo ve sbor a Kloss opatřil „dechovou harmonii“. Byla velmi oblíbena mezi mládeží a zájemců o zpěv českém chrámu přibývalo.

Uvědomme si, že to vše Kloss provozoval při svém řádném zaměstnání ve spořitelně, a tak není divu, že si vyhledával spolupracovníky pro vyučování. Jedním z nich byl i zmíněný Fr. Pivoda. Kloss pro vyučování upravoval jiné písně nebo skládal vlastní skladby. Známa byla například jeho píseň „Splyňte vy slovanští jazykové“ ke cti apoštolů Cyrila a Metoděje, která byla též jako jednohlasá převzata do lidových kostelních kancionálů a dochovaná je rovněž jeho mše provozovaná „v československém chrámu Páně ve Vídni dne 8. června 1851“, jak píše sám Kloss na titulním listě partitury.

Všechny uvedené vlastenecké aktivity však trvaly jen něco více než čtyři roky. Úřadům asi nebylo vhod, jak se při kostele rozvinul národní život českého obyvatelstva a kostel byl od 1. března 1854 předán opět redemptoristům a Kloss rezignoval na místo varhaníka. Ještě dvacet let po této události, která ukončila jeho aktivity v českém chrámu zatrpklé napsal: „Všichni byli bolestně poděšeni... nesprávné o živlu československém smýšlení...“

Nicméně české národní aktivity probíhaly ve Vídni i dále a na počátku 60. let začala česká vídeňská menšina jednat o založení vlastního pěveckého spolku a kolem roku 1862 vstupuje v život Zpěvácký spolek slovanský a vynikající tenorista J. F. Kloss byl opět u toho...

Největší zásluhy J. F. Klose je nutno hledat především nikoliv jeho skladatelské tvorbě, ale v ostatních oborech hudební činnosti. Jeho skladby byly ve své době oblíbené, nicméně se nevymykaly běžnému skladebnému průměru, byly to skladby přístupné s jednoduchou rytmikou, nevyznačují se zvláštní invenční bohatostí, nicméně některým nelze upřít překvapivou jiskru a umělecký cit.

To hlavní tkví však v jeho obrozeneckém díle na hudebním poli založeném na nadšení a umu, v systematické, neefektní a únavné práci pro českou menšinu ve Vídni.

Její počátky je však nutno hledat ve venkovském kostelíku v rodných Bernarticích.

Z uvedené literatury zpracoval
Radim Jarošek

Datum úmrtí J. F. Klose je na desce na hrobce uvedeno chybně (Foto Katharina Altenburger).

Poznámky

- 1) Marie Turková publikovala o J. F. Klossovi několik prací (viz literatura) a její dílo bylo hlavním zdrojem informací pro tento příspěvek.
- 2) V zápise o narození v matrice má jeho příjmení tvar Kloß a celý život jej takto i používal.

Vzhledem k tomu, že ve většině prací je však podoba jeho jména uváděna jako Kloss, zůstaneme u ní i my.

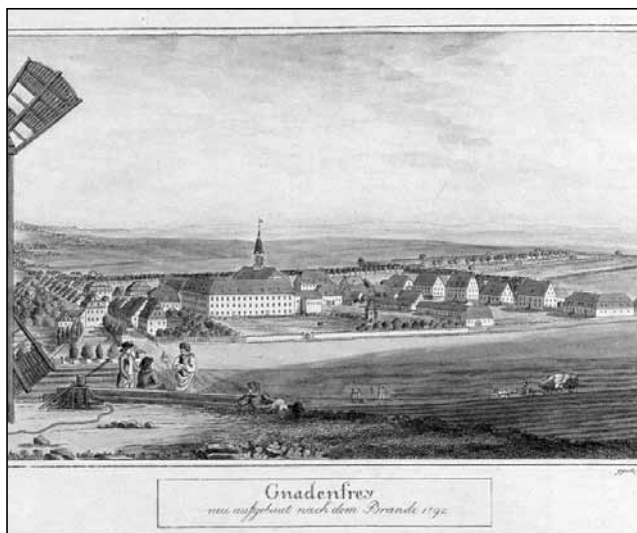
- ³⁾ Církevní hudba v československém chrámě Panny Marie na břehu ve Vídni od r. 1849 až do r. 1854, Hudební listy roč. 1874, s. 26–30. Hudební listy – český hudební týdeník, který vycházel od března 1870. Jeho redaktory byli např. Lud. Procházka, Jos. Rich. Rozkošný a Fr. Pivoda. Jako mimořádná příloha v něm v roce 1874 vyšla rovněž Klossova píseň Splyňte vy slovanští jazykové!
- ⁴⁾ Šlo o učebnici s názvem „Allgemeine Kirchenmusiklehre in Vorträgen für Präparanden des pädagogischen Lehramts“.
- ⁵⁾ Pamětní spis s názvem „Die neue Orgel in der Pfarrkirche der P. P. Piaristen in der Josefstadt zu Maria Treu“

- ⁶⁾ Varhanář Karl Friedrich Ferdinand Buckow (* 1801 v Gdaňsku, někdy se uvádí 1804, † 16. 5. 1864 v Komárně)
- ⁷⁾ Hymni sacri in caes. reg. Gymnasiis cantari soliti ad justam normam quatuor vocem nisque canticis adaucti

Literatura:

- ALTENBURGER K. (2002): Musikpädagoge und Kirchenmusiker Josef Ferdinand Kloss, diplomová práce, Wien
- KLOS F. (1937): Od pokolení do pokolení (text o J. F. Klossovi), Bernartice nad Odrou
- TURKOVÁ M. (1996): Význačnější rodáci, Josef Ferdinand Kloss In: Bernartice nad Odrou, s. 268–274, vydal Obecní úřad Bernartice nad Odrou
- TURKOVÁ M. (1973): Devadesát let od smrti významného hudebníka, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín č. 12, s. 60–62
- TURKOVÁ M. (1973): Po stopách zapomenutého hudebníka, Časopis Slezského muzea, série B, XXI, s. 181–182
- TURKOVÁ M. (1974): Zapomenutý hudebník minulého století, Časopis Slezského muzea, série B, XXIII, s. 166–183

Obnovení jednoty bratrské r. 1727 Čím Poodří vstupuje do světových dějin. Příspěvek k dějinám Moravských bratří (X. část)

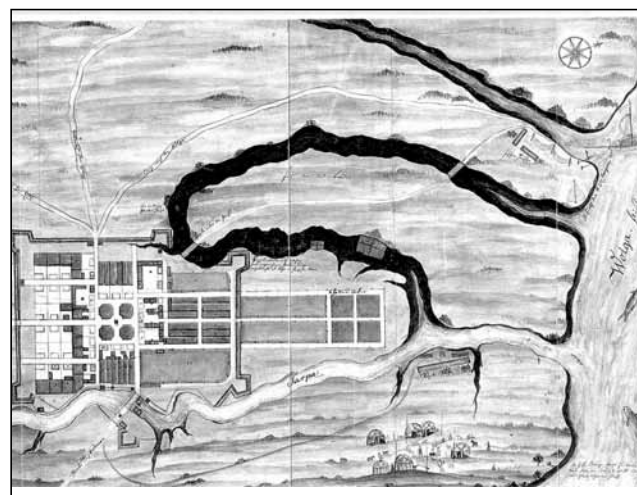
Gnadensfrei ve Slezsku, nyní Pilawa Górna v Polsku.

V POODŘÍ č. 2/2006 byla popisována rozsáhlá emigrace z Kravařska do Herrnhutu, česky Ochranova, městečka, které založil r. 1722 Kristian David ze Ženklavy pro své souvěrce – tajné evangelíky na Moravě. Na této emigraci je pozoruhodné, že neskončila odchodem za ekonomickými výhodami, nebo za svobodou, jak tomu bývá u jiných emigračních vln. Následovala další fáze vývoje – obnovení Jednoty bratrské.

V 15. století volala po reformaci celá evropská společnost. Přesto tehdejší katolická církev se zreformovat nedokázala. Uzavřela ji poměrně trapným Tridentským koncilem, který sice odstranil některé nepořádky, ale výsledkem bylo, že se jen vyhranila proti nekatolickým církvím definováním vlastní teologie, k radikální nápravě církve nedošlo,

naopak došlo k jejímu „zazdění“ na dalších 300 let.

Jednota bratrská vzešla z české reformace r. 1457 si za 140 let své existence dokázala vybudovat úctu a obdiv nejen tím, jak dokázala přežít všechny zákazy a vyhnání, ale především svou úrovní mravní, položenou na biblických základech formulovaných v „Řádech Jednoty bratrské“. Šlo o řády, kde byl kladen důraz na přísnost i shovívavost současně. Členové byli přísně vedeni k dokonalosti, ale současně tolerováni ve svých nedokonalostech, jestliže měli dobrou vůli se nechat vést k dokonalosti. Kárání

Sarepta na Volze vznikla jako misijní dílo mezi Kalmyky.

byli jak členové, tak jejich představitelé. Vyloučení členové nebyli ponecháni světu napospas, nýbrž bylo o ně dále pečováno jako o členy po stránce hmotné i duchovní. Pozornost byla věnována všem

Bratrská osada Herrnhag v Porýní.

kategoriím věkovým i sociálním. Jednota také bděla nad tím, aby nedocházelo k projevům sektářství a bylo zachováno čisté biblické učení. Nebyla trpěna žebrota, kladl se důraz na vzdělávání včetně děvčat. Jednota si vydávala literaturu zaměřenou tímto světem: „Mravové aneb naučení potřebné“, „Řád církevní Jednoty, bratří českých“, „Mravy ctnostné, mládeži potřebné“.

Řádů se dovolává i dnes každý politik, sám však často rovinu svých mravokárných kázání nedokáže překročit. Herrnhut vznikl za těžkých podmínek, šel však dobrou cestou. Řád byl jedním ze stavebních kamenů. První emigranti v Herrnhutu, v době kdy tam stál jen jeden dům, byli nuceni se zaopatřit novou existencí po stránce hmotné, ale i duchovní. Už před odchodem do exilu jim byla kladena otázka: „Čím se tam budeš živit, abys jedl vlastní chléb?“

Hrabě Zinzendorf se sice snažil dát jim zaměstnání při panském dvoře. Brzy jich však bylo několik stovek, museli proto zakládat řemeslnické dílny, hledat obživu v okolí, mladí se museli vyučit řemeslu.

S jejich duchovní existencí to bylo obdobně složité. První emigranti ze Suchdolu směřující do exilu, nebyli ještě pevně rozhodnutí, že zůstanou v Herrnhutu, který patřil pod luterskou farnost v Berthelsdorfu. Ještě během cesty u Nysy se rozhodovali, jestli nemají jít do Lešna, kde byl sbor Jednoty bratrské. Tak silně toužili po tom, o čem jen slyšeli od svých rodičů a prarodičů – o společenství sboru Jednoty bratrské s bratrskými řády. Jejich duchovní vůdce hrabě Zinzendorf chtěl z Ochranova vytvořit obec zcela v duchu pietistického ideálu, vzorné křesťanské společenství v rámci luterské církve. Moravští vystěhovalci dávali jasně najevo, že chtějí setrvat

při víře svých otců. V důsledku tohoto napětí i jiných vlivů přicházejících od přistěhovalců německých docházelo v prvních letech k věroučným sporům, zmatkům a nedorozuměním.

Situace se urovnala poté, co Zinzendorf opustil svůj úřad při královském dvoře v Drážďanech a přestěhoval se do Herrnhutu. Pochopil brzy, co Moravané chtějí a co jim musí dovolit, aby si ponechali v rámci státní církve svoji identitu, jež byla pokračováním staré Unitas Fratrum – Jednoty bratrské. To znamenalo zřízení systému církevní kázně, jež byla jedním z charakteristických rysů staré Jednoty. Provedení, aniž by došlo k porušení saského církevního práva, však bylo choulostivou záležitostí. Zinzendorf vypracoval soubor pravidel, zajišťující občanský život v Herrnhutu. Den 12. květen 1727 byl dnem, kdy 300 dospělých usedlíků mu rukodáním potvrdilo, že chtějí žít podle herrnhutské ústavy. Brzy také byli ustanoveni představitelé obce – starší: Kristian David ze Ženkavy, Melchior Nitschmann z Kunína, Christopher Hoffmann, jeden z usedlíků z Německa, Georg Nitschmann ze Suchdolu. Dále byli ustanoveni dohlážitelé na veřejných pracích na polích, zahradách, cestách, ponocní. Jiní pečovali o nemocné, další měli na starosti almužny chudým a různé zvláštní úkoly. Vznikaly spontánně modlitební skupinky – Bunden.

Zinzendorf si byl dobře vědom, že má na své straně jen skupinu náboženských nadšenců. O církvi jejich otců na Moravě měl k dispozici velice málo konkrétních informací. Sami emigranti měli jen velmi chabé znalosti vlastní historie. Během návštěvy městské knihovny v Žitavě náhodně narazil na knihu Ratio Disciplinae, což byla latinská verze stanov českých bratří, k níž r. 1660 biskup J. A. Komenský napsal historickou předmluvu. Zinzendorf si zde poprvé uvědomil, že se nejedná o sektu, nýbrž o řádnou církev, starší, než jeho samotné luterství. Ihned vypracoval německý výtah, který předložil herrnhutskému společenství. Byli velice překvapeni podobností s jejich stanovami, což ještě více utvrdilo morálku komunity. Celou problematiku k tomu, jak si Suchdolané „vydupali“ obnovení Jednoty bratrské, popsal prof. V. Helfert v obsáhlé studii

Tytherton v Irsku.

Česká osada Nížké.

v Časopise matice moravské v r. 1929. Vyvrcholení myšlenkového sjednocení nastalo 13. srpna 1727 při společné Sv. večeři Páně, vyznáním hříčů a při společných modlitbách, při kterých pocítili přítomnost Ducha svatého. Tato událost je ve světových duchovních dějinách také označována jako „Druhé vylití Ducha svatého“ a jako obnovení Jednoty bratrské. Počátek této obnovy byl v roce 1723 tady na Kravařsku.

Současně to byl počátek těžkých problémů a útoků proti Herrnhutu. Zinzendorfovi kritikové jej obviňovali, že podporuje sektu. V r. 1728 někteří Moravané dokonce uvažovali o zrušení Jednoty, to už s tím však nesouhlasil ani Zinzendorf a také z university z Jeny přišel povzbudivý dopis se 102 podpisy studentů a profesorů, aby zachovali bratrskou jednotu a disciplínu. V té době se vydalo do různých částí Evropy několik skupin bratří oznámit obnovení Jednoty a navázat kontakty s některými obdobnými duchovními proudy. Současně byla vedena rozsáhlá korespondence. Šlo o velice široký záběr.

Proti herrnhutským však bylo vydáno několik obviňujících traktátů, dostavily se dvě vyšetřovací komise, které však neshledaly věroučných pochybení. Zinzendorf se dostával znovu a znovu do nesnází s luterskou církví i saskou vládou. Třikrát byl ze Saska vypovězen, (1732–33, 1736–37, 1737–47) několikrát byla budoucnost Jednoty zcela ohrožena, což vedlo bratry k hledání nových míst, kde by se mohli vystěhovalci usídlit. Tak začaly vznikat další osady v jiných částech světa podle herrnhutského vzoru. V Holštýnsku začali budovat osadu r. 1735 Pilgeruh, v Porýní r. 1736 Ronneburg a r. 1738 Herrnhag, v Holandsku r. 1737 Heerendyk, v Pensylvánii r. 1740 Bethlehem, v Horní Lužici vznikla r. 1742 česká osada Nížké, v Anglii r. 1746 Fulneck a v Německu Ebersdorf, r. 1748 Barby v Německu, r. 1751 u Berlína Český Rixdorf, a tak bychom mohli jmenovat desítky osad nejen v

Evropě ale i na americkém západě, v Grónsku, mezi jihoamerickými indiány atd. Některé byly budovány jako sbory pro exulanty, některé jako misijní stanice. Osady měly pravouhlé uspořádání, uprostřed kostel, kolem školy, dům vdov, vdovců, domy pro svobodné dívky, svobodné mládence a zástavba domků, které si vybudovaly rodiny. Stranou osady byl prostý hřbitov, nazývaný „Boží pole“.

Zinzendorf se jako vystudovaný právník postaral o to, aby se osada stala prosperující nábožensko-sociologicko-ekonomickou jednotkou. Organizace byla pozoruhodně demokratická, celá komunita byla řízena po stránce zemědělské, řemesla i obchodu. Sbor byl rozdělen na 10 chórů podle věku, pohlaví a rodinného stavu: Chór svobodných bratří měl vlastní dům, který byl současně dílnami řemeslné výroby i výuky učňů. Obdobné to bylo v chóru svobodných sester. Děti byly často vychovávány v internátních školách. Na vysoké úrovni byla hudba. Písně Zinzendorfovy i Kristiana Davida a dalších bratří jsou dosud zpívány v kostelech v různých částech světa. Přes všechny nepříznivé okolnosti Jednota bratrská rychle rostla početně a její misijní dílo provázela rozsáhlá práce sociální, vzdělávací, zakládání a udržování škol, nemocnic a sociálních ústavů. Získávala postupně mnoho příznivců i u královských dvorů. Prostotu, řád a kázeň si však přinesli z Moravy a staly se základními rysy zbožnosti obnovené Jednoty.

Při rozrůstající se práci vzešla potřeba vlastních ordinovaných kněží. Navázali tedy styk s vnukem J. A. Komenského Danielem Arnoštem Jablonským, biskupem polské větve Jednoty, který byl v Berlíně dvorním kazatelem. Jablonský uznával herrnhutské za pravé potomky české Jednoty bratrské. V r. 1735 ordinoval za prvního biskupa obnovené Jednoty bratrské Suchdolana Davida Nitschmanna-Tesaře, o dva roky později i Zinzendorfa. Tak získala Jednota vlastní duchovenský úřad a dala se definitivně cestou k nezávislosti a samostatnosti, což bylo postupně potvrzeno i státním uznáním Jednoty v Sasku r. 1748, v Anglii r. 1749 a v dalších evropských zemích.

Daniel Říčan, MORAVIAN, Historicko-vlastivědná společnost v Suchdole nad Odrou

Použitá literatura:

- Časopis Matice moravské (1929), sešit 3.–4., Brno
- Greenfield J. (1936): Moc s výsostí, Praha
- Kol. (1989): Jednota bratrská, Praha
- Schiller J. (1945): Vypravujeme si o obnovené Jednotě, Semily
- Vančura V. (1911): Obrazy z dějin Jednoty bratrské, Praha
- Weinlick J. R. (2000): Hrabě Zinzendorf, Jindř. Hradec

Stará Voda. Osud poutního areálu po roce 1945.

I. část.

V příspěvku „*Stará Voda. Stručný průvodce poutním areálem*“, publikovaném v čísle 3, r. 2006, jsme již naznačili některé z událostí roku 1945 i let následujících. Nyní se jim budeme věnovat podrobněji. Pro následující text jsme zvolili vhodnější chronologické řazení.

1945

Pro tento rok byli určeni do Staré Vody jen čtyři obláti (P. Johann Zwerenz, P. Karl Böttger, P. Karl Becker a P. Richard Wagner), kteří ještě v březnu vykonali několik triduí a v dubnu již s obavami sledovali postup fronty. Cenné kostelní věci, psací stroj aj. opět zazdili jednak pod schodištěm¹⁾ a také mimo obec. Počítali více s nebezpečím ohně, než s pleněním. Úkryt 25. května vyzradila Rusům zajatá Ukrajinka, která byla služebnou v útulku pro přestárlé. Rusové si všechny věci odnesli.²⁾ Následující den ti ruští vojáci, kteří se již vraceli zpět, požadovali další církevní předměty, P. J. Zwerenz jim tedy pod hrozbou střelby odevzdal ještě dva kalichy, ciborium a všechny patény.

Počátkem dubna byli utečenci ubytovaní ve starovodském klášteře urychleně přestěhováni lazaretním vlakem z Budišova do západních Čech. Třicátého dubna osvobodila sovětská vojska Ostravu, ustupující německá armáda s těžkými auty, zásobovacím útvarem, kuchyní, pekárnou a jatkami vtáhla do Staré Vody. Obec se rychle zaplnila vojáky, uprchlíky a nákladními auty, divizní komandant zraněný v Ostravě a dalších 80 zraněných německých důstojníků se ubytovali v klášteře, který v tu dobu fungoval také jako domov pro přestárlé, uprchlíky a evakuované osoby. Když byli Rusové 3. května již ve Vítkově, autobus přivezl do starovodského klášteře ještě dalších dvacet osob z chorobince ve Fulneku. Silnice z Budišova na Libavou byla plná povozů, Stará Voda se stále plnila uprchlíky.

Ráno 4. května prorazili Rusové německou hlavní bojovou linii mezi Budišovem a Vítkovem. V sedm a v devět hodin se sloužila mše svatá, při ní bylo podáno na 200 svatých přijímání. Po mši další utečenci Starou Vodu opouštěli. Obyvatelé pálili říšské prapory a Hitlerovy obrazy. Odpoledne ve dvě hodiny Rusové Starou Vodu bombardovali. Kněží a obyvatelé byli ukryti v klášterním sklepe, německá armáda právě odjížděla. Jeden německý voják byl zabitý, poškozeny byly domy v okolí klášteře, stáj domu č. 1 majitele Hanse Schiffnera shořela.³⁾

Ve tři hodiny odpoledne hořel kostel sv. Mikuláše v sousedním Podlesí, ve čtyři hodiny odpoledne dosáhlo čelo ruského vojska Staré Vody. Padaly bomby. Ve stejnou dobu začala hořet střecha

klášteře,⁴⁾ kterou se z technických důvodů nepodařilo uhasit. Starovodští opouštěli sklep, P. Karl Böttger odjížděl s lidmi na vojenském autě. Přicházeli první Rusové, obyvatelé je vítali s bílými kapesníky v rukou, další skupiny Rusů již žádaly hodinky. Hašení klášteře bylo ukončeno pro nedostatek benzínu. Jednotlivci se ještě pokoušeli hasit klášter nošením vody z rybníku, ovšem s nepatrným výsledkem. Mohutný proud ruské armády naplnil celou Starou Vodu, nastalo plenění a štvance na paní a dívky. Několik mužů Rusové odvěkli, ti se vrátili po několika měsících utrpení. Rusů v obci přibývalo, stále přicházeli další. V kostele nastalo rabování, svatostánek Rusové vypáčili, stejně jako kryptu.⁵⁾ Nazítří byla obec Stará Voda osvobozena.

Kaple v ambitu byly proměněny v lazaret, předsíň kostela sloužila jako klozet, sakristie byla přeměněna v jatka a v kostele stále někdo hrál na varhany. Během dalšího týdne nastal odsun vojska, všude zůstala spoušť. Otcové obláti nemohli celebrovat a tak P. Johann Zwerenz sloužil mši sv. poprvé ve Vojnovicích, kde kostel nebyl poškozen, potom ho vystřídal superior P. R. Wagner a P. J. Zwerenz s P. K. Beckerem sloužili mši svatou u Královské studánky. Množství pošlého dobytka bylo zahrabáno, zbylý dobytek byl zahrán do kostelního dvora. Starovodští vyvěsili českou vlajku. Před svatodušními svátky byl dobytek odehnán, v obci zůstaly jen tři páry koní, sklizňové práce byly proto ztíženy.

Svátek Božího Těla se ve Staré Vodě slavil, ale bez průvodu. A již v květnu se ve Staré Vodě objevil český prozatímní komisař, který ovšem neměl žádnou moc, jelikož prozatím tam stále vládl ruský velitel.

Superior P. Richard Wagner 23. května osobně podal arcibiskupu Leopoldu Prečanovi zprávu o zničení klášteře.⁶⁾ Dostalo se mu ujištění podpory,

Část bývalé výzdoby kostela – pravá oratoř. Foto archiv SZM Opava, stav kolem r. 1930.

ale přesto se musel 8. července připomenout. Tehdy arcibiskupa upozornil na to, že v důsledku počasí se stav kláštera bude zhoršovat a že alespoň zastřešení je nutné.⁷⁾ Arcibiskup zaurogoval vyřízení u svého Ústředního ředitelství arcibiskupských statků (ÚŘAS) v Kroměříži 27. července.

V neděli po Zvěstování P. Marie (2. července) přišlo ke sv. Anně Matce Starovodské obyvatelstvo Města Libavé v procesí čítající 750 až 800 osob. Velké procesí uspořádalo německé obyvatelstvo Libavska ještě 8. července. První české procesí přišlo do Staré Vody 29. července, vypraveno bylo ze Svatého Kopečka a čítalo asi 200 osob, další procesí dorazila až v září, a to včetně tradičního litovelského.

Zmíněným starovodským komisařem, tj. předsedou místní správní komise (MSK), byl Emil Močička⁸⁾ ze Svatého Kopečka, 25. června bylo na jeho osobu Národním výborem (NV) na Sv. Kopečku vystaveno potvrzení o spolehlivosti. Prohlášení a slib podepsal 9. července 1945 a začal úřadovat. Např. 11. srpna⁹⁾ sdělil Okresní správní komisi (OSK) v Moravském Berouně, „že Trofejní oddělení (pán poručík Blaha) odvezl dvě osobní auta. Značka neznáma, poněvadž pán poručík auta odvezl aniž se hlásil v kanceláři.“

O dva dny později nahlásil Močička OSK v Moravském Berouně majetek německé armády zanechaný na útěku v katastru obce Stará Voda: „1. Auta: Značka Opel čís. WH 1343530, motor vybrán, karoserie značně poškozená, bez pneumatik; Čís. WH 671661, bez motoru, karoserie značně poškozená a bez pneumatik; Ford čís. WH 583362 bez motoru, karoserie poškozená a bez pneumatik; Spodní rám auta, motor úplně vybrán, bez disků a pneumatik, značka a čís. neznámo; Značka WH 664145 bez motoru a karoserie poškozená, vůz housenkovitý; Značka WH 166401, motor částečně vybrán, karoserie v zachovalém stavu; Značka WH 758362 bez motoru a pneumatik, karoserie částečně poškozena. – 2. Osobní vozy: M čís. 77308, motor částečně poškozen, bez pneumatik, karoserie v dosti dobrém stavu; DKW číslo neznáme bez motoru a pneumatik, karoserie velmi poškozena; IK – 75639 Trumpf motor částečně vybrán, bez pneumatik, karoserie poškozená. – 3. Polní pekárny: 2 elektr. pekárny bez pneumatik a vnitřní motoru; 1 elektr. michačka bez pneumatik a motoru. – 4. Střelivo: 25 panceřové pěsti, asi 50 kusů min, 3000 nábojů do pušky, menší počet granátů malého typu, 4 bedinky nášlapové miny a různé jiné střelivo neznámého typu. – 5. Vojenské součástky: 150 helmy, 130 plynových masek a různé součástky vojenské uniformy. – 6. 2 osobní civilní auta, odvezl pán poručík Blaha. – Žádám o brzké zničení neb odvezení střeliva. Vyzvání okresní správní komise abych střelivo uskladnil mimo obytné domy nemohu vyhověti poněvadž místnost mimo vesnici kde bych

střelivo měl uskladnit nemám. Střelivo je uskládněno v hasičce bez souladu tak že bez pyrotechnika s tím nemůžu nic dělati.“ O likvidaci střeliva byl 4. září prostřednictvím vojenského pověřence požádán pyrotechnik, o zajištěném majetku bývalé německé armády bylo 3. září informováno velitelství 7. pěší divize – intendance v Olomouci.

Funkce místopředsedy ve Staré Vodě byla ustavena až od 30. října 1945, vykonával ji Jan Hilšer. Ten, dle přípisu stanice SNB ve Městě Libavé ze 16. listopadu 1945, který cituje přípis Okresního národního výboru (ONV) v Táboře „přijel do Tábora 5. listopadu 1945 a chtěl si odvézt německého zajatce Josefa Jilga,¹⁰⁾ který t.č. byl zaměstnán jako dělník u rezníka Františka Mareše v Klokotech čp. 56, přesto že panu bezpečnostnímu referentu při ONV nebylo ničeho o tom známo a ani nebyly o tom uvědoměny respektive o to žádány příslušné úřady jako ONV a ruské velitelství“.

Podmínky pro odsun německých starousedlíků stanovil Dekret prezidenta republiky č. 27/1945 Sb. ze dne 17. července. Ti se museli obvykle do 48 hodin připravit na přesun z obce do sběrného tábora, ať už pěšky či na vozech.¹¹⁾ V době před odsunem upozorňoval v kázání superior P. R. Wagner dívky, aby se zdržovaly styků se ženatými muži a kvůli tomu se dostal do rozmlýšky s českým komisařem. Superior a později i ostatní starovodští kněží dostali tzv. zrovnoprávnění, tj. výjimku z nařízení Němcům, která je opravňovala k volnému cestování a k tomu, že nemuseli nosit označení „N“ jako ostatní Němci.¹²⁾

O počtu obyvatelstva ve Staré Vodě máme přesnou představu díky nařízení OSK v Moravském Berouně, na základě kterého sestavovaly jednotlivé stanice SNB na Libavsku seznamy „příslušníků německé národnosti“ v obvodě své stanice. Stanice ve Městě Libavé nahlásila, že ve Staré Vodě k 26. červenci 1945 je 77 mužů německé národnosti, 154 žen a 80 dětí do věku 14 let.¹³⁾ Tento stav se měl brzy změnit, 1. srpna totiž schválila Postupimská konference odsun německého obyvatelstva z našeho území, kteří ostatně pozbyli československé občanství již 20. listopadu 1938, jak je stanoveno ústavním Dekretem prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. ze dne 2. srpna.

A právě 2. srpna navštívili Starou Vodu olomoucký světící biskup ThDr. Stanislav Zela,¹⁴⁾ centrální ředitel Ústředního ředitelství arcibiskupských statků (ÚŘAS) Oldřich Grégr a šéf arcibiskupského stavebního úřadu Kašpar, aby posoudili stav kláštera. Setkali se s místním komisařem a jednali též na Okresní správní komisi (OSK) v Moravském Berouně.¹⁵⁾ Arcibiskup se rozhodl vyhlásit na obnovu starovodského kláštera mezi věřícími sbírku, vzápětí (5. srpna) přijal komisař Močička od arcibiskupské pokladny na opravu kláštera 20.000,- korun. O dva dny později sdělil biskupu Zelovi, že „při veškeré snaze

nemůže začít s pracemi, protože okresní správní komise v Moravském Berouně zaujala odmítavé stanovisko“. Po prozkoumání stavu starovodského kláštera 9. srpna se stavitel Jan Látal, národní správce firmy Kunz v Budišově, vyjádřil, že je třeba co nejrychleji začít se stavebními pracemi. Další jednání ve stejném obsazení se odehrála znovu na OSK v Moravském Berouně, kde je přijal předseda Pouzar, který nebyl opravě kláštera nakloněn. Močička na rozdíl od něj slíbil, že bude obnovu kláštera podporovat.

V té době starovodští obláti začali sami pociťovat, že v důsledku změněných poměrů nebudou moci ve Staré Vodě zůstat. Ke konci srpna se arcibiskup Prečan vyjádřil kladně k případnému nástupu kongregace bratří těšitelů z Getsemany. Zatím se měl o řádový majetek oblátů postarat ve spolupráci se Zemským národním výborem (ZNV) v Brně komisař arcibiskupského ordinariátu. Jeho jméno oblátům sdělila arcibiskupská konzistoř 17. srpna, pro celé pohraničí jím byl ustaven P. Stanislav Svoboda,¹⁶⁾ revident arcibiskupské konzistoře. Obláti mohli sami navrhnout konzistoři českého člena řádu nebo světského kněze či dokonce důvěryhodného laika, který by v zastoupení P. Svobody mohl převzít správu řádového jmění ve Staré Vodě.¹⁷⁾ Navrhli pana Aloise Kropáče,¹⁸⁾ bydličního ve Staré Vodě.

K 23. srpnu bylo k dispozici na opravu kláštera prvních 120.000,- Kčs, jak oznámil farní úřad ve Staré Vodě, arcibiskup mínil přispět nejméně sto tisíci korunami a doufal, že sbírky vynesou stejně tolik. Prosil ředitele ÚŘASu, aby se s pracemi brzy začalo a aby byl zainteresován i Státní památkový úřad (SPÚ) v Brně. „Zanikne-li klášter, bude ohrožen i sám kostel, který je přece vzácnou uměleckou památkou.“¹⁹⁾ ÚŘAS na urgenci arcibiskupa z nějakých důvodů nereagoval a v listopadu byl vzhledem k blízké zimě nucen P. J. Zwerenz s muži z Vojnovic zhotovit nad kanceláří v klášteře nouzovou střechu.

Olomoucká konzistoř soustřeďovala soupisy válečných škod, ze Staré Vody přišlo hlášení 25. října, škody na kostele byly vyčísleny takto: okna Kčs 5.000,-, dveře a jiné menší opravy 500,-, žlaby 5.000,-. Škody na kaplích: poškozené lavice, oltáře, sochy Kčs 15.000,-. Zničené kostelní prádlo mělo hodnotu Kčs 15.000,-, tři kalichy Kčs 7.000,-. Zabrané chudinské jmění farní osady Stará Voda a Vojnovice činilo Kčs 13.495,20, tj. celkem Kčs 60.995,20. Dále byly uvedeny čtyři zabrané zvony (celková váha 632 kg), jejichž cenu nebylo možné zjistit, protože chyběly doklady.²⁰⁾ V říjnu žila farnost růžencovými pobožnostmi, koncem roku se pro bohoslužby všedního dne zařídila kaple sv. Josefa v ambitu.

Patnáctého září vyšel Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku. Např. v paragrafu dvě se ukládá, aby

majetek nepodléhající konfiskaci byl majitelům ponechán, chráněn před rozkrádáním a zavlékáním a zajištěn tak pro Němce pro jejich odsun. Praxe však byla jiná.

1) Neuvedeno pod jakým, snad klášterním, jehož schodiště mělo více stupňů, kostel jen jeden. Poprvé cenné předměty obláti zazdívali ze strachu před německou armádou 28. září 1938.

2) Losert, Adolf: *Wallfahrtsort „Sankt Anna“ Altwasser und seine Geschichte. Beyreuth, vl. n. 1980(?)*. I dále.

3) SOkA Olomouc (dále jen SOKAO), M 1–30, ONV Olomouc-venkov, 1945–1949, inv. č. 126, II, Tabelární přehled škod způsobených válkou dle obcí okresu Moravský Beroun, 1945, karton 226, tam uvedena u vlastníka Němce Šifnera Jana(!) škoda na obytném stavení 32.000,- a škoda na chlévu 6.800,- (vlastník Šifner Jan, tj. Johann Schiffner), s poznámkou „v majetku též 12 ha“. Jako další poškozený uveden i Josef Morbitzer.

4) Tamtéž, u kláštera poznamenáno: „jednopatrová budova, úplně vyhořelá, škoda vyčíslena na 527.328,-, v majetku má 8 ha“.

5) Dle pamětníka Vítězslava Kubly se knihy z kláštera házely ven. Knihovna obsahovala dle arcibiskupského kroměřížského archiváře ThDr. Aloise Richtera na šest tisíc svazků, část fondu tvořily odkazy a pozůstalosti, např. v červenci 1942 odkázal klášteru svou knihovnu P. Alois Svoboda, příznivec Staré Vody, někdejší farář v blízkém Podlesí. – Z klášterní knihovny (dle razítka) pochází např. třetí svazek Gregora Wolného „*Církevní topografie Moravy*“. Zachránil ji Josef Kern z Barnova a později se dostala do majetku Františka Šustka ve Spálově. 5. května přišel spálovský učitel František Šustek s Antonínem Brňákem do Staré Vody, aby získali seznamy studentů a třídní knihy piaristického gymnázia pro připravovanou publikaci. Třebaže vše shořelo, přítomný kněz jim ukázal zakládací listiny i archiválie, které neshořely, jelikož byly uloženy ve sklepech. Po prohlídce kláštera 14. května 1946 upozornil ThDr. A. Richter, že starovodské inventáře za osvobozovacích bojů shořely a doporučil, aby všechny inventáře měly duplikáty uložené v konzistorním archivu. Zemský archiv v Opavě (dále jen ZAO), pobočka Olomouc AO, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039. I dále.

6) Arcibiskup Prečan tehdy ještě sídlil ve své rezidenci na Svatém Kopečku. – Více o kněžích (oblátech) i o postupu oprav kláštera viz Krejčová, Jana: *Působení otců oblátů Marie Neposkvrněné ve Staré Vodě. (14. září 1930 – 13. září 1946)*. Rukopis.

7) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 22 793, sign. ÚČ 61, Korespondence o úhradě válečných škod a opravách kláštera ve Staré Vodě, 1945–1947, karton 3040. I dále.

Těž ZAO, pobočka Olomouc, AO, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039.

8) Velitelství národní bezpečnostní stráže ve Městě Libavé bylo požádáno Okresní správní komisí v Moravském Berouně k vydání sdělení k jeho osobě. Emil Močíčka, narozen 17.(!) září 1900 v Kněžpoli, okres Uherské Hradiště, „byl soudně trestán v roce 1923 pro krádež. Od té doby choval se bezvadně až dosud.“ SOKAO, M 1–30, Okresní národní výbor Olomouc-venkov, 1945–1949, inv. č. 111.1, Personální spisy místních správních komisí Barnov, Nová Ves nad Odrou, Čermná, Keprtovice, Luboměř pod Strážnou, Město Libavá, Milovany, Olejovice, Rudoltovice, Smilov, Stará Voda, Velká Střelná, Vojnovice, Zigartice, 1945–1946, karton 204. – E. Močíčka je pohřben na Svatém Kopečku, na jeho pomníku je datum narození 14.(!) září 1900, úmrtí 11. dubna 1970. – Všechny citace jsou ponechány v původním znění, neboť jejich jazyk nám přibližuje tehdejší dobu.

9) SOKA Bruntál, Okresní národní výbor Moravský Beroun, 1945–1949, Písemnosti z let 1946–1948, kdy byly spisovány škody způsobené sovětskou a americkou armádou (odebrané Rudou armádou bez zaplacení).

10) J. Jilg žil se svou rodinou ve Staré Vodě č. 33.

11) Viz Krejčová, Jana: *Stará Voda. Stručný průvodce poutním areálem.*

12) Losert.

13) SOKA Bruntál, Okresní národní výbor Moravský Beroun, 1945–1949, karton 31.

14) Msgre ThDr. Stanislav Zela, narozen 12. července 1893 v Horních Nětčicích (farnost Soběchleby), na kněze vysvěcen 5. července 1917, biskupem konsekrován 14. září 1941, zemřel 6. prosince 1969 v Radvanově u Tábora.

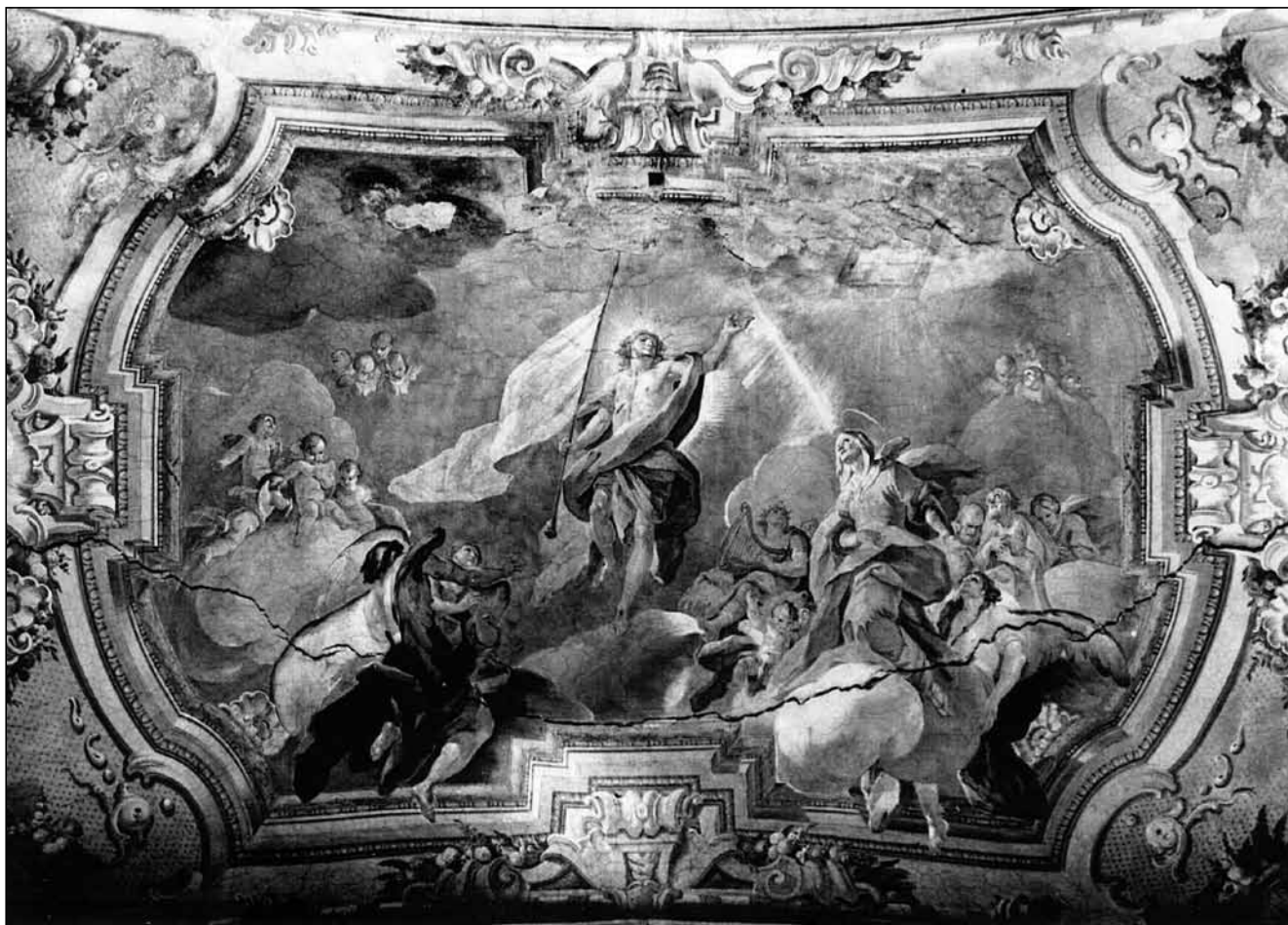
15) ZAO, pobočka Olomouc, AO, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039. I dále.

16) P. Stanislav Svoboda, narozen 16. dubna 1913 v Čelčicích (farnost Klenovice na Hané), ordinován 1938, v letech 1945–1951 byl revidentem arcibiskupské konzistoře, zemřel 26. března 1975.

17) Arcibiskupský archiv Olomouc (AAO), karton A 247, i dále.

18) Manželé Kropáčovi zůstali oblátům věrni a do-sloužili poslednímu provinciálovi P. Janu Václavu Strakovi, OMI (narozen 1916(?), zemřel 2. ledna 1970 v Kájově u Českého Krumlova).

19) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 22 793, sign. ÚČ 61, Korespondence o úhradě válečných škod a opravách kláštera ve Staré Vodě, 1945–1947, karton 3040. Těž ZAO,

Freska Johanna Kleina z roku 1767 Sv. Anna uctívá Vítězného Krista. Foto archiv SZM Opava, stav kolem r. 1930. Již tehdy se klenbou presbytáře táhla výrazná trhlinka, připomínaná ještě i r. 1951. Dnes se jeví výrazná potřeba presbytář stáhnout, freska je zničená.

pobočka Olomouc, AO, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039. Sběrka byla vypsána 12. září v *Actech Archiepiscopalis Curiae Olomucensis (Acta ACO)*, č. 8/1945.

20) SOKAO, O 7–27, FÚ Stará Voda, Korespondence s konzistory, 1927–1946, karton 6. Poměry na celém Libavsku (s výjimkou Staré Vody) jsou zpracovány v práci J. Krejčové: *Libavsko v letech 1945–1968 s přihlédnutím k osudu církevního majetku*. Rukopis 2007.

1946

Hned 2. ledna upozornil P. Wagner biskupa ThDr. Zelu na špatný stav kláštera a navrhl mu, aby byly ze Staré Vody odvezeny některé cenné věci, především mešní roucha a chórový plášť, starý misál s kováním, zakládací listiny a stará klášterní kronika. Již v roce 1936 se jednalo o převezení lichtensteinských mešních rouch do diecézního muzea v Olomouci, jelikož roku 1935 byla ze Staré Vody odcizena jiná historicky cenná paramenta.¹⁾

Také arcibiskup Prečan upozornil ÚŘAS na vážnost stavu kláštera a na to, že mu na jeho zprovoznění velmi záleží. Nicméně ústřední ředitelství teprve 28. ledna informovalo SPÚ v Brně o poškození kláštera, náklady na rekonstrukci odhadovalo na tři miliony korun.²⁾ Týž den na místě provedli šetření ředitel ÚŘASu O. Grégr a stavitelé Kašpar (šéf stavebního úřadu ÚŘASu) a Fr. Látal. „Z jednání bylo zřejmé, že jeví se nutným, aby ještě před započítím stavebních oprav byla změněna duchovní správa za českou, která by se již starala o opravy a mohla by velmi prospěšně zasahovati do celého řízení.“ O dodání kulatiny (asi 200 m³).³⁾ a o dodání fotografií a pohlednic kláštera byla požádána i OSK Moravský Beroun.⁴⁾

Výnos sbírky vypsané na obnovu kláštera v předešlém roce činil 42.480,50 Kčs, starododští farníci přispěli na opravu kláštera částkou 831,- korun.⁵⁾

Konzistoř stále uvažovala o převzetí poutního místa ve Staré Vodě kongregací těšitelů z Getsemany⁶⁾ a proto se 21. února dotázala P. Josefa Litomiského, CCG,⁷⁾ jejího generálního superiora v Praze, zda lze umístit ve Staré Vodě alespoň jednoho kněze, což P. Litomiský přislíbil od dubna. Počátkem dubna měla být požádána MSK ve Staré Vodě, aby po dobu oprav byla klášteru přidělena některá usedlost, kde by mohli bydlet příslušníci nového českého řádu. Ještě 25. dubna zástupce řádu ve Staré Vodě nebyl, protože ředitelství žádalo P. Litomiského, aby se tento dostavil.⁸⁾ Až 15. května, kdy se opět ředitelství dotazovalo P. Josefa Lysáka, zda se již ve Staré Vodě ubytoval, je jasné, že do Staré Vody nějaký těšitel dorazil.⁹⁾

Rozpočet na obnovu kláštera byl sestaven koncem března, v první etapě se mělo prostavět

dva miliony korun, z toho půl milionu do září a dalšího půl milionu do konce října. Počátkem dubna opět ústřední ředitelství jednalo se SPÚ v Brně a OSK v Moravském Berouně. SPÚ v Brně byl požádán o subvenci, kterou 29. května přislíbil navrhnout.¹⁰⁾ Dle zprávy ThDr. A. Richtera arcibiskupu Prečanovi byly v klášteře obyvatelné pouze refektář s poškozenými freskami a několik místností, vše v přízemí. Jiné místnosti vyhořely, v železné pokladnici ohni odolal pozlacený pektorál a dva zlaté prsteny. Z klášterní kaple zůstal pouze obraz Ecce Homo, který si po požáru vzal do svého pokoje P. J. Zwerenz.¹¹⁾ Kostel byl v pořádku, ale ambit měl porouchanou střechu a poškozena byla také kaple sv. Vendelína.

V souvislosti s opravou kláštera a novou úpravou prostranství, na kterém byly postaveny kramářské boudy, se řešil i vzhled samotných krámků.¹²⁾ Tolik diskutovaná otázka sklonu střechy kláštera byla nakonec rozhodnuta ve prospěch původního Tencallova řešení.¹³⁾ OSK v Moravském Berouně byla ochotna podpořit obnovu kláštera 15 až 20 % nákladů. Dřevo, které zakoupila správa kláštera již před čtyřmi lety, bylo dosud uskladněno u stolaře Johanna Hösche v Podlesí.

O Velikonocích se téměř všichni obyvatelé obce objevili u zpovědi a svatého přijímání. Po Velikonocích komisař s obyvateli vyklidili veškerou suť z prvního poschodí a podstřeší kláštera, za což dostali od MSK proplaceno 20.000,- korun. Od počátku května přicházeli do Staré Vody jednotlivě i v malých procesích poutníci, na svátek sv. Anny proudily do Staré Vody již davy poutníků, mši svatou tehdy sloužilo patnáct kněží,¹⁴⁾ poutní sezona trvala jako obvykle do konce září.

Počátkem června byly na klášteře hotovy nejnnutnější zednické, tesařské a pokryvačské práce a zajištěny klenby. Rozpočty se musely znovu propočítávat a upravovat, SPÚ v Brně počítal s jedním milionem korun. Ministerstvo školství a osvěty uvolnilo 10. července na opravu válečných škod na klášteře ve Staré Vodě částku 250.000,- Kčs s podmínkou, že opravy budou provedeny podle pokynů SPÚ v Brně. Nutné povolení ke stavbě vydala OSK v Moravském Berouně teprve 17. července, přestože se na opravě kláštera již pracovalo.¹⁵⁾ Ještě v červenci přidělilo také Ministerstvo techniky na opravu kláštera 2 000 kg železa.¹⁶⁾

V době, kdy byly zednické práce na klášteře téměř hotové a tesařské v plném proudu, všechen materiál připraven a nařezán,¹⁷⁾ schválila 17. září vláda republiky s platností k 1. říjnu zřízení Vojenského výcvikového tábora Moravský Beroun, který nahradil původně zamýšlený vojenský výcvikový tábor na Pradědu. Ústřední ředitelství arcibiskupských statků se tuto skutečnost dozvědělo až z důvěrného sdělení brigádního generála J. Němečka

z 30. října,¹⁸⁾ přestože se opakovaně dotazovalo na ONV i na MNO, zda má být pokračováno v pracích na klášteře, když má být v okolí Staré Vody zřízen vojenský prostor. Ještě v říjnu se vyjádřil předseda ONV v Moravském Berouně v tom smyslu, že ministr národní obrany generál Ludvík Svoboda prohlásil, že „na klášteře a kostele ve Staré Vodě nemá Ministerstvo národní obrany zájem a poutě se mohou odbývat jako dříve. Stavbu je tedy možno dodělat.“¹⁹⁾ Dne 15. října 1946 tedy bylo zřízeno velitelství Vojenského výcvikového tábora Moravský Beroun se sídlem ve Městě Libavě²⁰⁾ a vzhledem k tomu generál Němeček žádal o zastavení opravných prací na obnově kláštera ve Staré Vodě.²¹⁾

Olomoucká konzistoř však dosud nebyla nikým o této skutečnosti informována, proto si na svém ústředním ředitelství vyžadovala o nové situaci zprávu, jak vyplývá z přípisu z 31. října. Skončení prací na klášteře oznámilo ústřední ředitelství konzistoři až 9. listopadu, když už předtím 5. listopadu požádalo „z příkazu vyšších míst“ stavitele Látala o zastavení veškerých prací.²²⁾ Ústřední ředitelství sdělilo Ministerstvu národní obrany 12. listopadu, že podle došlých účtů výlohy na opravu kláštera dosáhly 246.777,60 Kčs, v případě použití budovy pro armádu žádalo, aby ta dala udělat krov a provizorně zakryla střechu, na kterou byl materiál připraven.²³⁾ Koncem listopadu se ústřední ředitelství přesvědčilo o tom, že se v opravách nepokračovalo, přes zimu proto stavba hrozila promoknutím a promrznutím. Požádalo ONV, aby u ministerstva zjistil „definitivní úmysly s tímto poutním místem. V případě, že objekty zůstanou i nadále jako poutní místo, jsme ochotni ihned zařídit pokračování v opravných pracích.“²⁴⁾ Ale ani tato velkorysá nabídka nebyla vyslyšena, uvolněný obnos určený na opravu válečných škod na klášteře ve výši 400.000,- Kčs měl být do 12. prosince vyčerpán, což se nepodařilo. V samém závěru roku Zemský národní výbor v Brně pozastavil poukázání 75.000,- Kčs určené na opravu kláštera a také obecné školy ve Staré Vodě.²⁵⁾

Informace o vzniku vojenského tábora pronikla rychle na veřejnost. Již 24. října prosil farář v Novém Hrozenkově P. Augustin Spurný²⁶⁾ konzistoř o sdělení, „co je pravdy na tom, že v pohraničí se vyklizuje z vojenských důvodů větší počet obcí, jako Město Libavá, Jestřabí a podobně“. Chtěl se vypravit do „pohraničí a nějakým způsobem si zajistit kostelní zařízení.“²⁷⁾

Možnost přesunu doporučil konzistoři na žádost P. A. Spurného budišovský děkan a libavský farář P. Karel Kolsdorf²⁸⁾ již 6. listopadu. Mezi kostely, které budou zrušeny a likvidovány(!) uvedl i kostel sv. Jakuba Většího a sv. Anny ve Staré Vodě. P. Spurný byl následující den, tj. 7. listopadu, konzistoři zplnomocněn k zajištění církevního

majetku ve vysídlované oblasti. Konzistoři se opět připomenul 20. listopadu. Tehdy prosil o to, aby měl jako první právo na jmenované předměty, z nichž ze Staré Vody byly uvedeny věžní hodiny a „o jiné kousky, jako obraz apod.“²⁹⁾ Ještě týž den dostal povolení k zajištění hodin. Největší část církevního inventáře P. Spurný převezl do Hrozenkova z kostela sv. Mikuláše v Rudoltovicích. O půl roku později, tj. 11. července 1947, se konzistoři přiznal, že opomněl seznam doplnit o starý koberec ze Staré Vody o rozměru tři na čtyři metry.³⁰⁾

Každý nový uživatel přesunutého majetku byl vůči konzistoři povinen pořádit seznam odvezených věcí, ve kterém kromě jiného měl být označen jejich stav, místo odkud byly odvezeny a místo kde byly uloženy. „Odvezených předmětů smí býti užíváno, uživatel však je povinen udržovati je v dobrém stavu“, stálo v každém povolení.

Dne 14. prosince se v sousedních Vojnovicích konalo jednání se zástupcem Ministerstva zemědělství Františka Zahradníčka o vysídlení Staré Vody, kterému byl přítomen i plk. Jan Kotrs, první velitel Vojenského výcvikového tábora Moravský Beroun.³¹⁾

Konec roku byl stále poznamenán hořkostí

Varhany firmy Rieger Krnov z r. 1903. Soukromý archiv.

odsunutých oblátů, kteří byli osočeni z nepatřičných výroků v době okupace a navíc jim nebylo dovoleno odvést si s sebou skrovný majetek. Všichni se nechali odsunout ne do Německa, ale do Rakouska.

Rokem 1946 zanikla starovodská farnost.³²⁾ Češi, kteří se do obce nastěhovali po odsunu Němců či ještě před odsunem, museli po roce 1945 ze Staré Vody odejít. Dostali náhradu za osev a náhradní bydlení mimo vojenský újezd. Po jejich vystěhování prodávala armáda jednotlivá obydlí, hospodářské budovy i kolej na bouračku za pár set korun.³³⁾

1) ZAO, pobočka Olomouc, AO, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039. Věci převzal do úschovy 18. března 1946 notář metropolitní kapituly P. Jan Sigmund, poté ThDr. Alois Richter, arcibiskupský archivář a nakonec Ludvík Haluša, dómský bonifant. ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579. – Více viz Krejčová, J.: *Osudy církevního majetku pocházejícího z kostela sv. Jakuba Většího a sv. Anny ve Staré Vodě*. Rukopis. – P. Jan Sigmund, narozen v Dolanech 30. ledna 1888, ordinován 1910, kapitulní sekretář, notář, hospodářský rada Metropolitní kapituly, nesídelní kanovník.

2) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 22 793, sign. ÚČ 61, Korespondence o úhradě válečných škod a opravách kláštera ve Staré Vodě, 1945–1947, karton 3040.

3) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409.

4) ZAO, pobočka Olomouc, AO, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039.

5) SOKAO, O 7–27, FÚ Stará Voda, Korespondence s konzistory, 1927–1946, karton 6.

6) ZAO, pobočka Olomouc, AO, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039.

7) P. Josef Litomiský, CCG, zakladatel a generál kongregace bratří těšitelů z Gethseman, narozen 2. března 1888 v Hořiněvsi, zemřel 6. června 1956 v Praze, kde je na Vyšehradě pochován. – ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579. I dále.

8) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409.

9) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579. – O kongregaci těšitelů víme, že v červenci 1947 byl ustaven P. František Horák(?) III. koope-

rátorem v Mor. Ostravě-Nové Vsi. Těšitelé tehdy vykonávali duchovní správu v blízké nemocnici v Zábřehu.

10) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409; ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579.

11) ZAO, pobočka Olomouc, AO, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039. I dále. – V první části našeho textu opravujeme zde popis interiéru klášterní kaple, viz „*Stará Voda. Stručný průvodce poutním areálem*“. V nedávno vydané práci Machala, Jindřich: *Kronika Libavska*. Danal, Olomouc 2007 je totiž publikovaná čitelná fotografie kaple. Machalova práce je přínosná právě pro některé staré fotografie, které snad pocházejí z autorova(?) majetku. Klášterní kaple je tedy ve výklenku na levé straně opatřena vitrážovým oknem s motivem sv. Augustina, jak je potvrzeno i nápisem Sct. Augustin O. P. N. (Ora pro nobis, tj. Oroduj za nás). Její výzdoba byla doplněna dvěma oválnými obrazy: Sv. Josefem s Ježíškem v náručí a Sv. Janem Nepomuckým. – V první části našeho textu došlo ještě k omylu v soupisu odsouvaných obyvatel. Seznam doplňujeme o sedm rodin odsunutých v průběhu srpna 1946 (tj. 30 obyvatel). Součet potom dá osmdesát rodin, což je 320 osob.

12) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409.

13) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579. I dále.

14) Více o poutích viz Krejčová, J.: *Poutě do Staré Vody u Libavé ke sv. Matce Anně Starovodské, uctíváné v kostele sv. Jakuba Většího a sv. Anny*. Olomouc, Burian a Tichák 2003.

15) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409.

16) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579; ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 22 793, sign. ÚČ 61, Korespondence o úhradě válečných škod a opravách kláštera ve Staré Vodě, 1945–1947, karton 3040.

17) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579.

18) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579. Dále i ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4,

Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409.

19) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579.

20) Konečný, Martin: *Vývoj vojenských výcvikových prostorů v příhraničních oblastech s důrazem na VVP Libavá*. Bakalářská práce b.d. (Dále jen Konečný.)

21) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579. I dále.

22) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409. I dále.

23) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579. I dále.

24) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS, nefóliováno. I dále. – Za laskavé upozornění děkuji panu Stanislavu Lapčikovi.

25) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579.

26) P. Augustin Spurný, arcibiskupský rada, narozen 12. července 1903 v Třebčíně (farnost Slatinice), ordinován 5. července 1929, v Novém Hrozenkově působil v letech 1940–nejméně 1973, zemřel 9. října 1993 na Moravci. P. Spurný měl zájem o předměty pro zatím nepostavený filiální kostel v Karolině, farnost Nový Hrozenkov. Ten byl vybudován až v roce 1997, 12. července ho posvětil olomoucký arcibiskup Jan Bosco Graubner a zasvětil ho P. Marii Karmelské.

27) Všechny písemnosti týkající se přesunu církevního majetku z Libavska (označovaného tehdy jako „pohraničí“), pocházejí z konzistorního archivu. Odtud pocházející informace dále nebudeme v poznámkách uvádět. Transfery z ostatních kostelů a kaplí Libavska se zabývá práce J. Krejčové: *Libavsko v letech 1945–1968 s přihlédnutím k osudu církevního majetku*. Rukopis 2007.

28) P. Karel Kolsdorf, narozen 1. července 1874 v Bojkovicích na Slovácku, vysvěcen 1892, zemřel 5. března 1954 v blízkých Norberčanech. Na vlastní přání byl 9. března pohřben v Moravském Berouně. Místo, kde byl uložen k věčnému odpočinku, bylo v 70. letech zplanýrováno.

29) Již v červenci roku 1934 nebyly kostelní hodiny zcela v pořádku. V korespondenci se nikdy neuvádí, zda v případě hodin jde o ciferník či o hodinový stroj. O starovodských hodinách je dále zmínka v souvislosti s Hrabyní, viz rok 1947.

30) Předměty ze starovodského kostela nejsou či nebyly jen v místech, která o ně žádala, ale též na jiných. O tom více Krejčová, Jana: *Osudy církevního majetku pocházejícího z kostela sv. Jakuba*

Většího a sv. Anny ve Staré Vodě. Rukopis 2006.

31) Konečný.

32) *Katalog cleri 1949*. – Poslední starovodskou varhanicí byla Adolfiná Jahnová.

33) O počtu obyvatelstva Staré Vody máme představu ze Zprávy Státního úřadu statistického Republiky československé, řada D, č. 17-22, r. XXVII (1946), Seznam obcí v zemi Moravskoslezské podle stavu z prosince 1945 (SOKAO, Š 1–7, ONV ve Šternberku, (1921) 1945–1960, inv. č. 265, OSK ve Šternberku, 1945–1946, karton 8), kde je k roku 1930 uvedeno 327 obyvatel a k roku 1945 313 obyvatel.

1947

Tento rok byl v přesunu církevního majetku z libavských kostelů a kaplí do vnitrozemí ve znamení vysoké aktivity. Méně se v tomto ohledu dělo ve Staré Vodě, jejíž kostel hodlala armáda využívat pro vojenskou duchovní správu. Přesto např. z poznámek konzistoře víme, že farní úřad v Polkovicích¹⁾ jí zaslal potvrzení o převzatých kusech inventáře ze Staré Vody, věc je nadepsána: „Kostelní prádlo z opuštěného kostela“. Také P. František Sečkař z Jiříkova²⁾ snad něco ze Staré Vody přebíral, svědčí o tom poznámka „S. V.“ na rubu jeho potvrzení o převzetí betlému pocházejícího z Milovan.

Na konzistoř se 27. ledna obrátil Římsko-katolický městský farní úřad u Blahoslavené Panny Marie v Kroměříži³⁾ se žádostí o pokyn, zda je možno i nadále konat procesí do Staré Vody, zda vůbec mají být ještě konány svatoanenské poutě a kam a zda mají být kroměřížskými odvezeny sochy, které ve Staré Vodě poutníci z Kroměříže postavili. Připomeňme, že se jednalo se o kamennou sochu sv. Anny z roku 1893 a její repliku z roku 1919, které byly postupně postaveny na Anenském kopci nad Starou Vodou. Svůj dotaz zopakoval farní úřad ještě 22. března, ač mu bylo 10. března konzistoří odpovězeno v tom smyslu, že poutě přestanou, jelikož se starovodský kostel ocitl ve vyklizené oblasti a duchovní správa se tam nevykonává. Zájem o sochy měl oznámit konzistoři, což ostatně již provedl. K jejich transferu však tehdy ještě nedošlo. Na Kloboukův dopis z března konzistoř reagovala ještě jednou 16. června takto: „K tamnímu podání sdělujeme, že kostel ve Staré Vodě i s okolím bude zachován, takže církevnímu majetku v této oblasti nehrozí nebezpečí. Není proto třeba odvážeti tento majetek jinam. Podle ústního sdělení budou i pouti k sv. Anně dovoleny.“ Následně prof. P. František Černý⁴⁾ podal posledního července o provedené pouti kroměřížských do Staré Vody konzistoři zprávu.

Ze Staré Vody byl pro nemocniční kapli ve Vsetíně přijat 3. února katechetou P. Oldřichem Blažkem⁵⁾ I. díl Agendy. Zájem o roucha a baldachýn ze zrušených kostelů na Libavsku projevil 10. března

herčivaldský provisor P. František Přecechtěl,⁶⁾ konzistoř mu 24. března přidělila baldachýn z majetku kostela ve Staré Vodě.

Zájem ústředního ředitelství o osud kláštera trval, dotázal se na to 3. února a znovu 11. února a 19. března Vojenské stavební správy ve Městě Libavé a upozornil, že v případě nedokončení obnovy hrozí této památce zkáza a také připomenul, že Státní památkový úřad má na zachování kláštera eminentní zájem.⁷⁾ Proinvestováno bylo 250.000,- Kčs. Stavitel Látal dosud nedostal celý svůj honorář, čas od času se v této věci ústřednímu ředitelství připomínal. To upravilo účet vystavený 21. října 1946 firmou Látal na 181.774,50 Kčs, poukázáno bylo 18. prosince 62.500,- Kčs, ONV v Moravském Berouně⁸⁾ měl proplatit 74.058,60 Kčs (náhrada válečných škod), což celkem činilo 136.558,60 Kčs. Zbytek, tj. 45.215,90 Kčs, ředitelství poukázalo 12. března 1947. Tímto byl dluh vyrovnán.

Sbírký na opravu kostela ve Staré Vodě ve výši 7.636,- Kčs a na opravu kláštera ve výši 1.234,- korun, byly uloženy u libavského faráře P. K. Kolsdorfa, který tuto skutečnost sdělil 14. března ústřednímu ředitelství. Obě částky převzal svého času od bývalého starovodského administrátora P. Johanna Zwerenze. Ústřední ředitelství se stále ve věci zachování kláštera dožadovalo odpovědi od ONV, přes urgence stále nemělo definitivní rozhodnutí, má-li se ve stavbě pokračovat či nikoliv. Stavba totiž nebyla zařazena do operativních plánů rozestavených staveb. ONV konečně oznámilo 20. března ústřednímu ředitelství, že Zemský národní výbor (ZNV) v Brně poukázal 30. prosince 1946 pro Národní výbor(!) ve Staré Vodě na opravu kláštera a obecné školy 75.000,- Kčs, ale než byla částka poukázána, vyžádal si od Ministerstva národní obrany zprávu o tom, co se s klášterem stane v důsledku záboru oblasti pro vojenské účely. Teprve po jeho odpovědi měla být zpráva poslána k rozhodnutí a poukázání částky.

Stavitel Látal znovu 2. května žádal o doplatek za práce provedené na klášteře. Ve svém dopise mj. uvedl, že správu obce Stará Voda převzala 1. května vojenská správa ve Městě Libavé (komisař Močička a MSK fungovali jako dříve). Dlouho očekávanou částku 75.000,- Kčs, určenou k úhradě nákladů spojených s opravou kláštera a obecné školy, poukázal ZNV v Brně až počátkem května,⁹⁾ 74.000,- Kčs měl dostat stavitel Látal, čímž měl být dluh smazán. Ovšem ještě 21. června muselo ústřední ředitelství vyzývat MSK ve Staré Vodě aby vyplatila dlužný obnos 74.000,- Kčs přímo staviteli Látalovi, nicméně ten musel 27. června poslat ústřednímu ředitelství další upomínku. Nakonec mu bylo zapláceno až počátkem července 1947 a tahanice tak konečně skončily.¹⁰⁾

Bohužel, mezitím 2. března 1947 zemřel příznivec a budovatel Staré Vody, olomoucký arcibiskup

Leopold Prečan. Na jeho místo v květnu 1948 nastoupil ThDr. PhDr. Josef Karel Matocha.¹¹⁾ V dubnu byl správou starovodské farnosti, do které patřily i sousední Vojnovice (Kriegsdorf), pověřen provisor, jímž byl ustaven Msgre Karel Kolsdorf, budišovský děkan a libavský farář, kterého po jeho penzionování nahradil jeho kaplan P. Josef Nakládal.¹²⁾ O kongregaci těšitelů, která měla nahradit řád oblátů, se již dále nevyskytují žádné zprávy, což je vzhledem ke vzniku VVT pochopitelné.

K budoucnosti kostela ve Staré Vodě se konečně 15. května vyjádřilo MNO ve svém dopise ústřednímu ředitelství: „Kostel ve Staré Vodě bude nadále sloužit svým účelům jako poutní místo, proto ze strany vojenské správy není námitek, aby se pokračovalo v zajišťovacích a opravných pracích, neboť klášter jako historická památka zůstane zachován, ale neobydlen.“¹³⁾

Přesto přesun církevního majetku, i když zdaleka ne v takové míře, jako tomu bylo u jiných kostelů Libavska, pokračoval. Farnímu a poutnímu kostelu Nanebevzetí P. Marie v Hrabyni byly ze Staré Vody 18. května přiděleny zpovědnice, komže a rochety pro ministranty a kostelníka, alby a rochety kněžské, oltářní plachty a věžní hodiny, 16. června vyzývala konzistoř farní úřad, aby si přijel pro dvě těžké zpovědnice, z nichž jedna byla velmi poškozená, o hodinách se měly dohodnout podrobnosti, ovšem 22. září byly ještě tyto přichystané a neodebrané věci na konzistoři.¹⁴⁾

Dalším místem, kde skončily některé předměty ze Staré Vody, je farní úřad v Moravském Berouně, jak víme ze zápisu v konzistorní knize přijaté korespondence ze 30. června 1947, kde stojí zapsáno: „FÚ Moravský Beroun, církevní majetek ze Staré Vody“ a záznam z 22. září 1947: „Všimnout si: M. Beroun má předměty z ONV (St. Voda)“. Bohužel předchozí moravskoberounský duchovní správce P. Oldřich Máša nepřipouštěl, že by něco ze Staré Vody v Moravském Berouně bylo. Jisté je, že tam směřoval církevní majetek i z jiných libavských kostelů, který se tam dochoval.¹⁵⁾

Dne 24. července sdělil MNV ve Městě Libavé(!) ústřednímu ředitelství, že obec Stará Voda byla úplně vysídlena pro vojenské účely a konfiskovaný majetek je pod dozorem vojenské správy.¹⁶⁾ Nicméně do Staré Vody přijelo na svatoanenskou pouť množství poutníků. O událostech druhé poloviny roku nemáme zpráv.

1) Děkanství Přerov, farní kostel sv. Bartoloměje. Tehdy tam byl farářem P. Josef Složil, narozen 8. května 1893 v Radslavicích, ordinován 1917, zemřel 18. prosince 1973. – Poznámka nese datum 18. ledna 1947.

2) Děkanství Bruntál, farní kostel sv. Archanděla Michaela. P. František Sečkář, narozen 1. ledna 1918

v Louce u Hodonína, vysvěcen 1943, zemřel 30. května 1979.

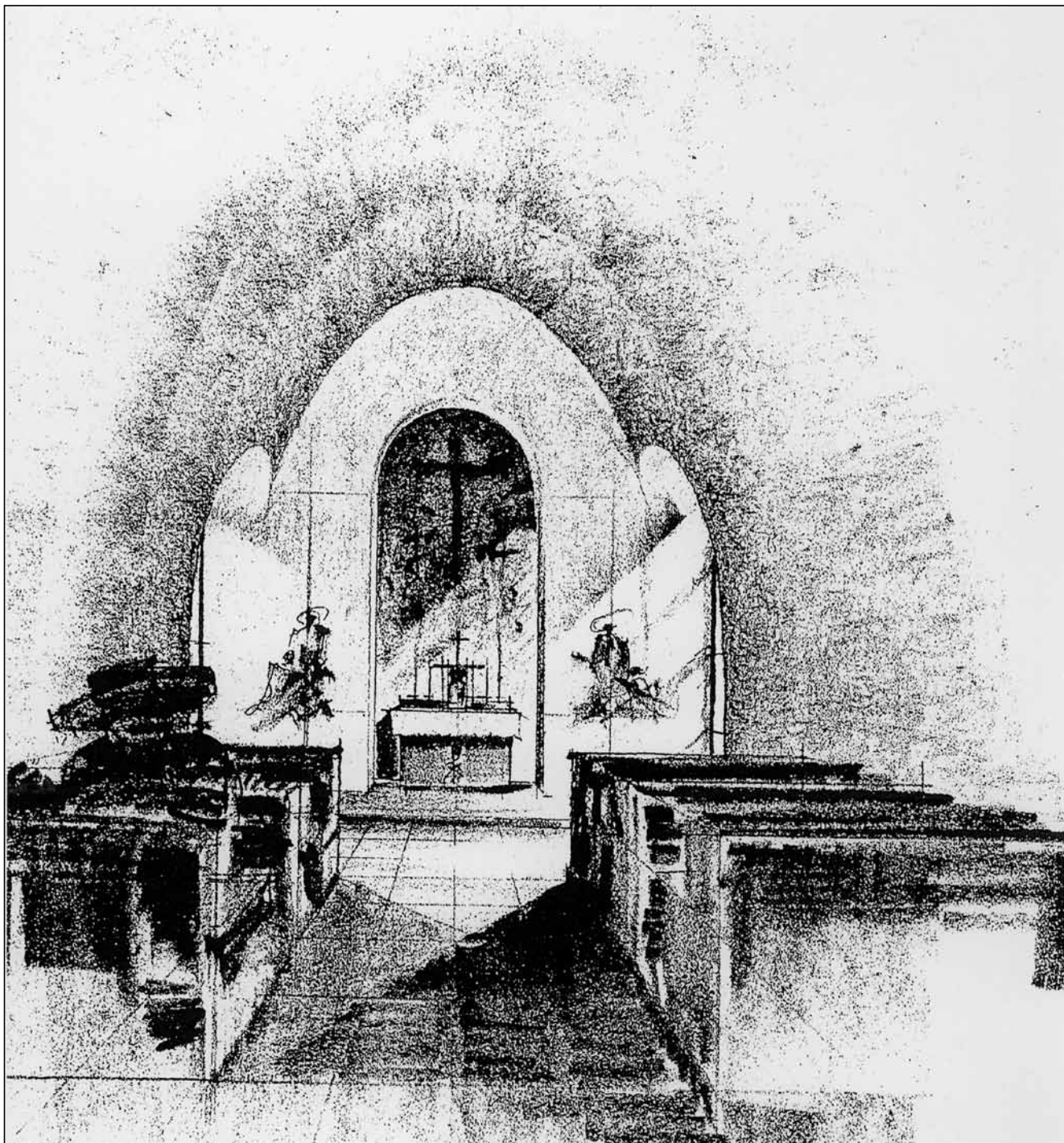
3) O poutích z Kroměříže do Staré Vody viz Krejčová, J.: *Kroměřížské poutě ke sv. Matce Anně Starovodské (1716–2005)*. In: Archivní sborník 2005. Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž 2005. I dále. – Dotaz formuloval ThDr. František Klobouk, farář, narozen 1877, ordinován 1903, zemřel 14. listopadu 1949.

4) Prof. P. František Černý, profesor náboženství, narozen 1895, ordinován 1918, zemřel 7. března 1950.

5) P. Oldřich Blažek, narozen 4. dubna 1913 v Olomouci, vysvěcen 1937, prožil ve Vsetíně celý svůj profesní život.

6) Herčivald (od roku 1950 Lesy), zachovaná část obce patří k Budišovu nad Budišovkou. Kostel Všech svatých byl za válečných bojů poškozen a ruskými vojáky vykraden. – P. František Přecechtěl, narozen 1913, vysvěcen 1939, zemřel 22. května 1972.

7) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter

Náčrt prof. brněnské techniky arch. Vinzenze Bayera, autora projektu exercičních kaplí vybudovaných v ambitu v r. 1936. Prostřední z kaplí. Originál v majetku SOKA Olomouc.

ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409; ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktnů a oblátů, karton 579. I dále.

8) Předsedou ONV v Moravském Berouně byl až do zrušení ONV František Gill.

9) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409. I dále.

10) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktnů a oblátů, karton 579.

11) Arcibiskup Josef Karel Matocha, narozen 14. května 1888 v Pitíně, ordinován 1914, introvizován 2. května 1948, zemřel 2. listopadu 1961, pohřben je v rodné obci.

12) P. Josef Nakládal, narozen 27. prosince 1912, ordinován 1937. Ve Městě Libavé působil od roku 1946, v Domašově nad Bystřicí od ledna roku 1952, v červenci 1947 byl jmenován provisorem v Jívové. Posledním jeho působištěm byl Uničov, zemřel 28. února 1975.

13) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktnů a oblátů, karton 579. – Osud kláštera a tudíž Staré Vody ležel na srdci i prostým lidem, např. 12. června odpovídalo ústřední ředitelství Bohumilu Dostálíkovi, dělníku na parní pile fy B. Vepřek v Lipníku nad Bečvou, který doporučoval na úhradu nákladů spojených s opravou kláštera vypsát sbírku.

14) Nedatovaný lístek: „Seznam věcí přidělených z vystěhovalých kostelů poutnímu a farnímu kostelu v hrabáni: 1. dvě zповědnice, jedna velmi poškozená; 2. tři fialové komže (1 pro kostelníka, dvě pro ministranty), tři černé a tři červené (komže); 3. dva menší žluté kovové svícny, osm prostředních dřevěných svícnu; 4. dvě červené oltářní příkrývky; 5. jeden Betlem (1 chýše a 9 figurek); 6. jeden malý zvonek; 7. dvě rochetky kněžské, dvě rochetky ministrantské a jedna oltářní plachta.“ Podpis nečitelný. – Další dva lístečky bez data: „Hrabyň. Svícny 6, kříž na chodbu 1, reflektory 2, (Sv. Antonín, velká socha), komže pro ministranty všech liturgických barev, komže pro kostelníka, prádlo pro kostelníka a ministranty, velum k požehnání, prádlo oltářní, monstrance, věžní hodiny.“

15) Např. zvon z Jestřabí.

16) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktnů a oblátů, karton 579. – V *Actech Archiepiscopalis Curiae Olomucensis* (Acta ACO), 1947, č. 4 byl zveřejněn seznam obcí, které jsou nebo budou vysídleny a jméno provisorů, který byl pověřen správou vysídlených farností. Starou Vodu spravoval libavský farář a budišovský děkan Msgre Karel Kolsdorf.

1948

Ještě v roce 1948 řešila konzistoř různá požadovaná hlášení o stavu jmění kláštera ve Staré Vodě (vkladní knížky, cenné papíry, pozemky atd.) či přípisy vztahující se k jeho pojištění.¹⁾

Vojenský prostor byl uzavřen, 18. června vojenské cvičení údajně navštívil ministr národní obrany armádní generál Ludvík Svoboda.²⁾ Na svátek sv. Anny se očekávali poutníci, vojáci se tehdy chopili příležitosti a vyzdobili kapli sv. Anny nad Královskou studánkou a postavili před kostel slavobránu. Major František Dvořák dal na příkaz majora duchovní služby P. Josefa Macíka³⁾ vybrat pokladničky v kostele. Potom se mjr. Dvořák dotazoval Msgre Jana Nepomuka Lochmanna,⁴⁾ probošta kostela sv. Mořice v Olomouci, jak má s vybranými penězi naložit (10.113,- Kčs).⁵⁾ Doporučoval, aby byl z této částky zakoupen materiál potřebný na rekonstrukci kaple u Královské studánky a na některé opravy v kostele. P. Lochmann postoupil 28. července Dvořákovu zprávu arcibiskupovi Josefu Karlu Matochovi a dodal: „Pan major je toho mínění, že pouti k sv. Anně budou vojenskými úřady i v příštích letech povolovány a proto prosí, aby každý rok byla první pouť k sv. Anně církevním úřadem vojenskému úřadu aspoň tři týdny předem hlášena, aby vojsko mohlo zavčas všechno pro pouť připravit a upravit.“ Na svátek P. Marie 8. září chodívala do Staré Vody tradiční pouť z Litovle, v roce 1948 byl příjezd poutníků povolen pouze nákladními automobily. Cenná je informace Aloise Köhlera,⁶⁾ který vzpomínal, že ve Staré Vodě nebylo již nic z mešních potřeb a svícny byly bez svíček. Milostná soška sv. Anny s Ježíškem a vše ostatní bylo tehdy ještě na svých místech.

1) K 1. září 1949(!) byl starovodský kostel pojištěn proti požáru u Československé pojišťovny v Brně na částku 5,288.700,- Kčs a klášter na 280.500,- korun. – 8. března 1952 uvedl farář v Domašově nad Bystřicí P. Josef Veselý v seznamu vázaných vkladů, že kostel ve Staré Vodě má tři vkladní knížky u spořitelny a záložny v Moravském Berouně. K 1. prosinci 1951 měla vkladní knížka Nr 528 znějící na Farní úřad Stará Voda vklad 3.606,10 Kčs, knížka Nr 621 znějící rovněž na Farní úřad Stará Voda vklad 137.577,- Kčs a vkladní knížka Nr IV 267 znějící na Filiální kostel ve Vojnovicích vklad 19.287,30 Kčs. (Domašovský nález, nyní SOKA Olomouc.) – Připomeňme ještě, že v roce 1948 měla obec Stará Voda 637 obyvatel (pro srovnání v roce 1946 to bylo 313 obyvatel a roku 1930 327 obyvatel), viz SOKA Bruntál, Okresní národní výbor Moravský Beroun, 1945–1949.

2) Konečný. – Ludvík Svoboda, narozen 25. listopadu 1895 v Hroznatíně, ministr národní obrany v letech 1945–1950, prezident v letech 1968–1975,

zemřel 20. září 1979 v Praze, pohřben původně na Vítkově, v roce 1991 jeho urna uložena do rodinného hrobu v Kroměříži.

3) Přednostou duchovní služby v olomoucké věznici byl major P. Josef Macík, narozený 2. března 1906 v Podkopné Lhotě (farnost Trnava u Zlína), ordinován 1932, pozdější duchovní správce posádkového kostela P. Marie Sněžné v Olomouci, zemřel 9. ledna 1979.

4) Msgre Jan Nepomuk Lochmann, probošt u sv. Mořice v Olomouci, narozen 1879, ordinován 1902, zemřel 30. listopadu 1952.

5) ZAO, pobočka Olomouc, AO, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039.

6) Alois Köhler, v poválečných letech účastník poutí z Litovle do Staré Vody, pozdější kostelník v Pňovicích, zemřel 6. března 2006.

1949

Hned počátkem roku byla 18. ledna dle Dekretu č. 5/1945 Sb. na nemovitý i movitý majetek Arcibiskupství olomouckého uvalena národní správa. Současně byl národním správcem nemovitého majetku Arcibiskupství olomouckého ustaven Místní národní výbor v Kroměříži (zmocněnec Ing. Emanuel Hlaváček, Kroměříž, Oskol 5 a Romuald Valler, Kroměříž, Hřbitov).¹⁾

V souvislosti se zánikem ONV Moravský Beroun připadlo k 1. únoru 14 obcí vojenského výcvikového tábora do okresu olomouckého, mezi nimi i obec Stará Voda.²⁾

Národní shromáždění republiky Československé schválilo 16. června 1949 zákon č. 169/1949 Sb. o vojenských újezdech. Zákon upravoval zřizování újezdů a jejich územní změny, pobyt v újezdu, nemovitosti a práva na jeho území, odepsání parcel z pozemkových knih, jeho správu, berní a poplatkové úlevy a všeobecná a přechodná ustanovení, podepsali ho Klement Gottwald, Dr. John, Antonín Zápotocký, arm. gen. Ludvík Svoboda a Nosek. Tento zákon platil až do 14. září 1999(!), kdy byl nahrazen zákonem o zajišťování obrany České republiky.

Dne 30. září v důvěrném sdělení oznámilo Ministerstvo vnitra Krajskému národnímu výboru v Olomouci: „Podle MNO bude dosavadní vojenský výcvikový tábor Mor. Beroun přeměněn ve vojenský újezd podle zákona č. 169/1949 Sb., a to v dosavadních hranicích zmíněného výcvikového tábora. Do území vojenského újezdu, o nějž jde, budou podle sdělení vojenské správy zcela (podtrženo) pojaty tyto obce: Barnov, Čermná, Heřmánky, Jestřabí, Kozlov, Luboměř pod Strážnou, Mastník, Město Libavá, Milovany, Nepřivaz, Nová Ves nad Odrou, Olejovice, Ranošov, Rudoltovice, Slavkov, Smilov, Stará Voda, Údolná, Varhošť, Velká Střelná, Vojnovice (okr. Olomouc) a částečně pojaty obce Norberčany a Trhavice (okr. Bruntál), Bohuslávky, Boškov, Dolní Újezd, Kovářov, Lipná, Loučka, Podhoří, Potštát,

Staměřice, Středolesí, Uhřínov, Velký Újezd (okr. Hranice), Daskabát, Hlubočky, Hrubá Voda, Přáslavice, Velká Bystřice (okr. Olomouc), Bělá, Heroltovice (okr. Šternberk), Guntramovice a Šumvald (okr. Vítkov).“ Nově vzniklému vojenskému újezdu následně byly podle ustanovení § 1, odst. 4 a 5 zák. č. 169/1949 Sb. přizpůsobeny i dosavadní hranice dotčených okresů a hranice krajů Olomouckého a Ostravského, a to tak, že újezd celý náležel k okresu Olomouc a ke kraji Olomouckému.

„Ministerstvo vnitra žádá o urychlené zjištění, zda výčet obcí, které tvoří území vojenského újezdu, je úplný, a zejména, u kterých obcí přijde v úvahu vyhlášení jejich zániku v důsledku ztráty celého obecního území. Výslovně poznamenáváme, že u těch obcí, které podle hořejšího výčtu jsou zcela pojaty do území vojenského újezdu, je nutno pečlivě přezkoumat zda skutečně žádná část jejich území nezůstává mimo hranice dosavadního vojenského výcvikového tábora. Dále ještě zjistěte, zda utvořením vojenského újezdu nenastává u některé z dotčených obcí (její části) potřeba přezáření k jinému okresu, a to zejména proto, že ztrácí vhodné spojení se sídlem dosavadního okresu. Šetření proveďte se vším urychlením za účasti příslušných katastrálních úřadů.“ Za ministra tento přípis podepsal dr. Pavel Levit. Další údaje se pak týkají zřízení vojenského újezdu Březiny.³⁾

Rovněž v roce 1949 se ještě o svátku sv. Anny konala pouť, o povolení poutě autobusem z Dolan žádal tamní farní úřad 28. srpna pravděpodobně až na zářijový termín, o jejím konání však nemáme zprávy.⁴⁾

1) ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 7040, C 30/24, Zavedení národní správy na majetek arcibiskupství olomouckého, (1945) 1949, karton 821, přípis KNV v Gottwaldově, podepsán náměstkem KNV v Gottwaldově Tomášem Zaviačičem, adresovaný MNV v Kroměříži. – V Kroměříži bylo již několikrát výše zmiňované Ústřední ředitelství arcibiskupských statků, které spravovalo nemovitý majetek arcibiskupství.

2) ZAO, pobočka Olomouc, KNV v Olomouci, (1857) 1949–1960, inv. č. 2417, sign. 176.4, Likvidace okresu Mor. Beroun, majetkoprávní a finanční vyrovnání mezi ONV Bruntál a ONV Vítkov, 1949–1950, karton 1901. Zápis z ONV v Moravském Berouně z 18. ledna 1949.

3) ZAO, pobočka Olomouc, KNV v Olomouci (1857) 1949–1960, inv. č. 1667, sign. 602.2, Vojenské újezdy, rozšíření VÚ Libavá a zřízení VÚ Březiny, jmenování správce VÚ Město Libavá, 1948–1953, 1960, karton 967.

4) SOKA Olomouc, M 1–31, Jednotný národní výbor Olomouc, (1930) 1949–1954 (1970), inv. č. 110, sign. 261, Záznam o provedených veřejných produkcích, shromážděních a průvodech, (1946) 1949–1952, sešit.

1950

Krajský církevní tajemník si od konzistoře vyžádal zprávu o poutním místě Stará Voda. Konzistoř mu 7. února sdělila, že Stará Voda byla zabrána pro vojenskou střelnici a toho času se tam poutě nekonají, že hlavní pouť tam bývala 26. července, jinak to bylo poutní místo s návštěvami po celé léto, zvl. v nedělích a svátcích, a že toho času tam kněží žádní nejsou.¹⁾

V důvěrném sdělení zaslalo 15. června 1950 Ministerstvo vnitra olomouckému KNV a také KNV v Ostravě následující: „Usneseními ze dne 18. října 1949 a ze dne 6. června 1950 stanovila vláda podle § 1 odst. 6 zák. č. 169/1949 Sb. úřední názvy vojenských újezdů a podle § 1 odst. 4 a 5 téhož zákona přizpůsobila hranice jejich zřízení dnem 1. července 1950. Úředním názvem vojenského újezdu náležejícího do okresu Olomouc je název Libavá. Dnem 1. července 1950 zanikají podle § 2 odst. 1 zák. č. 169/1949 Sb. obce, jejichž území bylo zcela pojato do území vojenského újezdu Libavá, a to obce Barnov, Čermná, Heřmánky, Jestřábí, Kozlov, Luboměř pod Strážnou, Mastník, Milovany, Nepřívaz, Nová Ves nad Odrou, Olejovice, Ranošov, Rudoltovice, Slavkov, Smilov, Stará Voda, Údolná, Varhošť, Velká Střelná a Vojnovice z okr. Olomouc.²⁾ Tímto se ustanovuje vydání zvl. vládního nařízení o přizpůsobení hranic okresů a krajů vojenským újezdům podle § 1 odst. 4 a 5 zák. č. 169/1949 Sb., jakož i vydání vyhlášky podle § 4 téhož zákona“. Usnesení bylo dáno předsedou KNV Kašpaříkem na vědomí všem přednostům referátů KNV Olomouci, ONV ve Šternberku, okresním soudům a krajskému soudu.³⁾

K 1. červenci 1950 byl tedy zřízen Vojenský újezd Libavá, který nahradil Vojenský výcvikový tábor Moravský Beroun. O jeho zřízení a o zániku 21 obcí informoval předseda KNV 27. července všechny přednosty referátů KNV s odvoláním na přípis KNV odd. I/1 z 29. června o zřízení vojenského újezdu Libavá. Podle § 1 odst. 3 zák. č. 169/1949 Sb. mělo KNV povinnost vytýčit hranice újezdu. Předseda žádal o připomínky týkající se lidové správy (např. komunikací i otázek církevních), ve většině kterých ostatně již došlo k meziministerským dohodám, připomínkování bylo termínováno 1. srpnem, na 3. srpna byla naplánována porada, které se měly zúčastnit též zástupci JNV Olomouc, Okresních národních výborů Bruntál, Hranice, Šternberk, zástupci soudů a Ministerstva národní obrany.

Některé otázky blíže KNV objasnil újezdni správce, např. civilní obyvatelstvo mělo zůstat částečně jen v obcích Město Libavá, Stará Voda, Rudoltovice, Luboměř pod Strážnou a Kozlov. Mělo se jednat hlavně o zaměstnance podniků provádějících distribuci potravin a předmětů denní potřeby (Družstvo Budoucnost – obchod potravinami,

pekárna, řeznictví, cukrárna), zaměstnance pošty, vojenských lesů a statků, učitele, cestáře, kominíka a některé živnosti). „Sídlo dosavadního farního úřadu v Městě Libavé má být dle dohody s generálním vikářem v Olomouci přeneseno do Domašova, kde provede vojenská správa svým nákladem opravu fary. Příslušnému faráři bude povolen správou újezdu vstup na území újezdu za účelem vykonávání náboženských obřadů (příp. též sňatků) v kostele ve M. Libavé. V tomto směru jest nutno ještě řešiti otázku totožnosti farního obvodu ve M. Libavé s obvodem vojenského újezdu Libavá. Z kostelů má být zachován kostel ve M. Libavé, ve Staré Vodě (jedná se o historickou památku s cennými varhanami),⁴⁾ ve Velké Střelné a kaple v Kozlově. Tuto otázku nutno však ještě projednati v dohodě s vojenskou duchovní správou, jakož i rovněž otázku zachování, příp. zboření ostatních kostelů na území újezdu.“

Ve věci povolení poutě a také stanovení hranic farnosti Libavá zaslal 10. července k zaujetí stanoviska a případným opatřením arcibiskupské konsistoři v Olomouci, církevnímu oddělení KNV a témuž oddělení JNV újezdni správce major Vilím.⁵⁾ Upozornil, že pouť bude povolena „na den 23. červenec. Na jiný den pouť povolena nebude. Bratrstva sv. Anny, která si podala žádost, byla již uvědoměna a sděleny podmínky. Domnívám se, že by bylo záhodno vhodným způsobem jednotlivá bratrstva na vše upozorniti, aby nedošlo k nedorozumění.“

Církevní oddělení JNV v Olomouci rozeslalo ještě v červenci farním úřadům všech církví a náboženských společností návod k hlášení, ve kterém se v příloze mělo uvést, jde-li o kostel poutní, jakého poutního významu (místní, okresní, krajský, celostátní), kdy se u kostela pouť koná a na kterého svatého, jak je tato pouť navštěvována

Částečný pohled na zničený klášter. Foto archiv NPÚ Brno.

a z kterých obcí, příp. krajů sem poutníci docházejí. Termín byl stanoven na 26. července (tj. čirou náhodou na svátek sv. Anny). Přípis podepsali úřadující místopředseda JNV Josef Štěpánek a církevní tajemník František Krupička.⁶⁾

Postupná a potupná devastace starovodského kostela nastala tehdy, kdy objekt ztratil své správce, tj. kněze. Nicméně ještě i po roce 1950 stál ve starovodském kostele hlavní oltář se skříňkou opatřenou stříbrným rámem, ve které bývala postavena milostná sv. Anny Matky Starovodské, o jejímž osudu bohužel do dnešního dne nic nevíme.

1) ZAO, pobočka Olomouc, KNV v Olomouci, (1857) 1949–1960, inv. č. 4586, sign. 461.4, Poutní místa v Olomouckém kraji, výkazy o počtu konání poutí, 1950–1959, karton 4534.

2) Město Libavá se zde sice nejmenuje, ale počítá se s ním, čili jde o 21 obcí. Obce Bělá, Heroltovice a Nová Ves (tj. Nové Oldřůvky) byly k Vojenskému újezdu přiřazeny až v roce 1952.

3) ZAO, pobočka Olomouc, KNV v Olomouci (1857) 1949–1960, inv. č. 1667, sign. 602.2, Vojenské újezdy, rozšíření VÚ Libavá a zřízení VÚ Březiny, jmenování správce VÚ Město Libavá, 1948–1953, 1960, karton 967. I dále.

4) Omyl vzniklý neinformovaností újezdního správce.

5) ZAO, pobočka Olomouc, KNV v Olomouci, (1857) 1949–1960, inv. č. 4604, sign. 464, Zrušení farností ve VVP, karton 4569. – Štábní kapitán Dr. Bedřich Vilím byl újezdním správcem jmenován ke dni 1. března 1950.

6) SOKAO, M 1–31, JNV Olomouc, (1930) 1949–1954 (1970), inv. č. 133, sign. 293, Údržba církevních staveb, 1950–1954, karton 177, 178.

Jana Krejčová, Olomouc

Soupis archivních pramenů

Arcibiskupský archiv Olomouc:

Karton A 247.

Konzistorní archiv Olomouc:

Korespondence.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Ústřední ředitelství arcibiskupských statků Kroměříž:

Sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579.

Inv. č. 7040, sign. C 30/24, Zavedení národní správy na majetek arcibiskupství olomouckého, (1945) 1949, karton 821.

Inv. č. 22 793, sign. ÚČ 61, Korespondence o úhradě válečných škod a opravách kláštera ve Staré Vodě, 1945–1947, karton 3040.

Inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, v tom vyhořelý klášter ve Staré Vodě, 1924–1948, karton 3409.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Arcibiskupství olomoucké:

Inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Krajský národní výbor KNV v Olomouci (1857) 1949–1960:

Inv. č. 1667, sign. 602.2, Vojenské újezdy, rozšíření VÚ Libavá a zřízení VÚ Březiny, jmenování správce VÚ Město Libavá, 1948–1953, 1960, karton 967.

Inv. č. 2417, sign. 176.4, Likvidace okresu Mor. Beroun, majetkoprávní a finanční vyrovnání mezi ONV Bruntál a ONV Vítkov, 1949–1950, karton 1901.

Inv. č. 4586, sign. 461.4, Poutní místa v Olomouckém kraji, výkazy o počtu konání poutí, 1950–1959, karton 4534.

Inv. č. 4604, sign. 464, Zrušení farností ve VVP, karton 4569.

Státní okresní archiv v Olomouci, M 1–30, ONV Olomouc-venkov, 1945–1949:

Inv. č. 111.1, Personální spisy místních správních komisí Barnov, Nová Ves nad Odrou, Čermná, Keprtovice, Luboměř pod Strážnou, Město Libavá, Milovany, Olejovice, Rudoltovice, Smilov, Stará Voda, Velká Střelná, Vojnovice, Zígartice, 1945–1946, karton 204.

Inv. č. 126, II, Tabelární přehled škod způsobených válkou dle obcí okresu Moravský Beroun, 1945, karton 226.

Státní okresní archiv v Olomouci, M 1–31, JNV Olomouc, (1930) 1949–1954 (1970):

Inv. č. 110, sign. 261, Záznam o provedených veřejných produkcích, shromážděních a průvodech, (1946) 1949–1952, sešit.

Inv. č. 133, sign. 293, Údržba církevních staveb, 1950–1954, karton 177, 178.

Státní okresní archiv v Olomouci, O 7–27, FÚ Stará Voda:

Korespondence s konzistory, 1927–1946, karton 6.

Státní okresní archiv v Olomouci, Š 1–7, ONV ve Šternberku, (1921) 1945–1960:

Inv. č. 265, OSK ve Šternberku, 1945–1946, karton 8.

Státní okresní archiv v Bruntále, Okresní národní výbor Moravský Beroun, 1945–1949:

Karton 31.

Činnost Regionu Poodří

Výstavnická činnost Moravského Kravařska v roce 2007

Region Poodří se rovněž v letošním roce aktivně zapojil svou účastí na výstavě cestovního ruchu Regiontour 2007, která se konala ve dnech 11.–14. ledna na výstavišti v Brně. Prezentace proběhla v rámci expozice Moravského Kravařska na stánku Moravskoslezského kraje. Moravské Kravařsko zde zastupovalo Sdružení obcí Bílovec, Mikroregion Odersko, Region Poodří, město Fulnek, Příbor a Studénka. V letošním roce jsme se zaměřili především na společnou propagaci turistické oblasti Moravského Kravařska prostřednictvím společně vydaných propagačních a prezentačních materiálů.

Ve dnech 18.–21. ledna 2007 jsme se zúčastnili výstavy ITF Slovakiatur v Bratislavě (foto dole) v rámci samostatné prezentace turistické oblasti Moravského Kravařska. Nejen o náš stánek, ale o celou výstavu byl velký zájem, což dokládá účast 62 tisíc návštěvníků. To je o 22 000 více než v Brně na Regionturu (foto vpravo). Vysoce můžeme hodnotit zájem ze strany návštěvníků o naši expozici, prezentační materiály a prezentovanou turistickou oblast. Především se líbily nové propagační materiály „Za poznáním Moravského Kravařska“ a vystavené obrazové fotografie prezentující jednotlivé partnery. Na základě této účasti a zájmů návštěvníků předpokládáme naši účast také v roce příštím.

Ve dnech 30. března až 1. dubna se svazek svou účastí prezentoval na výstavě cestovního ruchu Dovolena a Region 2007 v Ostravě společně s partnery Moravského Kravařska v expozici Moravskoslezského kraje. Na výstavě byla představena nová publikace „Turistický průvodce Moravským Kravařskem 2007“, která má za úkol oslovit a nabídnout možnosti vyžití, relaxace vč. ubytování. V rámci výstavy se v pátek konaly semináře na téma Využití fondů Evropské unie pro rozvoj cestovního ruchu a Zvyšování konkurenceschopnosti nabídky cestovního ruchu. Součástí pak byla v odpoledních hodinách Burza

cestovního ruchu. Jednání bylo organizováno Destinačním managementem Severní Moravy a Slezska. V rámci semináře Využití fondů EU vystoupil Ing. Usvald s prezentací realizovaných projektů v rámci programu SROP, grantového schématu Jednotný komunikační styl 2004 a 2006 a to 1., 2. a 4. kola výzvy. Prezentovány byly projekty „Za poznáním Moravského Kravařska“, „Vítejte v Poodří“ a „Zveme Vás k návštěvě Moravského Kravařska“.

Činnost ŠOV Regionu Poodří v rámci POV MSK 2006

V rámci činnosti Školy obnovy venkova a podpořeného projektu Moravskoslezským krajem byly v roce 2007, v období do ukončení projektu do konce března 2007, uspořádány tři semináře: dne 22. února to byl seminář s názvem „Vyrobeno v Moravském Kravařsku, značení regionálních produktů“. Na programu jednání bylo představení značení regionálních produktů, přínos značení pro regionální výrobce a řešení požadavků na značku v regionu. V neposlední řadě pak možnosti zavedení značky v Moravském Kravařsku a označení regionálních produktů Moravského Kravařska logem. Na tomto semináři přednášeli zástupci Regionálního environmentálního centra České republiky Ing. Tomáš Kažmierski a Mgr. Iva Dyková. V současné době je značka zavedena v pěti regionech a v dalších přibližně 11 se zavedení formuje a připravuje.

Dne 9. března byl zorganizován seminář pod názvem „Činnost MAS v letech 2007–2013“. Cílem bylo seznámení účastníků s činností Místních akčních skupin, vysvětlení významu iniciativy LEADER, představení programu rozvoje venkova – osa IV. Leader, zpracování strategických studií a možnosti spolupráce Místních akčních skupin v rámci ČR. Dále pak proběhlo představení vybraných realizovaných projektů v rámci účasti MAS Pošumaví v programech LEADER a získání zkušeností z mezinárodní spolupráce. Seminář vedli Mgr. Olga Kalčíková, náměstkyně Plzeňského

kraje a Ing. Ivo Šašek ze společnosti Úhlava, o. p. s.

Dne 23. března se uskutečnil seminář s názvem „Aktivity Greenways v MSK“. Na semináři byla projednávána problematika zaměřená na realizaci projektu „Cyklostezka Odra–Morava–Dunaj v Moravskoslezském kraji“, který byl finančně podpořen dotací z programu Moravskoslezského kraje – „Program na podporu přípravy Projektové dokumentace pro ROP NUTS II Moravskoslezsko 2007–2013“. V termínu do 31. března firma DHV CR s. r. o. Ostrava zpracovala výstupy vyhledávací studie vedení trasy a následně budou zahájeny práce na přípravě projektové dokumentace pro územní řízení. Na semináři zástupci firmy SKANSKA CZ představili nové technologie výstavby cyklostezek. Miloš Hotář, zástupce Nadace Partnerství, manažer Greenways Krakov–Morava–Viedeň podal informaci o konání cyklokonference „Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy“, která se konala ve dnech 15.–20. května 2007 ve Velkých Karlovicích a na Slovácku. Ing. Břuska, předseda odboru Klubu českých turistů, seznámil přítomné s prací klubu především ve vztahu k obnově cyklistického značení. V dalším prezentoval výsledky certifikace „Cyklisté vítání“ v roce 2006 v turistické oblasti Moravského Kravařska.

Na závěr předal certifikační materiály ubytování na zámku v Bartošovicích a Muzeu Moravských bratří v Suchdole nad Odrou. Certifikaci převzala starostka obce Bartošovice (foto) a místostarostka městyse Suchdol nad Odrou.

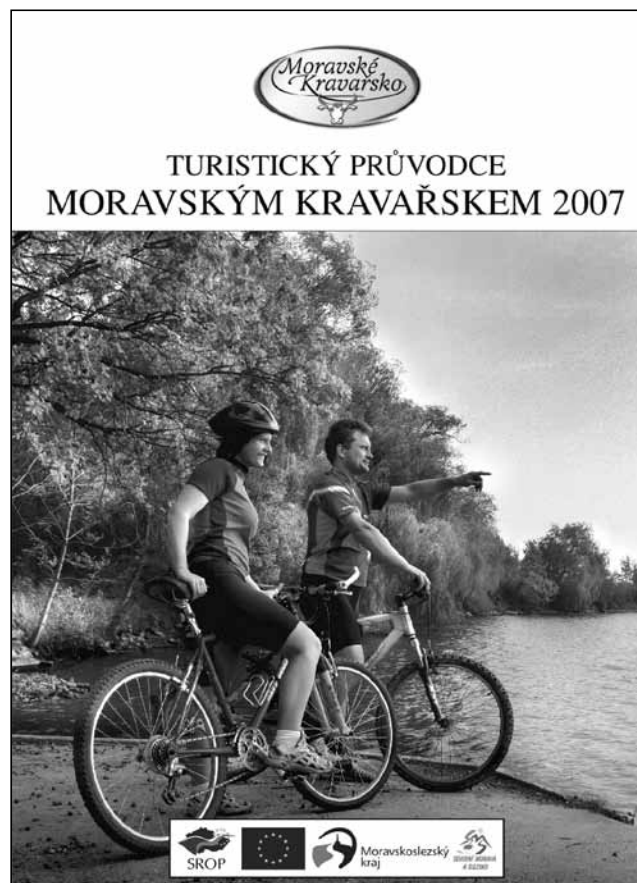

CYKLISTEVITANI.CZ

„Zveme Vás k návštěvě Moravského Kravařska“ – projekt podpořen programem SROP 2006, 4. kolo výzvy

V říjnu loňského roku byl termín pro předkládání žádostí do grantového schématu JKS 2006, programu SROP, 4. kola výzvy. Region Poodří v rámci turistického regionu Moravského

	www.moravskokravarsko.cz		www.fulbek.cz		www.pribor-mesto.cz		www.mesto-studenka.cz
	www.regionpoodri.cz		www.kamnice.cz		www.bilovec.cz		www.odersko.cz
	www.blatna.cz		www.mestonovypatek.cz		www.blatna.cz		www.mestoopatowitz.cz
	www.blatna.cz		www.patek.cz		www.mestoblarna.cz		www.mestoopatowitz.cz
	www.blatna.cz		www.patek.cz		www.mestoblarna.cz		www.mestoopatowitz.cz
	www.blatna.cz		www.patek.cz		www.mestoblarna.cz		www.mestoopatowitz.cz
	www.blatna.cz		www.patek.cz		www.mestoblarna.cz		www.mestoopatowitz.cz
	www.blatna.cz		www.patek.cz		www.mestoblarna.cz		www.mestoopatowitz.cz
	www.blatna.cz		www.patek.cz		www.mestoblarna.cz		www.mestoopatowitz.cz
	www.blatna.cz		www.patek.cz		www.mestoblarna.cz		www.mestoopatowitz.cz

Vydal: Region Poodří, 742 54 Blatná, IČ: 48004, tel.: +420 556 720 000
E-mail: region@regionpoodri.cz, www.regionpoodri.cz
fotografie: míst. obcí a mikroregionů

Kravařska a činnosti Destinačního managementu předložil projekt s názvem „Zveme Vás k návštěvě Moravského Kravařska“. Projekt byl vybrán a rozhodnutím zastupitelstva Moravskoslezského kraje ze dne 21. prosince 2006 doporučen k uzavření smlouvy o financování akce z programu SROP. Náklady projektu jsou ve výši 1 449 tis. Kč se spolufinancováním partnerů projektu ve výši 144 900 Kč, tj. 10 %.

Výstupy projektu a termín realizace:

„Turistický průvodce Moravským Kravařskem 2007“ – 29. 3. 2007

Bannery – rolety Moravského Kravařska – 30. 6. 2007

„Turistická mapa Moravského Kravařska“ – 31. 7. 2007

Webová prezentace Moravského Kravařska – 25. 8. 2007

Konference – říjen–listopad 2007

„Turistický průvodce Moravským Kravařskem 2008“ – 31. 12. 2007

Projekt „Zveme Vás k návštěvě Moravského Kravařska“ je spolufinancován ze Společného regionálního operačního programu (SROP) a Moravskoslezským krajem.

Zapojení Regionu Poodří do programu „Partnerství k prosperitě“

Na základě projednání valnou hromadou dne 19. prosince 2006 byly za Region Poodří zpracovány podklady včetně přihlášky do vzdělávacího modulu KONZULTACE projektu „Partnerství k prosperitě“, podpořeného v rámci SROP, opatření 3.3, který realizuje Moravskoslezský kraj. Součástí bylo zpracování motivačního dopisu včetně ustanovení Strategické komise. Na základě těchto podkladů bylo usnesením č. 116/4192 ze dne 7. 3. 2007 rady kraje schváleno zařazení města Krnov, města Bohumín a Regionu Poodří do vzdělávacího modulu Konzultace v rámci výše zmíněného programu.

Součástí realizace vzdělávacího modulu Konzultace bylo uspořádání semináře s názvem „Příprava, tvorba a realizace strategických plánů obcí a mikroregionů“, který se uskutečnil ve dnech 19. a 20. března na zámku v Bartošovicích.

Výstupem projektu bude zpracování nové Strategie rozvoje Regionu Poodří, kterou v současné době zpracovává svazek za metodického vedení konzultační firmy, kterou je firma EKOTOXA, s. r. o. Opava.

Občané členských obcí Regionu Poodří, neziskové organizace, spolky, firmy, podnikatelé se mohou aktivně podílet na zpracování rozvojové Strategie svazku a to zapojením do činnosti

Strategické komise a Pracovních skupin. Své názory, připomínky a podněty mohli zástupci obcí a organizací uvést v dotazníkovém šetření, které prostřednictvím obecních úřadů proběhlo v členských obcích svazku.

Program obnovy venkova MSK 2007

16. únor byl termín pro předkládání žádostí v rámci Programu obnovy venkova 2007 Moravskoslezského kraje. Dne 12. února byly podány žádosti dvou projektů Regionu Poodří do programu RR/01/2007 „Podpora obnovy a rozvoje venkova Moravskoslezského kraje 2007, dotační titul č. 1“:

1) Rozvoj venkovského života v obcích Regionu Poodří s náklady 450 tis. Kč

2) Mobilizace kulturně-společenských akcí Regionu Poodří s náklady 650 tis. Kč

Zastupitelstvo Moravskoslezského kraje na svém zasedání dne 26. dubna 2007 usnesením č. 17/1455 rozhodlo o přidělení dotace na oba projekty.

Návštěva zástupců regionu „Žďársko“

Na základě oslovení občanského sdružení Krajina a ve spolupráci s Akademií rozvoje venkova a Sítí ekologických poraden se sídlem v Ostravě se ve dnech 27. a 28. dubna uskutečnila v Poodří návštěva zástupců obcí regionu „Žďársko“. V rámci programu byla v pátek navštívena obec Skotnice a městys Suchdol nad Odrou (foto výše). V sobotu pak obec Albrechtický, Bartošovice, Kunín a návštěva byla ukončena v klášteře v Blahutovicích (foto na str. 64). Nutno touto cestou poděkovat starostům jednotlivých obcí a zúčastněným za pomoc, spolupráci, prezentaci, za věnovaný čas a připravené pohoštění. Z reakce účastníků a výstupů hodnotících dotazníků je zřejmé, že se všem v Poodří moc líbilo. Byli překvapeni aktivitami v obcích svazku, činností Regionu Poodří a v neposlední řadě milým přivítáním.

6. ročník „Otvírání Poodří a pooderského

koštování“

Dne 19. května se na zámku v Bartošovicích a v prostorách zámeckého parku uskutečnil v letošním roce již 6. ročník „Otvírání Poodří a pooderského koštování“. Zájemci měli možnost naslouchat ptačímu zpěvu a navštívit v 9.00, v 10.30 a ve 12.00 hodin Záchranou stanici pro volně žijící živočichy a centrum ekologické výchovy. S průvodcem mohli absolvovat Zámeckou naučnou stezku, projet se na raftech na rybníku nebo absolvovat cyklistickou vyjížďku z Jistebníka do Bartošovic. V letošním roce přijela velká skupina čítající 15 cyklistů z obce Trnávka.

Ve 12.00 hodin započalo vlastní koštování. Tomu předcházelo koštování v členských obcích svazku. Do regionálního kola postoupili vítězové kol obecních. Celkem bylo dodáno 9 vzorků hruškovice, 11 vzorků slivovice a 13 vzorků jabkovice. Členové degustační komise měli nelehkou práci, protože se shodli na vysoké kvalitě jednotlivých vzorků. V komisi bylo několik degustátorů, kteří nevynechali žádný ročník. Mezi takové se řadí Ing. Josef Jalůvka, starosta

města Kopřivnice, který uvedl: „Vzorky jsou kvalitní, kvalita se zvyšuje každoročně a letos mezi vzorky není špatná pálenka.“

Součástí programu v zámeckém parku byla prezentace Soukromé umělecké školy AVE ART Ostrava, Umělecké školy Studénka, Základní školy Bartošovice a svatebního salónu „MARY ME“ Nový Jičín. K poslechu hrála country kapela „Smečka“.

Výsledky regionálního koštování pálenek o pooderského krále v roce 2007 v jednotlivých kategoriích.

hruškovice:

1. místo – Josef Kelner, Bernartice nad Odrou
2. místo – Dušan Urban, Kunín
3. místo – Vojtěch Klečka, Bartošovice

slivovice:

1. místo – Ladislav Pavelka, Kujavy
2. místo – Daniel Geryk, Kunín
3. místo – Ing. Oldřich Usvald, Pustějov

jabkovice:

1. místo – Pavel Zatloukal, Bartošovice
2. místo – Bedřich Drda, Albrechtčický
3. místo – Zdeněk Lys, Kateřinice

Každý účastník této tradiční pooderské akce měl možnost okoštovat místní „turistický produkt“,

kterým je Pooderská jadernička.

Součástí koštování v letošním roce byla prezentace pooderských koláčů. Vzorky místních koláčů, typických pro členskou obec svazku, poskytly tyto obce – Albrechtčický, Bernartice nad Odrou, Bílov, Jeseník nad Odrou, Kateřinice, Petřvald, Pustějov, Skotnice, Suchdol nad Odrou, Trnávka. Nejlepší odměnou a hodnocení kvality byla skutečnost, že se po koláčích jen „zaprášilo“. Všem obcím, které poskytly vzorky místní produkce koláčů, děkujeme.

Činnost MAS Regionu Poodří, o. s.

V letošním roce Místní akční skupina Regionu Poodří, jako oprávněný žadatel, mohla a podala

projekt do programu RR/01/2007 „Podpora obnovy a rozvoje venkova Moravskoslezského kraje 2007, dotační titul č. 2“ pod názvem „Strategický plán rozvoje MAS Regionu Poodří v letech 2007–2013“ s náklady v celkové výši 150 tis. Kč. Zastupitelstvo Moravskoslezského kraje na svém zasedání dne 26. dubna 2007 usnesením č. 17/1455 rozhodlo o přidělení dotace na projekt.

K realizaci Strategie byla vybrána firma CpKP střední Morava se sídlem v Přerově.

Značení místních výrobků

Místní akční skupina Regionu Poodří, o. s. se v partnerství s Regionálním environmentálním centrem Česká republika se sídlem v Praze zapojila do blokového grantu pro NNO finančních mechanismů EHP/Norska s názvem „Zlepšení života v komunitách prostřednictvím aktivit a služeb NNO“ vedeného u Nadace rozvoje občanské společnosti. Společně s dalšími partnery byl do programu předložen projekt s názvem „Podpora místních komunit v Beskydech, na Jablunkovsku a v Moravském Kravařsku prostřednictvím zavedení a stabilizace systému značení místních produktů“.

Celkové náklady projektu pro turistickou oblast Moravského Kravařska činí přibližně 335 tis. Kč s předpokládanou spoluúčastí ve výši 50 tis. Kč. V současnosti můžeme sdělit, že projekt byl úspěšný, byl vybrán k finanční podpoře a dne 14. června byla zahájena jeho realizace, která potrvá do 13. června 2008.

Hlavním cílem projektu je nastavení funkčního a stabilního systému regionálního značení výrobků na území regionu, tj. na území Moravského Kravařska. Regionální značka má za cíl povzbudit místní ekonomiku a mít viditelný dopad na místní obyvatele, přičemž bude nezbytné ji propagovat vůči turistům, návštěvníkům i místním obyvatelům v regionech.

Od roku 2005 jsou regionální značky udělovány místním výrobkům v Krkonoších, Beskydech, na Šumavě, v Moravském krasu a v Orlických horách. Mezi další zájemce patří Moravské Kravařsko a Jablunkovsko, jednání probíhají v dalších turistických regionech: Haná, Vysočina, Třeboňsko, Slovácko a dalších.

Regionální značku mohou získat výrobky, které jsou:

- vyrobeny v hranicích vymezeného regionu
- kvalitní

- šetrné vůči přírodě a životnímu prostředí
- prokazatelně spjaté s regionem

Značku uděluje vždy nezávislá certifikační komise na základě přesně stanovených kritérií. Komise je složena z respektovaných výrobců a dalších zástupců regionu.

Mezi certifikované výrobky mohou patřit především:

- řemeslné výrobky (keramika, skleněné nebo dřevěné výrobky, apod.) nebo
- potravinářské, zemědělské a přírodní produkty (sýry, pečivo, med, ovoce, zelenina, apod.).

Věříme, že do projektu se zapojí řemeslníci, neziskové organizace a výrobci se svými místními výrobky typickými pro turistickou oblast Moravského Kravařska. Region Moravského Kravařska je tvořen Sdružením obcí Bílovecka, Mikroregionem Odersko, Regionem Poodří, městy Fulnek, Příbor a Studénka.

Zapojte se do projektu také Vy a oslovte nás:

Místní akční skupina Regionu Poodří, o. s. se sídlem v Bartošovicích čp. 1 – zámek
Kontaktní osoba: Ing. Oldřich Usvald
Tel.: 556 720 490

E-mail: region@regionpoodri.cz

Více informací: www.domaci-vyrobky.cz

9. ročník Her bez venkovských hranic

V sobotu 9. června 2007 se ve sportovním areálu TJ Sokol v Albrechticích uskutečnilo tradiční sportovně-recesní odpoledne členských

REGIONÁLNÍ ZNAČENÍ VÝROBKŮ

*To pravé
z našich regionů*

obcí Regionu Poodří pod názvem „Hry bez venkovských hranic“. V letošním roce šlo již o devátý ročník. Do soutěží se aktivně zapojilo celkem 13 členských obcí svazku. Soutěžní osmičlenná družstva složená ze 4 mužů a 4 žen vyslaly do Albrechtic tyto obce: Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Bílov, Jeseník nad Odrou, Kateřinice, Kujavy, Kunín, Mošnov, Petřvald, Skotnice, Suchdol nad Odrou, Velké Albrechtice a samozřejmě domácí Albrechtice. Hostitelská obec připravila celkem sedm disciplin, které se soutěžní družstva dozvěděly až před samotným zahájením soutěže.

Každá soutěž měla svůj specifický název, různorodou činnost a časový limit. Vycházelo se z historie obce, ze života v obci. První soutěž byla nazvána „Velikán Leoš Janáček“. Tato disciplína byla symbolicky spojena se životem v Albrechticích, s dobou, kdy tam žila rodina hudebního skladatele Leoše Janáčka. Zvěst o jeho umění se nesla po zemi i vzduchem a Leoš Janáček se právem stal jedním z velikánů hudebního umění. Úkolem soutěžících bylo přenesení celkem šest dílů podstavců, přičemž podstavce se přenášely v jednotlivých úsecích tratě po jednom a každý úsek tratě měli na starost určené členové družstva. Další soutěž měla název „Bourání a stavění kolonie“. V podání historie obce: domy Staré kolonie stály v prostoru vybraném pro letiště, proto se musely rozebrat a materiál byl použit při výstavbě Nové kolonie na novém místě. Úkolem soutěžních družstev bylo přenášet mezi třemi základními kameny z jedné strany na druhou pět různě velkých cihel

tvorících pyramidu. Další disciplíny nesly tyto názvy: „Národní házená“, „Povodeň“, „Motokáry“, „Rybolov“ a „Vlajky“.

Vítězem her a ložské prvenství obhájila obec Mošnov. Na druhém místě se umístily Kateřinice a třetí pak městy Suchdol nad Odrou. Vítězové ale byli všichni, neboť cílem soutěže není vyhrát, ale zúčastnit se!

Pomyslný štafetový kolík a možnost pořádat jubilejní 10. ročník Her bez venkovských hranic v roce 2008 převzal starosta obce Jeseník nad Odrou Mgr. Tomáš Machýček.

Ing. Oldřich Usvald, místopředseda Regionu Poodří

O vzniku perel

Kdysi bylo údolí Odry velkým jezerem. Na jeho březích žili šťastní lidé, kterým vládla nadmíru laskavá víla. Tam také stála chýše rybáře, který měl zvláště hezkou dceru. Jistý jinoch měl půvabnou dívku rád a prosil ji, aby se stala jeho ženou.

Děvče však bylo domýšlivé a marnivé a s posměchem nápadníka odmítlo. Ten odtud smutně odcházel a dobré víle sdělil svůj srdcebol. Ta plna soucitu řekla: „Jdi domů; cestou lesem nalezneš útěchu a náhradu za to, co jsi ztratil.“ Jinoch udělal, jak mu bylo řečeno. Když krácel lesem, potkal pannu, která byla mnohem hezčí, než rybářova dcera a přitom čistého srdce, skromná jako vonící fialka v mechu. Jinoch ji přátelsky oslovil a ona mu stejně tak odpověděla. Již po několika týdnech byli mužem a ženou a žili spolu v tichém štěstí.

Marnivé rybářově dceři se však pro její pýchu všichni vyhýbali a již velmi záhy se cítila sama a opuštěna. Až příliš často, avšak pozdě, teď myslela na toho, kterého od sebe odvrhla a myslí jí táhly žal a lítost. Jednoho plakala na břehu jezera tak hořce, až jí vyhasly oči. Když se chtěla zvednout a vydat se k chýši svého otce, sklouzla do vln a utonula.

Avšak slzy, které proli-la, zkameněly a staly

se perlami. Ty se blýskají ještě dnes, jako by skanuly z vlhkých očí a jako varování všem marnivým dívkám.

Z němčiny přeložil

Petr Bill.

Ilustrace

Jiří Zelený

Moravská brána – Jiří Drahota

RWE Transgas Net. Blíž přírodě.

RWE Transgas Net – Váš spolehlivý přepravce zemního plynu

- Pomáháme ročně otevřít nejméně pět přírodně cenných lokalit veřejnosti.
- Podílíme se na vzdělávání dětí a mládeže v nejvíce zalesněném národním parku v České republice.
- Podporujeme obnovu logického uspořádání přírody na Mikulovsku podél hranice s Rakouskem.

Jsme generálními partnery Českého svazu ochránců přírody a Národního parku Podyjí.

www.rwe-transgasnet.cz

RWE
Transgas Net